

শায়াকানন

মাঝাকানন্দ

শ্রীহেমেন্দ্রকুমার রায়

১৯৭৬

প্রকাশক
শ্রীসত্যেন্দ্রকুমার বন্ধু
ডি, এম, লাইভেরী
৬১, কর্ণওয়ালিস স্ট্রিট,
কলিকাতা ।

প্রবাসী প্রেস
মূল্য পাঁচসিকা মাত্র
১১, আপার সার্কুলার রোড,
কলিকাতা
শ্রীসজনীকান্ত দাস কর্তৃক মুদ্রিত ।

কন্তা

শ্রীমতী পূষ্পমালার করকমলে

বাবাৰ

আদৰেৱ উপহাৰ

পূর্ব-ইতিহাস

বিনয়বাবুর ডায়ারিতে ষে অভি-আশ্চর্য ঘটনাটি
আছে, তা পড়বার আগে একটুখানি পূর্ব-ইতিহাস
জানা দরকার।

যুরোপ-আমেরিকার পণ্ডিতরা যে আজকাল ‘মাস’
বা মঙ্গলগ্রহে যাবার চেষ্টা করছেন, এ খবর এখন বোধ
হয় পৃথিবীর কারুর কাছেই অজানা নেই।

পণ্ডিতদের মতে, মঙ্গল গ্রহে একরকম জীবের
বসতি আছে, তাদের চেহারা মানুষের মতন না হ'লেও
মানুষের চেয়ে তারা কম-বৃদ্ধিমান নয়। অনেকের
মতে তাদের বৃদ্ধি মানুষেরও চেয়ে বেশী। কিন্তু
পণ্ডিতদের কথা এখন থাক্।

... মঙ্গল গ্রহ থেকে আশ্চর্য এক উড়ো-
জাহাজে চ'ড়ে একদল বেয়াড়া আকারের বাসন জীব
একবার পৃথিবীতে বেড়াতে এসেছিল।

যাবার সময়ে অন্তুত উপায়ে তারা অনেক মানুষকে
মঙ্গলগ্রহে ধ'রে নিয়ে গিয়েছিল।

বন্দীদের ভিতরে ছিল বিমল, কুমার ও রামহরি—
যাঁরা “যকের ধন” উপস্থাস পড়েছেন তাঁদের কাছে এরা
অপবিচিত নয়। বিনয়বাবু ও কমল ও বন্দী হয়েছিল—
এবং সঙ্গে ছিল কুমারের বড় আদরের বাঘা কুকুর।

বিনয়বাবু বয়সে প্রৌঢ়,—নানা বিষয়ে জ্ঞান তাঁর
অগাধ। অনেক বৈজ্ঞানিক তথ্য তাঁর নথদর্পনে।
দলের সকলেই তাঁকে মান্ত ও শ্রদ্ধা করত।

বিমল, কুমার ও কমল বয়সে যুবক। বিমলের
সাহস ও বাহুবল অসাধারণ।

রামহরি হচ্ছে বিমলের পুরামো চাকর।

অন্যাণ্ণ বন্দীদের পরিচয় আপাততঃ অনাবশ্যক।

মঙ্গলগ্রহে যে-সব রোমহর্নক ও আশ্চর্য ঘটেনা
ঘটেছিল, বিনয়বাবুর ডায়ারিতে তা লেখা আছে।
ডায়ারিয়ে সেই কাহিনী “মেঘদূতের মন্ত্রে আগমন” নামে
১৩৩২—১৩৩৩ সালের “মৌচাকে” ধারাবাহিক ভাবে
প্রকাশিত হয়ে গেছে।

“মায়াকানন” বা “ময়নামতৌর মায়াকানন” ও
১৩৩৩—১৩৩৪ সালের “মৌচাকে” প্রকাশিত হয়েছিল।

যদিও এটি সম্পূর্ণ নৃতন এক উপস্থাস, তবু এর
আরম্ভ হয়েছে ‘‘মেঘদূতের মন্ত্রে আগমনে’’র শেষ
পরিচ্ছেদের শেষ অংশ থেকে।

বুদ্ধি ও শক্তিতে পরাস্ত হয়ে মঙ্গলগ্রহের বামনরা
শেষটা বন্দী মানুষদের হাতেই বন্দী অবস্থায়, উড়ো-
জাহাজ নিয়ে পৃথিবীতে আসতে বাধ্য হয়েছিল।

বিনয়বাবুর ডায়ারির মেই স্থানটি আমি এখানে
উক্তার ক'রে দিলুম। :—

“ঐ ফুটে উঠছে ভোরের আলো,—পূর্ব-আকাশের
তলায় আশার একটি সাদা রেখার মত। আকাশের
বুকে তখনে, রাতের কালো ছায়া ঘূরিয়ে আছে এবং
সামনের দৃশ্য তখনে অঙ্ককারের আস্তরণে ঢাকা। তবে,
অঙ্ককার এখন অনেকটা পাতলা হয়ে এসেছে বটে!

মুখ বাড়িয়ে দেখলুম, পৃথিবীর সমস্তই আবছায়ার
মতন,—এখনো গাছপালার সবুজ রং চোখের উপরে
ভেসে ওঠে-নি !

বিমল, কুমার, কমল ও রামহরি আর থাকতে
পারলে না, তারা তখনি উড়োজাহাজ ছেড়ে নেমে
পড়ল। আমিও নৌচে নামলুম—বাধা ও আমাদের সঙ্গ
ছাড়লে না।

আঃ, কি আরাম! এতকাল পরে পৃথিবীর প্রথম
স্পর্শ, সে যে কি মিষ্টি! মাটিতে পা দিয়েই টের
পেলুম, আমরা স্বদেশে ফিরে এসেছি!

কমল তড়াক ক'রে এক লাফ মেরে বললে, “হ্যাঁ, এ

আমাদের পৃথিবীই বটে ! এক জাফে আমি আর তিন
তলার সমান উচু হ'তে পারলুম না তো !”

খানিক তফাতে হঠাৎ কি-একটা শব্দ হ'ল—হড়ম,
হড়ম, হড়ম ! যেন ভৌষণ ভারি পায়ের শব্দ !

আমরা সচমকে সামনের দিকে তাকালুম !
অঙ্ককারের আবরণ তখনে স'রে যায়-নি, তবে একটু
দূরে প্রকাণ্ড একটা চলন্ত পাহাড়ের কালো ছায়ার মত
কি-যেন চ'লে যাচ্ছে ব'লে মনে হ'ল !

বাঘা ভয়ানক জোরে ডেকে উঠল, আমরা সবাই
স্তম্ভিতের মত দাঢ়িয়ে রইলুম !

নিজেদের চোখকে যদি বিশ্বাস করতে হয়, তাহ'লে
বসতে পারি, আমাদের স্বমুখ দিয়ে যে-জীবটা চ'লে
যাচ্ছে, সেটা তাঙ্গাছের চেয়ে কম-উচু হবে না ! তার
পায়ের তালে দেহের ভারে পৃথিবীর বুক ঘন ঘন কেঁপে
উঠছে !...

মহাকায় জীবটা কোথায় মিলিয়ে গেল, কিন্তু তাৰ
চলার শব্দ তখনো শোনা যেতে সাগল—হড়ম, হড়ম,
হড়ম !

বিমল শুক্ষ স্বরে বললে, “বিনয়বাবু !”

—“আঁ ?”

—“কটা কি ?”

—“ଅନ୍ଧକାରେ ତୋ କିଛୁହି ଦେଖିତେ ପେଲୁମ ନା !”

—“କିନ୍ତୁ ସେଟୁକୁ ଦେଖିଲୁମ, ତାହିହି କି ଭୟାନକ ନହିଁ ?
ଏ ଆମରା କୋଥାଯ ଏଲୁମ ?”

—“ପୃଥିବୀତେ ।”

—“କିନ୍ତୁ ଏଇମାତ୍ର ଯାକେ ଦେଖିଲୁମ, ମେ କି ପୃଥିବୀର
ଜୀବ ?”

ଆମିଶ ଅବାକ ହୟେ ଭାବତେ ଲାଗିଲୁମ । ଓଦିକେ
ଆକାଶେର କୋଲେ ଶୁଯେ ଉଷାର ଚୋଥ କ୍ରମେହି ଫୁଟେ ଉଠିତେ
ଲାଗିଲ ।

মায়াকানন্দ

(বিনয়বাবুর ডায়ারি)

এক

অপূর্ব পৃথিবী

উষার চোখ ক্রমেই ফুটে উঠছে ! কিন্তু
পৃথিবী তখনো আপনার বুকের উপর থেকে আবহায়ার
চাদরখানি খুলে রেখে দেয়-নি !

যেদিকে সেই মহাকায় জীবটা চ'লে গেল, সেই
দিকে হতভঙ্গের মতন তাকিয়ে আমরা কয়জনে চুপ
ক'রে দাঢ়িয়ে আছি !

আচম্ভিতে আর এক পরিচিত শব্দে আমরা সকলেই
চমকে উঠলুম ! যেন হাজার হাজার শ্লেষের উপরে
নারা হাজার হাজার পেন্সিল টানছে আর টানছে !

ଶାନ୍ତିକାନ୍ତ

ଏକ ଲହମାୟ ଆମାଦେର ଆଡ଼ିଟ୍-ଭାବ ସୁଚେ ଗେଲା !

କୁମାର ସର୍ବାପ୍ରେ ଚେଁଚିଯେ ଉଠିଲା, “ଆମନଦେର
ଉଡୋଜାହାଜ !”

ବିମଳ ବଲଲେ, “ମେ କି କଥା !. ଉଡୋଜାହାଜ ତୋ
ବିକଳ ହୟେ ପୃଥିବୀତେ ଏମେ ନେମେଚେ, ମେରାଖତ ନା କରଲେ
ଆର ଉଡ଼ିତେ ପାରବେ ନା !”

ରାମହରି ଆକାଶେର ଦିକେ ହାତ ତୁଳେ ବଲଲେ, “ଏ
ଦେଖ ଖୋକାବାବୁ !”

ଆମାଦେର ଚୋଥେର ସାମନେ ଦିଯେ ବିପୁଳ ଏକଟା
କାଳୋ ଛାଯା ଠିକ ବିହୃତେର ଘନ ବେଗେ ଆକାଶେର
ଦିକେ ଉଠେ ଯାଚେ !—ହଁୟା, ଏ ମଙ୍ଗଲଗ୍ରହେର ଉଡୋଜାହାଜଇ
ବଟେ !

କୁମାର ବଲଲେ, “କି ସର୍ବନାଶ ! ଅନେକ ମାନୁଷ ସେ ଓର
ମଧ୍ୟ ଆଛେ !”

କମଳ ତାଡ଼ାତାଡ଼ି ବଲଲେ, “କୁମାରବାବୁ, ବନ୍ଦୁକ
ଛୁଡ଼ୁନ—ବନ୍ଦୁକ ଛୁଡ଼ୁନ !”

ବିମଳ ହତାଶ ଭାବେ ବଲଲେ, “ଆର ମିଛେ ଚେଷ୍ଟା !
ବାମନରା ଆମାଦେର ଚୋଥେ ଧୂଲୋ ଦିଯେଚେ, ଉଡୋଜାହାଜ
ବନ୍ଦୁକେର ସୌମାନାର ବାଇରେ ଚଲେ ଗେଛେ !”

ଏରି-ମଧ୍ୟ ଉଡୋଜାହାଜଥାନା ଆକାଶେର ଗାୟେ ପ୍ରାୟ

ମିଲିଯେ ଯାବାର ମତନ ହ'ଯେଛେ—ନଃ-ଜାନି କତଇ ବେଗେ
ମେ ଉଡ଼େ ଚଲେଛେ !

ଭୋରେର ଆଲୋ ତଥନ ମାଟିର ବୁକେଓ ନେମେ ଏମେହେ
ଏବଂ ଅନ୍ଧକାର ସ'ରେ ଯାଚେ ବନ-ଜଙ୍ଗଲେର ଭିତର ଦିକେ !

ଆମি ବଲଲୁମ, “ବାମନରା ସେ କି କ'ରେ ଚମ୍ପଟ ଦିଲେ
କିଛୁଇ ତୋ ବୁଝନ୍ତେ ପାରନ୍ତି ନା, ଅତଣୁଳୋ ଲୋକକେ
ଆମରା ତୋ ତାଦେର ଉପରେ ପାହାରାୟ ରେଖେ ଏମେଚି !”

ବିଷଳ ବଲନେ—“ବୋଧ ହୟ ବନ୍ଦୁକ ନିଯେ ଆମରା ଚଲେ
ଆମାତେଇ ବାମନଦେର ନାହସ ବେଡ଼େଚେ, ତାରା ମାନୁଷଦେର
ଆକ୍ରମଣ କରେଚେ !”

—“ସଞ୍ଚବ । କିନ୍ତୁ ଏଥାନେ ଦୀଢ଼ିଯେ ଥେକେ ଆରାଜାଭ
ନେଇ, ଚଲ, ସେଥାନେ ଉଡ଼ୋଜାହାଜ ଏମେ ନେମେଛିଲ,
ମେଥାନଟା ଏକବାର ଦେଖେ ଆସି !”

ଜ୍ୟୋତିର୍ବିହାର ବେଶୀ ଦୂରେ ନୟ ! ଆମରା ସେଦିକ ଥେକେ
ଏମେଛିଲୁମ ଆବାର ସେଇଦିକେଇ ଏଗିଯେ ଚଲଲୁମ ।

ତଥନ ଚାରିଦିକ ଦିବ୍ୟ ଫରସା ହୟେ ଏମେହେ । କିନ୍ତୁ
ଚୋଥେର ଶୁମୁଖେ ସେ ସବ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖିଛି ତା ଏକେବାରେ
ଅଭାବିତ ଓ ଅପୂର୍ବ !

ପଞ୍ଚମଦିକେ ପାହାଡ଼େର ଉପର ପାହାଡ଼ ମାଥା ତୁଳେ
ଦୀଢ଼ିଯେ ଭୋରେର ଆଲୋତେ ପ୍ରାତଃସ୍ନାନ କରଛେ !

ମାଝାକାନ୍ତର

ପାହାଡ଼ଗୁମୋର ଉପରେ ଉଣ୍ଡିଦେର ଚିହ୍ନମାତ୍ର ନେଇ, କିନ୍ତୁ
ତାଦେର ତଳାତେଇ ଅନାଦିକାଲେର ନୌଲ ଅରଣ୍ୟ !

ପୁର୍ବଦିକେ ମଞ୍ଚ-ଏକଟା ପ୍ରାନ୍ତର ଧୂ ଧୂ କରଛେ—ମାଝେ
ମାଝେ ଏକ-ଏକଟା ଗାଛେର କୁଞ୍ଜ : କିନ୍ତୁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଏହି ସେ,
ଅତ-ବଡ଼ ମାଠେର କୋଥାଓ ଏକଗାଛା ସାସେର ନାମଗନ୍ଧାଙ୍କୁ
ନେଇ । ମାଠେର ଏକପାଶ ଦିଯେ ଏକଟା ଚିକ୍କିଚିକେ ରେଖା
ଏଁକେ ବେଁକେ କୋଥାଯ ଚ'ଲେ ଗେଛେ—ନିଶ୍ଚଯଇ ନଦୀ ।

ଉତ୍ତରଦିକେ ବନ-ଜଙ୍ଗଲ ଆର ଗାଛପାଲା । ଅଧିକାଂଶ
ଗାଛଟ ଛୋଟ ଛୋଟ, ଏବଂ ତାଦେର ଆକାର ଏମନ ଅନ୍ତୁତ
ସେ, ପୃଥିବୀର କୋନ ଗାଛେର ସଙ୍ଗେଇ ମେଲେ ନା !

ଦକ୍ଷିଣଦିକେ ଗାଛପାଲାର ଫାଁକେ ଫାଁକେ ଦେଖା ଯାଚେ,
ଅନେକ ଦୂରେ ଜଲେର ଉପରେ ଶୂର୍ଯ୍ୟ-କିରଣେର ବିକିମିକି !
ଜଲେର ନୌଲ ରଂ ଦେଖେ ଆନ୍ଦାଜ କରଲୁମ, ସମୁଦ୍ର ।

ଆମାଦେର ପାଯେର ତଳାତେ ସେ ଭମି ରଯେଛେ ତା
ଅତ୍ୟନ୍ତ କଠିନ, ପ୍ରାୟ ପାଥର ବଲକେଇ ଚଲେ—ମେଖାନେଷ
ସାସେର ଚିହ୍ନ ନେଇ । ମାଝେ ମାଝେ ଏକ-ଏକଟା ଝୋପେର
ଭିତରେ ଅଜାନ୍ବା ନନ୍ଦାରକମ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଫୁଲ ଫୁଟେ ଆଛେ,
ମେ-ମେ ଫୁଲେର କୋନଟାରଇ ଆକାର ଛୋଟ ନୟ, ଆର
ତାଦେର ସକଳେରଟ ବୋଟାଯ ବଡ଼ ବଡ଼ କାଟା !

ବିମଳ କୌତୁଳ୍ୟ ଚୋଥେ ଚାରିଦିକେ ଚାଇତେ ଚାଇତେ

বললে, “কি আশ্চর্য বিনয়বাবু, এ আমরা কোন দেশে এলুম ? এমন ভোরের বেলা, অথচ একটা পাথী পর্যন্ত ডাকচে না !”

কুমাৰ বললে, “এমন বন-জঙ্গল, অথচ একটা ফড়িং কি প্ৰজাপতি পর্যন্ত উড়চে না !”

বাস্তুবিক, এ বড় অসন্তুষ্ট ব্যাপার ! চাৰিদিকে কোথাও কোন্তোবেৰ সাড়া বা চিহ্ন নেই !

আমি বললুম, “এ যেন ময়নামতৌৰ মায়াকানন !”

কমল বললে, “সে আবাৰ কি ?”

—“প্ৰাচীনকালে বাংলা দেশে মাণিকচন্দ্ৰ ব'লে এক রাজা ছিলেন। ময়নামতৌ তাঁৰ রাণী। প্ৰবাদ আছে, ময়নামতৌ ডাকিনী-বিদ্যা শিখে শুরুৱ বৰে অমুৰ হ'য়েচে। এখানে এসে আমাৰ মনে হচ্ছে, এ যেন সেই ময়নামতৌৰ মায়াপুৱী—কৌটপতঙ্গ পশুপক্ষী পর্যন্ত ভয়ে এখানে দেখা দেয় না !”

ৱামহৰি এতক্ষণ সকলেৰ আগে আগে পথ চলছিল, আমাৰ কথা শুনেই সে মুখ শুকিয়ে সকলেৰ পিছনে এসে দাঢ়াল !

আমি তেসে বললুম, “কি হ'ল হে ৱামহৰি, হঠাৎ পিছিয়ে পড়লে কেন ?”

ମାୟାକାନ୍ତ

—“ଆଜେ, ଆପନାର କଥା ଶୁଣେ ।”

—“କେନ, କି କଥା ?”

—“ଏ ସେ ବଲଲେନ ଏ ବନ ହଚ୍ଛ ମୟନାମତୀର
ମାୟାକାନ୍ତ ! ବୁଡ଼ୀ ମୟନାର ଗଲ୍ଲ ଆମିଓ ଜାନି ବାବୁ !
ମେ ବନକେ ସହର କରତ, ସହରକେ ବନ କରତ, ଭେଡ଼ାକେ
ମାନୁଷ ଆବାର ମାନୁଷକେ ଭେଡ଼ା ବାନାତ ! ସତ ତୃତ-ପ୍ରେତ
ଆର ଡାକିନୀ-ଯୋଗିନୀ ଆର କଥାଯ ଉଠିତ-ବସ୍ତ ।”

—“ରାମହରି, ଏତ ସହଜେ ତୁମି ଭୟ ପାଓ କେନ ?
ଆମି ଯା ବଙ୍ଗଲୁମ ତା କଥାର କଥା ମାତ୍ର ।”

—“ଭୟ ପାଇ କି ସାଧେ ? ସେ ବିପଦ ଥେକେ ସବେ
ପାର ପେଯେଚି, ଆମି ଆର କିଛୁଇ ଅମ୍ଭବ ମନେ କରିନା !
କେ ଜାନେ ଏ ଆବାର କୋନ୍ ମୁଲୁକେ ଏଲୁମ—ପୃଥିବୀର ସଙ୍ଗେ
ଏଇ ତୋ କିଛୁଇ ମିଳିଚେ ନା । ସେଥାନେ ପାଥା ନେଇ,
ପ୍ରଜାପତି ନେଇ, କର୍ତ୍ତିଂ ନେଇ, ମେ କି ପୃଥିବୀ ? ଏହି
ଶେଷ-ରାତେ ଚୋଥେର ସାମନେ ଦିଯେ ପାହାଡ଼େର ମତନ କି-
ଏକଟା ଚଲେ ଗେଲ, ପୃଥିବୀତେ କି ମେ-ରକମ କୋନ ଜୀବ
ଥାକେ ?”

ଆମି ଆର କୋନ ଜୀବ ଦିଲୁମ ନା । ରାମହରିର
ଭୟ ହାସ୍ୟକର ବଟେ, କିନ୍ତୁ ତାର ଯୁଦ୍ଧ ଅମ୍ଭବ ନୟ ।

ବିମଳ ବଲଲେ, “ବିନୟବାବୁ, ଆମାଦେର ଉଡ଼ୋଜାହାଜ

କୋଥାଯ ଏସେ ନେମେଛିଲ, ଆମରା ବୋଧ ତୟ ତା ଆରି
ଠିକ କରତେ ପାଇବ ନା ।”

ଆମି ବଲଲୁମ, “ଆମାରି ତାଟି ମନେ ହ'ଚେ ।
ଅନ୍ଧକାର ଆମରା କୋଥାଯ ନେମେଛିଲୁମ ଏଥିନ ତା
ଆର ବୋବା ଶକ୍ତ ।”

ରାମହରି ଦନ୍ତ-ଭରା ଗଲାଯ ବଲଲେ “ଆହା, ଉଡ଼ୋ-
ଜାହାଜେର ଭେତରେ ସେ ମହୁସଙ୍ଗଲୋ ଛିଲ, ତାଦେର ଦଶା
କି ହବେ ?”

କମଳ ବଲଲେ, “ସାର ଅଦୃଷ୍ଟେ ସା ଆଛେ ! ତାଦେର
ଆବାର ମଙ୍ଗଳ ପ୍ରହେ ଫିବେ ଘେତେ ହବେ,—ଆର କି !”

କୁମାର ବଲଲେ, “ଏଥିନ ଓ-ସବ ବାଜେ କଥା ରେଖେ
ନିଜେଦେର କଥା ଭାବୋ । ଆମାଦେର ଅଦୃଷ୍ଟଓ ଥୁବ ଉଭଜ୍ଞଲ
ବାଲେ ମନେ ହଚେ ନା । କିନ୍ତୁ ଓ କି ! ବିମଲ, ବିମଲ !”

ଆମରା ସକଳେଟି ସ୍ପଷ୍ଟ ଦେଖିଲୁମ, ଅନ୍ଧଦୂରେଟ ବନେର
ଏକ ଅଂଶ ଉପର ଥେକେ ତଳା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହଲାଛେ ! ତାର
ପରେଇ ଦେଖା ଗେଲ, ବନେର ଉପରେ ଚଢାର ମତନ ଥୁବ-ଟୁଚୁ
ଏକଟା! ଗାଛ ବାର ଦୟେକ ହଲେଟ ମଡ଼、ମଡ଼、ଶକ୍ରେ ଭେଡେ
ପ'ଡେ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୟେ ଗେଲ !

ବିମଲ ବିଶ୍ଵିତଭାବେ ବଲଲେ, “ଅତଥାନି ଜାୟଗା
ଜୁଡେ ବନ ହଲାଚେ—କେ ଓଥାନେ ଆଛେ ?”

ମାୟାକାନ୍ଦନ

କୁମାର ବଲଲେ, “ଏଥନ କାହାଙ୍କ ନେଇ, ଜୋରେ ହାତ୍ୟାଙ୍କ ବହିଚେ ନା । ତବେ ଅତ-ବଡ଼ ଗାଛ ଏତ ସହଜେ ଭାଙ୍ଗିଲେ କେ ?”

ବାଘା ଏକବାର ସେଉ ସେଉ କ'ରେ ଡେକେ ଉଠିଲୁ, ତାରପର ଛୁଟେ ମେହି ବନେର ଭିତରେ ଗିଯେ ଚୁକଲ !

ଆମାର ଗା କେମନ ଶିଉରେ ଶିଉରେ ଉଠିଲେ ଲାଗିଲ । ଆମି ବିଜ୍ଞାନକେ ମାନି, ଏବଂ ବିଜ୍ଞାନ ଯେ ଅନେକ ଅସମ୍ଭବ ବ୍ୟାପାରକେ ସମ୍ଭବ କରେଛେ ତାଓ ଆମି ଜାନି,—କିନ୍ତୁ ଏଥାନେ ଏମେ ଯେ-ସବ କାଙ୍କ ଦେଖିଛି ତାର ତୋ କୋନିଇ ହଦିସ୍ ପାଞ୍ଚି ନା ! ଏ ଆମାଦେଇ ଚୋଥେର ଭ୍ରମ, ମନେର ଭ୍ରମ,—ନା ସତ୍ୟଇ କୋନ ଅଲୌକିକ ବ୍ୟାପାର ?

ହଠାତ୍ ଦେଖିଲୁମ ବାଘା ତୌରେର ମତନ ବେଗେ ବନେର ଭିତର ଥେକେ ବେରିଯେ ଏଲ ! ତାର ଲ୍ୟାଜ ପେଟେର ତଳାଯ ଗୁଟାନେ, ଆର ତାର ଚୋଥିଛଟେ ବିଷମ ଭୟେ ଯେନ ଠିକ୍ରେ ବେରିଯେ ପଡ଼ିଲେ ଚାହିଁଛେ ! ସେ ଏମେହି ବିମଲେର ପାଯେର ତଳାଯ ମୁଖ ଗୁଜ୍ଜିଲେ ଶୁଯେ ପଡ଼ିଲ !

ବିମଲ ତାର ମାଥା ଚାପ୍ତାତେ ଚାପ୍ତାତେ ବଲଲେ, “ବାଘା ତୋ କଥନେ ଭୟ ପାଇ ନା ! ମେ ଏମନ କି ଦେଖେଚେ ?”

ଆମି ଗଞ୍ଜୀର ସରେ ବଲିଲୁମ, “ବିମଲ, ଏ ଜାଗିଗା ବଡ଼

মাঝাকানন্দ

সুবিধের নয়। এস, এখান থেকে আমরা চ'লে যাই—
একটা মাথা গোজবার ঠাই খুঁজতে হবে তো !”

বিমল একবার বাঘা, আর একবার বনের দিকে
তাকিয়ে জড়িত স্বরে বললে, “কিন্তু বনের ভিতরে কি
আছে,—বাঘা কি দেখে এত ভয় পেয়েচে ?”

দৃষ্টি

বোম্বাই জড়িৎ

আমরা সেই ভয়াবহ অরণ্য থেকে পালাবার জন্মে
তাড়াতাড়ি অগ্রসর হ'তে লাগলুম।

চলতে চলতে বার বার পিছনে তাকিয়ে সেই একই
দৃশ্য দেখলুম—বনের এক জাহাগায় গাহপালা অত্যন্ত
অস্বাভাবিক ভাবে ছলছে আর ছলছে! কেন
ছলছে, কে দোলাচ্ছে?

বাধা আমাদের পায়ে পায়ে জড়িয়ে চলতে লাগল,
কিন্তু ভয়ে সে তখনো জড়সড় হয়ে আছে!

বনের ভিতরে কী যে বিভীষিকা লুকিয়ে আছে
এবং বাধা যে কি দেখে ভয়ে অনন মুসড়ে পড়েছে,
অনেক ভেবেও তার কোন হদিস পেলুম না!

কুমার বললে, “আমার বাধা বাঘ দেখেও তয় পায়

ନା । କିନ୍ତୁ ଏଇ ଅବସ୍ଥାଟି ସଥନ ଏମନ କାହିଲ ହୁଯେ
ପଡ଼େଇଁ, ତଥନ ଏଟା ବେଶ ବୋକା ଯାଚେ ଯେ, ବନେର ଭିତରେ
‘ନିଶ୍ଚଯତ୍ତ କୋନ ଭୟକ୍ଷର କାଣୁ ଆଛେ !’

ବିମଳ ଦୀର୍ଘିୟେ ପଢ଼େ ବଲାଲେ, “ଚୁପିଚୁପି ଓଖାନେ
ଗିଯେ ଆମି ଏକବାର ଦେଖେ ଆସିବ କି ?”

ଆମି ତାଡ଼ାତାଡ଼ି ଡାନପିଟେ ବିମଲେର ହାତ ଚେପେ
ଧ'ରେ ବଙ୍ଗଲୁମ, “ତୁମି କି ପାଗଲ ହ'ଲେ ବିମଳ ? ବିପଦକେ
ଯେହେ ଡେକେ ଆନବାର କୋନ ଦରକାର ନେଇ !”

ବିମଳ ବଲାଲେ, “ଆଜ୍ଞା, ଆପଣି ସଥନ ମାନା କରଚେନ,
ତଥନ ଆର ଯାବ ନା !”

ଆମରା ଆବାର ଅଗ୍ରମର ହଲୁମ । ଆଶେ-ପାଶେ
ଆରୋ ଅନେକ ଝୋପ, ଜଙ୍ଗଳ ଆର ବନ ରଯେଇଁ । କେବେ
ଜାନି ନା, ସେଣ୍ଟଲୋର ପାଶ ଦିଯେ ସେତେ ସେତେ ଆମାର
ବୁକଟ୍ କେମନ ଛାଂ-ଛାଂ କ'ରେ ଉଠିତେ ଲାଗଲ । ଏତି
ପଦେଇଁ ମନେ ହିତେ ଲାଗଲ, ଏ-ସବ ବନ-ଜଙ୍ଗଲେର ମାଝାନେ
ସାକ୍ଷାଂ ମୃତ୍ୟୁ ଯେନ ଆମାଦେର ଆପକ୍ଷାୟ ଓଁ ପେତେ ବ'ିମେ
ଆଛେ । ଏକ ଜ୍ଞାଯଗାୟ ଶୁନତେ ପେଲୁମ, ବନେର ଭିତରେ
ଆବାର ସେଇଁ ରକମ ଧପାସ-ଧପାସ କ'ରେ ଶକ୍ତ ହଚେ ଏବଂ
ପ୍ରତି ଶକ୍ରେର ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେଇଁ ପୃଥିବୀର ବୁକ କେପେ କେପେ
ଉଠିଛେ—ବନେର ଭିତରେ ଯେନ କୋନ ପର୍ବତପ୍ରମାଣ ଦାନବ

শাস্ত্রাকান্তন

আপন মনে এধাৰে-ওৰাৰে চলা-ফেৱা ক'রে বেড়াচ্ছে
যাৰ পায়েৱ শব্দেই পৃথিবী কাঁপে, না জানি তাৰ
আকাৰ কি ভয়ানক ! একবাৰ সে যদি মানুষৰ গন্ধ
পায়, তাহ'লে আৱ কি আমাদেৱ রক্ষা আছে ?

আৱব্য উপন্থাসেৱ সিন্দিবাদ. একবাৰ এক দৈত্যেৰ
কবলে পড়েছিল। গলিভাৱ সাহেবেৰ ভ্ৰমণ-
কাহিনীতেও দৈত্য-মূলুকেৱ কথা আছে। তবে কি সে-
সব গল্প কাল্পনিক নয়, আমৱা কি সত্যই কোন
দৈত্যদেৱ দেশে এসে পড়েছি ? কিন্তু এ কথায় আমাৱ
মন বিশ্বাস কৱতে চাইলৈ না।

বিমল বললে, “বিনয়বাৰু, আমৱা তো কেউ
এখানকাৱ কিছুই চিনি না। কোন্ দিক নিৱাপন কি
ক'রে আমৱা তা জানতে পাৱব ?”

বিমলেৱ কথা সত্য। আমি চেয়ে দেখলুম, দক্ষিণ
দিক—অর্থাৎ যেদিকে সমুদ্ৰ আছে, সেদিকটা বেশ
ফাঁকা। সেদিকে বনজঙ্গল নেই, কাজেই কোন
লুকানো বিপদেৱও ভয় নেই। তাৰ উপৱে দক্ষিণ-
পশ্চিম দিকে খুব বড় একটা পাহাড়ও আছে। মঙ্গল-
গ্রহেৱ মত এখানেও আমৱা ত্ৰি পাহাড়েৱ ভিতৱে
আশ্রয় নিতে পাৱব। সকলকে আমি সেই কথা

ବଲଲୁମ । ସକଳେଇ ଆମାର ପ୍ରଣାବେ ରାଜି ହ'ଲ ।
ଆମରା ତଥନ ମେହି ପାହାଡ଼େର ଦିକେ ଅଗ୍ରସର ହଲୁମ ।

ପାଖୀ ନେଇ, ଅଞ୍ଜପତି ନେଇ, ମାନୁଷେର ସାଡ଼ା ନେଇ,
ଚାରିଦିକେ ଖାଲି ବନ ଆର ପାହାଡ଼ ଆର ସମୁଦ୍ର ! ଆମାର
ମନେ ହ'ଲ, ଆମରା ଯେନ ବୈଜ୍ଞାନିକଦେର ପୃଥିବୀର
ମେହି ବାଲ୍ୟକାଳେ ଫିରେ ଏମେହି— ଯଥନ ମାନୁଷେର ନାମଓ
କେଉ ଶୋନେ-ନି, ଯଥନ ପୃଥିବୀତେ ବାସ କରତ ମୁଖୁ
ପ୍ରକାଣ, କିନ୍ତୁ ତକିମାକାର, ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ସବ ଜାନୋଧାର !

ଆକାଶେର ଦିକେ ତାକିଯେ ଦେଖଲୁମ,— ଅନେକ—
ଅନେକ ଉଁଚୁତେ ଏକର୍ଷାକ ପାଖୀ ଉଡ଼େ ଯାଚେ ! ତାହ'ଲେ
ଏଦେଶେଓ ପାଖୀ ଆଛେ ! ତାଡ଼ାତାଡ଼ି ଆମି ସକଳେର ଦୃଷ୍ଟି
ମେହିଦିକେ ଆକର୍ଷଣ କରଲୁମ ।

ବିମଳ ବଲଲେ, “କିନ୍ତୁ ଓଣଲୋ କି ପାଖୀ ?”

କୁମାର ବଲଲେ, “ଚିଲ ।”

କମଳ ବଲଲେ, “ଈଗଲ ।”

ଆମି ବଲଲୁମ, “କିନ୍ତୁ ଚିଲ କି ଈଗଲେର ଡାନା ତେ;
ଅତ ବଡ଼ ହୟ ନା !”

ରାମହରି ବଲଲେ, “ଓଦେର ଲ୍ୟାଜ କି-ରକମ ଦେଖୁନ !”

ତାଇତୋ, ତାଦେର ଲ୍ୟାଜଟୁଲୋ ଚତୁର୍ପଦ ଜୌବେର ମତ
ହେ ! କି ପାଖୀ ଓ ହୁଲୋ ?

মাঝাকানন

তালো ক'রে দেখবাৰ আগেই পাথীৱ বাঁক ক্ৰমে
দূৰে মিলিয়ে গেল !

হঠাৎ পিছন থেকে কমল আৰ্তনাদ ক'রে উঠল !
চকিতে ফিরে দেখি, কমলেৰ পিঠেৰ উপাৰে একটা
অনুভূতি আকাৰেৰ জীব এসে বসেছে আৱ কমল
প্ৰাণপণে সেটাকে পিঠ থেকে খেড়ে ফেলবাৰ চেষ্টা
কৰছে, কিন্তু কিছুতেই পাৱছে না !

আমৰা সকলে মিলে জীবটাকে মেৰে ফেললুম !
অনুভূতি জীব ! দেখতে ষষ্ঠবড় একটা ফড়িংয়েৰ মত—
প্ৰায় একশাত লম্বা ! কিন্তু তাৰ মুখে সাঁড়াশীৰ মত
দুখানা বড় নড় দাঢ়া রয়েছে আৱ তাৰ দেহেৰ দৃঢ়-
ধাৰণেও রয়েছে দুখানা ক'ৰে চাৰখানা শাত-দেড়েক
লম্বা ডানা !

ৱামহুৰি বললে, “ও বাৰা, এয়ে ৰোম্বাই-ফড়িং !”

কমলেৰ দিকে চেয়ে দেখলুম, তাৰ ঘাড়েৰ পিছনে
ফিন্কি দিয়ে রাক্ত ছুটছে !

কুমাৰ হঠাৎ চেঁচিয়ে, একদিকে আঙুল তুলে
বললে, “দেখ, দেখ !”

সেদিকে তাকাতেই দেখি গাহপালাৰ ভিতৰ থেকে
পালে পালে ৰোম্বাই-ফড়িং বেৱিয়ে আসছে !

ମାର୍କାନ୍

ଆମି ବଲଶୁମ, “ପାଙ୍ଗାଓ, ପାଲାଓ । ଓରା ଆମାଦେର
ଦେଖିବେ ପେଲେ ଆମରା କେଉଁ ଆର ବାଁଚବ ନା !”

ସବାଂ ବେଗେ ଦୌଡ଼ୋତେ ଲାଗଶୁମ—ଫଢ଼ିଂ ଦେଖେ ଏଇ
ଆମେ ଝଳକ ବୋଧ ହୁଯ ଆର କଥନେ ପାଲାଯନି !

তিনি

প্রেটের ভাবনা

এই তো সমুদ্রতৌর ! উপরে নৈলপদ্মের রং-
মাখানো অনন্ত আকাশ, নৌচে পৃথিবী-দেবীর পরোনের
নৈলান্ধুরীর মতন অনন্ত নৈল-সায়রের লৌলা !

সমুদ্রের বুকের উপরে ব'সে সূর্যের আলো হাজার
হাজার হৌরা-মাণিক নিয়ে যেন ছিনিমিনি খেলছে,
আমরা ব'সে ব'সে থানিকক্ষণ তাই দেখতে লাগলুম !

বিমল প্রথমে কথা কইলে। সে বললে, “বিনয়
বাবু, এখন উপায় ?”

—“কিসের উপায় ?”

—“আমরা যে পৃথিবীতেই এসেছি, তাতে আর
সন্দেহ নেই। কিন্তু এ কোন্ দেশ, এখন থেকে কোন্
দিকে, কত দূরে মানুষের বসতি আছে, তা আমরা
জানি না। এখানে থাকাও সম্ভব নয়, কারণ কি
থেয়ে বেঁচে থাকব ?”

ଆମି ବଲଲୁମ, “ଚେଷ୍ଟା କରଲେ ବନେର ଭିତରେ ଶିକାର
ମିଳିତେ ପାରେ ।”

ବିମଳ ବଲଲେ, “ହଁୟା, ମିଳିତେ ପାରେ, କିନ୍ତୁ ତାଓ
ବନ୍ଦୁକେର ଟୋଟା ନା ଫୁରୋନେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ।”

—“ବିମଳ, ଟୋଟା ଫୁରୋବାର ଆଗେଇ ଆମରା ସେ ଏ
ଦେଶ ଥେକେ ପାଲାବାର ପଥ ଖୁଁଜେ ପାବ ନା, ଏମନ ମନେ
କରବାର କୋଣ କାରଣ ନେଇ ।”

—“କିନ୍ତୁ ଶିକାର ପେଲେଓ ଆମରା ଝାଁଧିବ କି
କ'ବେ ? ଆମାଦେଇ ସଙ୍ଗେ ଦେଶଲାଇ ନେଇ, ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟନ
ଛାଲିତେ ପାରିବ ନା ।”

—“ତା ହ'ଲେ ଆମାଦେଇ କାଁଚା ମାଂସ ଖାଉଯାଇ
ଅଭ୍ୟାସ କରିବିଲେ । ଅନ୍ତରେ କି, ମେଓ ଏକ ନୃତ୍ୟ !”

ରାମହରି ବଲଲେ, “ବାବୁ, ଭୟ ନେଇ, ଆପନାଦେଇ
କାଁଚା ମାଂସ ଖିତେ ହବେ ନା, ଆମି ଆପନାଦେଇ ରେଖେ
ଖାଉଯାବ !”

ଆମି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୁଏ ବଲଲୁମ, “ତୁମି କୋଥା ଥେକେ
ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ପାବେ ?”

ରାମହରି ବଲଲେ, “କେବଳ, ଏ ପାହାଡ଼େର ପାଶ ଦିଅେ
ଆସିଲେ ଆସିଲେ ଆପନାରା କି ଦେଖେନ ନି, କାହିଁ ହୋଇ
ଏହି ଚକ୍ରମକି ପାଥର ପଢ଼େ ରହେଇଛେ !”

ଆମ୍ବାକାନ୍ତମ

ଆମି ଆଶ୍ରମ ହୟେ ବଲଲୁମ, “ସାକ୍, ତାହଲେ
ଆମାଦେର ଏକଟା ବଡ଼ ଭାବନା ଦୂର ହ'ଲା । ଇମ୍ପାତେର
ଜଣେ ଭାବତେ ହବେ ନା, ଆମାଦେର ସଙ୍ଗେ ଛୋରା-ଛୁରି
ଆଛେ, ତାଇ ଦିଯେଇ କାଜ ଚାଲିଯେ-ନେବ ।”

ବିଲ ପେଟେର ଉପରେ ହାତ ବୁଲୋତେ ବୁଲୋତେ ବଲଲେ,
“ଓ ବିନ୍ୟବାବୁ, ଶୁନେଇ ସେ ଆମାର କିଧି ପେଯେ ଗେଲ !
ଏଥନ ଥାଇ କି ?”

ଆମି ହେସେ ବଲଲୁମ, “ଶିକାର ନା ପେଲେ ଆମାଦେର
ହାଓଯା ଖେଯେଇ ବେଁଚେ ଥାକବାର ଚେଷ୍ଟା କରତେ ହବେ ।”

କୁମାର ବଲଲେ, “କେବ ବିନ୍ୟବାବୁ, ଥାବାର ତୋ
ଆମାଦେର ସାମନେଇ ରଯେଚେ, ହାତ ବାଡ଼ିଯେ ନିଲେଇ ହୟ !”

ବିମଳ ବଲଲେ, “ସାମନେ ! କୋଥାଯ ?”

କୁମାର ବଲଲେ, “କ୍ରି ଦେଖ !”

ଚେଯେ ଦେଖଲୁମ, ଆମାଦେର ଦୁମୁଖ ବାଲିର ଉପରେ,
ଅନେକବୀନି ଭାଯଗ୍ଯା ଜୁଡ଼େ ହାଜାର ହାଜାର ଗଞ୍ଜ ଆର
ଅତ୍ୟେକ ଗଞ୍ଜର ସାମନେ ବସେ ରଯେଚେ ଏକ-ଏକଟା ଲାଲ
ରଙ୍ଗେର କାକଡ଼ା ! .

ବିମଳ ମହା-ଉଲ୍ଲାସେ ଏକଟା ଲାଫ ଘେରେ ବଲଲେ, “କି
ଆଶର୍ଯ୍ୟ, ଏତକ୍ଷଣ ଆମି ଦେଖତେ ପାଇ-ନି !”

ଆମରା ସକଳେଇ କାକଡ଼ା ଧରତେ ଛୁଟଲୁମ । କିନ୍ତୁ

ଖାନିକଙ୍କଣ ଛୁଟାଛୁଟି କ'ରେଟି ବୁଦ୍ଧିମୁଖ, କାଜଟା ମୋଟେଇ
ସତଜ ନୟ ! ତାଦେର କାହେ ଯେତେ ନା ଯେତେଇ ତାରା
ବିହ୍ୟାତ୍ମର ମତନ ଗର୍ଭେର ମଧ୍ୟେ ଚୁକେ ପଡ଼େ, କିଛୁତେଇ ଧରା
ଦେଇ ନା । ତାରା କେଉ ଆୟୁସମର୍ପନେ ରାଜ ନୟ ଦେଖେ.
ଆମରା ଶେଷଟା ଗର୍ଭ ଥୁଁଡେ ତାଦେର ଗୋଟାକତକକେ ଅନେକ
କଷ୍ଟେ ବନ୍ଦୀ କରଲୁମ ।

ଗର୍ଭ ଥୁଁଡେ-ଥୁଁଡେ କମଳ ହଠାତ୍ ଏକରାଶ ଡିମ
ଆବିଷ୍କାର କରଲେ ! ମୋଟ ଏକଶୋଟା ଡିମ !

ଆମି ସାମନ୍ଦେ ବଲଲୁମ, “ବ୍ୟାସ, ଆର ଆମାଦେର
ଖାବାରେର ଭାବନା ନେଇ ! ଏକୁଲୋ କାହିଁମେର ଡିମ !”

କମଳ ବଲଲେ, “କାହିଁମେର ଡିମ କି ମାନୁଷେ ଥାଯ ?”

—“ନିଶ୍ଚଯିତ୍ତ ଥାଯ ! ଦକ୍ଷିଣ ଆୟୋରିକାର କୋନ କୋନ
କ୍ଷାନେ କାହିଁମେର ଡିମ ଆର ମାଂସଟି ହଚ୍ଛେ ମାନୁଷେର ପ୍ରଧାନ
ଖାଦ୍ୟ ! ଏଥାନେ ସଥନ କାହିଁମେର ଡିମ ପାଞ୍ଚମୀ ଗେଛେ,
ତଥନ ଆଜ ରାତ୍ରେ ଆମରା କାହିଁମନ୍ତ୍ର ଧରତେ ପାରବ ।”

ବିମଳ ବଲଲେ, “ତାହଲେ ଦେଖା ଯାଚେ, ଭାଗ୍ୟଦେବୀ
ଏଥିଲୋ ଆମାଦେର ଉପରେ ଏକେବାରେ ବିମୁଖ ହନ-ନି !”

କୁମାର ବଲଲେ, “ଆର ତୋ ତର ସଟିଚେ ନା—ଆଗୁନ
ଜାଲୋ, ଆଗୁନ ଜାଲୋ !”

চার

সাগর-দ্বান্দ্বের পাঞ্জাব

পাহাড়ের উপরে এখানেও একটা গুহা খুঁজে নিতে আমাদের বেশী দেরি লাগল না। এ গুহাটির সবচেয়ে সুবিধা এই যে, এর ভিতরটা বেশ লম্বা-চওড়া হ'লেও মুখটা এমন ছোট যে শামাগুড়ি না দিয়ে ভিতরে ঢুকবার উপায় নেই। কাজেই আত্মরক্ষার পক্ষে গুহাটি খুবই উপযোগী।

সমুদ্র-ভৌরে যেখানে কাছিমের ডিম পাওয়া গিয়েছিল, সঙ্ক্ষার পর আমরা আবার সেইখানে গিয়ে একখানা বড় পাথরের আড়ালে লুকিয়ে রইলুম—কাছিম ধরবার জন্যে !

দক্ষিণ আমেরিকায় যে-ভাবে কচ্ছপ শিকার করা হয়, আমি কেতাবে তা পড়েছি। কচ্ছপদের স্বভাব হচ্ছে, ডাঙায় উঠে বালির ভিতরে ডিম পাড়া। রাত্রে দলে দলে তারা ডাঙায় গুঠে। স্ত্রী-কচ্ছপরা ডিম পেড়ে

ବାଲିର ଭିତରେ ଲୁକିଯେ ରାଖେ ! ଏକ-ଏକଟା କଚ୍ଛପ
ଏକମଙ୍ଗେ ଆଶୀ ଥେକେ ଏକଶୋ-ବିଶ୍ଟଟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଡିମ ପାଡ଼େ ।
ତାର ପର ତୋର ହବାର ଆଗେଇ ଆବାର ତାରା ଜଳେ ଫିରେ
ଯାଏ ।

ଶିକାରୀଦେର କାଜ ହଚ୍ଛେ, କଚ୍ଛପଦେର ଧ'ରେ ଉଣ୍ଠେ
ଦେଓଯା । ତା ହଲେ ଆର ତାରା ପାଲାତେ ପାରେ ନା ।
ଉଣ୍ଠେ ଦେବାର ସମୟ ଏକଟୁ ସାବଧାନ ହେଁଯା ଦରକାର, ସାତେ
କାହିଁମେର ଡାନା ବା ମୁଖର କାହେ ଶିକାରୀର ହାତ ନା
ପାଡ଼େ । କଚ୍ଛପେର କାମଡ଼ ବଡ଼ ଝୁଖେର ନଯ, ଆର ତାର
ଡାନାର ଆସାତ୍ତ୍ଵ ଏମନ ଜୋରାଲେ । ଯେ, ଏକ ଆସାତେ
ମାନୁଷେର ପାଯେର ହାଡ଼ ମଟ୍ କ'ରେ ଭେତେ ଯାଏ !.....ଏହି
ସବ କଥା ଆମି ସକଳକେ ବୁଝିଯେ ଦିତେ ଶାଗଲୁମ ।

ଆକାଶେ ତଥନ ଏକଫାଲି ଚାଂଦ ଦେଖା ଦିଯେଛେ,
କିନ୍ତୁ ତାର ଆଲୋ ଏତ କ୍ଷୋଣ ଯେ, ଅନ୍ଧକାର ଦୂର ହଚ୍ଛେ ନା ।
ଯେ ଭୟାନକ ବନ ଥେକେ ଆମରା ପାଲିଯେ ଏମେହି, ଅନେକ
ଦୂରେ ଏକଟା ଜମାଟ କାଲୋ ଛାଯାର ମତନ ତାକେ
ଦେଖା ଯାଚେ । ତାର ଦିକେ ସତବାର ତୋକାଟି, ଆମାଦେର
ବୁକ ଅମନି ଛୁକୁ-ଛୁକୁ କ'ରେ ଓଠେ ! ଓ ବନେ ଯେ କୌ
ଆହେ, ଭଗବାନ ତା ଜାନେନ ।

ଏମନ ସମୟେ ସାଦା ବାଲିର ଉପରେ ଏକଟା କାଲୋ

ମାନ୍ଦାକାନ୍ଦ

ରେଖେ ଟେନେ, ପ୍ରକାଣ୍ଡ ଏକଟା କଞ୍ଚପ ଆମାଦେର ଥୁବ କାହେ
ଏସେ, ଚାରିଦିକେ ଏକପାକ ଘୁରେ ଏଲ ।

ବିମଳ ତାକେ ତଥନି ଧରତେ ଯାଚିଲ ଆମ ବାଧା
ଦିଯେ ଚୁପିଚୁପି ବଲଲୁମ, “ଥାମୋ, ଥାମୋ ! ଓଟା ହଜେ
କାହିମଦେର କର୍ତ୍ତା । ଓ ଆଗେ ଏସେ ଚାରିଦିକେ ଗଣ୍ଡୀ
କେଟେ ରେଖେ ଯାଚେ । କର୍ତ୍ତା ଗିଯେ ଥବର ଦିଲେ ପାର ଆର
ସବ କାହିମ ଏସେ ଏହି ଗଣ୍ଡୀର ଭିତରେ ଆଡ଼ା ଗାଡ଼ିବେ ।
ତାରପର ଆମରା ଆକ୍ରମଣ କରବ ।”

ରାମତରି ବଲଲେ, “ହଁୟା ହଁୟା, ଏ ସେ କାହିମ-ଭାୟା
ଫିରେ ଯାଚେଇ ତୋ ବଟେ !”

ଆର ବେଶୀକ୍ଷଣ ଅପେକ୍ଷା କରତେ ହ'ଲ ନା, କାହିମ-
କର୍ତ୍ତା ଫିରେ ଯାବାର ପରେଇ ଦଲେ ଦଲେ ଛୋଟ-ବଡ଼ କଞ୍ଚପ
ଡାଙ୍ଗାର ଉପରେ ଏସେ ଉଠିଲ ।

ତାର ପରେଇ ଆମାଦେର ଆକ୍ରମଣ ! ଆମରା ବେଗେ
ଗିଯେ ତାଦେର ଏକ-ଏକଟାକେ ଧ'ରେ ବାଲିର ଉପରେ ଚିଂ କ'ରେ
ଫେଲେ ଦିଲୁମ । କାଜଟା ଅବଶ୍ୟ ଥୁବ ସହଜ ନୟ, କାରଣ
ତାଦେର ଅନେକେଇ ଓଜନେ ପ୍ରାୟ ଏକମଣ, କି ଆରୋ
ବେଶୀ ।

ଆମରା ପ୍ରାୟ ଗୋଟା-ଦଶେକ କାହିମ ବନ୍ଦୀ କରଲୁମ—
ବାକିଗୁଲୋ ଜଲେ ପାଲିଯେ ଗେଲ । ଆମରା ଆଗେଇ

କତକଣ୍ଠଲୋ ଶୁକନୋ ଲତା ସଂଗ୍ରହ କ'ରେ ଏନେଛିଲୁମ—
ବନ୍ଦୀଦେର ପା ବାଁଧବାର ଜଣେ । ମେହି ଲତା ଦିଯେ ଆମରା
ତଥନି ତାଦେର ବେଁଧେ ଫେଲିଲୁମ ।

ବିମଳ ବଲଲେ, “ଆକ୍, ଏଥନ କିଛୁଦିନେର ଜଣେ
ଆମାଦେର ପେଟେର ଭାବନା ଆର ରଇଲ ନା । ଏଇବାବେ
ଏ ଦେଶ ଥେକେ ପାଲାବାର କଥା ଭାବତେ ହବେ !”

ବିମଲେର କଥା ଶେଷ ହ'ତେ ନା ହ'ତେଇ ଭୌଷଣ ଏକ
ବିକଟ ଚୌଂକାରେ ସମସ୍ତ ପୃଥିବୀ ଯେନ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହୟେ ଗେଲ ।
ଡଃ, ତେମନ ଉଚ୍ଚ ଚୌଂକାର ଆମି ଜୀବନେ ଆର କଥନୋ
ଶୁଣି-ନି,—ଯେନ ହାଜାରଟୀ ଖିଂହ ଏକମୟେ ଏକ ସ୍ଵରେ
ଗର୍ଜିନ କ'ରେ ଉଠିଲ ।

ମେ ଅମାନୁଷିକ ଚୌଂକାରେ ଆମାଦେର ସମସ୍ତ ଶରୀର
ଏଲିଯେ ପଡ଼ିଲ, କେଉ ଆମାଦେର ଆକ୍ରମଣ କରିଲେଓ ତଥନ
ଆମରା ମେଥାନ ଥେକେ ଏକ ପା ନଡ଼ିତେ ପାରିତୁମ ନା ।

ଆବାର—ଆବାର—ଆବାର ମେହି ଆକାଶ-କାଟାନୋ
ଗର୍ଜିନ,—ଏକବାର, ଦୁଇବାର, ତିନିବାର !

ସମୁଜ୍ଜେର ଜଳ ଥେକେ କୌ ଓଟା ଉଠେ ଆସିଛେ—କୌ
ଓଟା, କୌ ଓଟା ?

ଅଞ୍ଚଳୀ ଆଲୋଯ ତାକେ ଭାଲୋ କ'ରେ ବୋରା ଯାଇଛେ
ନା—କିନ୍ତୁ ତାର ମାଥା ପ୍ରାୟ ତାଲଗାଛେର ସମାନ ଉଚ୍ଚ,
•

ମାଝାକାନ୍ଦ

ଆର ତାର ଦେହେର ତୁଳନାୟ ହାତୀର ଦେହଓ ବିଡ଼ାଲେର
ସାମନେ ନେଂଟି ଈଜରେର ମତ ନଗଣ୍ୟ ! ସେଇ ଭୟାନକ
ସମୁଦ୍ର-ଦାନବେର ଚୋଖଛଟୋ ଆଲୋ-ଆଧାରିର ମଧ୍ୟ
ଅଞ୍ଚି-ଶିଥାର ମତନ ଜ'ଲେ ଜ'ଲେ ଉଠଛେ !

ଆମି ସଭୟେ ବଲଲୁମ, “ପାଲାଓ, ପାଲାଓ !”

ବିମଳ କାତର ଶ୍ଵରେ ବଲଲେ, “ଆମାର ପା-ଛଟୋ ଯେ
ଅସାଡି ହୁଏ ଗେଛେ, ପାଲାବାର ଯେ ଉପାୟ ନେଇ !”

ରାମହରି ଏକଟା ଆର୍ତ୍ତନାଦ କ'ରେ ଅଞ୍ଜାନ ହୁଏ ପ'ଢ଼େ
ଗେଲ !

କୁମାର ଆର କମଳ ଦୁଇ ହାତେ ମୁଖ ଚେପେ ବାଲିନ
ଉପରେ ବ'ିଶେ ପଡ଼ଲ !

ଆମାର ଦୁଇ ଚୋଖ ଯେଣ ଅଙ୍କ ହୁଏ ଗେଲ !

ଏଥିନ ଉପାୟ ?

পাঁচ

ডিক্লোডাকাস ?

অলের ভিতর থেকে সেই সৃষ্টিছাড়া জীবটা যখন
প্রথম মাথা তুললে, তখন তাকে মনে হ'ল যেন একটা
বিষম মোটা অজগর সাপের মত। কিন্তু এক মুহূর্ত
পরেই আবহায়ার মতন দেখা গেল তার বিরাট দেহ !
তার চারটে পা এবং পা-গুলো তার দেহের তুলনায় খুব
ছোট হ'লেও প্রত্যেক পা-ধানা অস্ততঃ ছয়-সাত ফুটের
চেয়ে কম উঁচু হবে না !

আমরা স্তনিতের মতন দাঢ়িয়ে দাঢ়িয়ে দেখতে
লাগলুম, সেই সাগর-দানব ডাঙায় উঠে তার প্রায়
পঁচিশ-ক্রিশ ফুট লম্বা ল্যাজ বার-কতক বালির উপরে
আছড়ালে, তারপর হঠাৎ নিজের হাতৌর চেয়ে দ্বিগুণ
লম্বা, চওড়া ও উঁচু দেহের উপরে একটা বিশফুট লম্বা
অজগরের মতন গলা শুল্কে তুলে আবার তেমনি বাজের
মতন চৌকার করতে লাগল। সে-সময়ে তার মাথাটা

ମାନ୍ଦାକାନ୍ଦ

ଏତ ଉର୍ବେ ଉଠିଲ ସେ ପାଶେ କୋନ ତିନ-ତାଳୀ ବାଡ଼ୀ
ଥାକଲେଓ ତାର ଛାଦେର ଉପର ଥେକେ ମେ ଅନ୍ୟାୟେ
ଶିକାର ଧରତେ ପାରନ୍ତ ।

ତାର ଭୌଷଣ ଚୌଂକାରେ ରାମହରିର ଘୂର୍ଛା ଆପନି
ଛୁଟେ ଗେଲ । ମେ ଚୌଂକାରେ ଘୂର୍ତ୍ତେର ଚିର-ନିଜ୍ଞାଓ ବୋଧ
ହୟ ଭେଟେ ବାଯ, ରାମହରିର ଘୂର୍ଛା ତୋ ସାମାଜିକ କଥା ।

ତୁ ଆମରା କେଉ ପାଲାତେ ପାରଲୁମ ନା—ଯେନ
ଏକ ଅମ୍ବତ୍ତବ ହଃସ୍ପ ଦେଖେ ଆଚନ୍ଦନେର ମତ ଦୋଡିଯେ
ରଇଲୁମ ।

ତାରପରେଇ ଆଚନ୍ଦିତେ ଚୌଂକାର ଥାମିଯେ ମେଇ ଭୌଷଣ
ଜୌବଟୀ ଝପାଂ କ'ରେ ଆବାର ସମୁଦ୍ରେ ଜଳେ ଝାପିଯେ
ପଡ଼ିଲ,—ଦେଖିତେ ଦେଖିତେ ତାର ଦେହେର ସମସ୍ତଟୀ ଆବାର
ଅନ୍ତଶ୍ରୀ ହୟ ଗେଲ, ଜଳେର ଉପରେ ଜେଗେ ରଇଲ ଶୁଦ୍ଧ ତାର
ଅଙ୍ଗଗରେର ମତନ ମାଥା ଏବଂ ଗଲାର ଖାନିକଟୀ । ଏ ମାଥା
ଓ ଗଲାର ତଳାଯ ସେ କି ପ୍ରକାଶ ଓ ଅନ୍ତୁତ ଦେହ ଆଛେ,
ତାକେ ତଥିମ ଦେଖିଲେ କେଉ ତା କଲ୍ପନା କରତେ ପାରନ୍ତ ନା ।

ଏତକ୍ଷଣେ ଆମାଦେର ସାଡ ହଲ । ଆମି ବଲଲୁମ,
“ଜୌବଟୀ ବୋଧ କରି ଆମାଦେର ଦେଖିତେ ପାଯ ନି,—
ଏହିବେଳା ପାଲାଇ ଚଲ ।”

ତାରପରେଇ ଆମରା ମବାଇ ଏକସଙ୍ଗେ ତୌରେର ମତନ

ପାହାଡ଼େର ଦିକେ ଛୁଟ ଦିଲୁମ,—ଏକେବାରେ ଗୁହାର ସାମନେ
ନା ଗିଯେ ଦୌଡ଼ାତେ ଭରସା କରିଲୁମ ନା । ବିମଳ କୁନ୍ଦଶାମେ
ବଲଲେ, “ବିନ୍ୟବାବୁ ଏକି ଦେଖିଲୁମ ।”

—“ଆମିଓ ତାଇ ଭାବଚି ।”

ରାମହରି ଛୁଇହାତ କପାଳେ ଚାପଡେ ବଲଲେ, “ଆର
ଭେବେ କି ହବେ, ଏଥାନେ ଆର ଆମାଦେର ନିଷ୍ଠାର
ନେଇ ।”

କୁମାର ହାପାତେ ହାପାତେ ଜିଜ୍ଞାସା କରିଲେ, “ବିନ୍ୟ-
ବାବୁ, ମଙ୍ଗଳ ଛାଡ଼ା ଆର କୋନ ଏହେ କି ଜୀବେର ବସତି
ଆଛେ ?”

ଆମି ବଲିଲୁମ, “ଥାକିତେଓ ପାରେ ;”

—“ଆମରା ତାହ'ଲେ ଅନ୍ଧ କୋନ ଏହେ ଏମେ
ପଡ଼େଚି ।”

—“କେନ ତୁମି ଏ ଅନୁମାନ କରଇ ?”

—“ପୃଥିବୀତେ ଏ ରକମ ଭୟାନକ ଜୀବେର କଥା କେଉ
କଥନେ ଶୁଣେଇ ?”

କମଳ ବଲିଲେ, “ଉଃ । ଭାବତେଓ ଆମାର ବୁକ ଟିପ
ଟିପ କରଇଚେ ।”

ଆମି ବଲିଲୁମ, “ଆମରା ସେ ପୃଥିବୀତେ ଏମେଚି,
ତାତେ ଆର କୋନିଇ, ସନ୍ଦେହ ନେଇ । ଏ ରକମ ସାଗର-

মানবিকানন

দানবের কথা আমরা আর কথনো শুনি নি বটে, কিন্তু
এই বিপুল পৃথিবীর কোথায় কি আছে, মানুষ তার
সব রহস্য তো জানে না। তবে যে-জীবটিকে আমরা
এখনি দেখলুম, এটি নিশ্চয়ই ‘প্রাগ্রিহাসিক’ জীব।
প্রাগ্রিহাসিক কি জানো তো? যে-যুগের ইতিহাস
পাওয়া যায় না, সেই-যুগকে ইংরেজীতে বলে Pre-
historic যুগ। এই Pre-historic কথাটিকে বাংলায়
বলে ‘প্রাগ্রিহাসিক’।

বিমল বললে, “হ্যা, সে যুগের কথা আমি কেতাবে
পড়েছি। পৃথিবীর মেই আদিম যুগ, যখন মানুষের
জন্ম হয় নি, তখন জলে, স্থলে, আকাশে নানান অঙ্গুত
আকারের জীবজন্ম বিচরণ করত। তখনকার অনেক
জনচর আর স্থলচর জীবের আকার ছিল ছোটখাট
পাহাড়েরই মত বড়। তাদের প্রকাণ প্রকাণ কঙ্কাল
এখনো মাটি খুঁড়লে পাওয়া যায়। কিন্তু বিনয়বাবু,
সে-সব জীব তো মানুষ জন্মাবার আগেই পৃথিবী থেকে
অদ্যুত্ত হয়ে গেছে?”

আমি বললুম, “এ কথা জোর ক'রে বলা যায় না।
পৃথিবীতে এখনো এমন অনেক স্থান আছে, মানুষ
যেখানকার কথা কিছুই জানে না। সে-সব জায়গায়

କି ଆହେ ଆର କି ନା ଆହେ, କେ ତା ବଲତେ ପାରେ ?
 ମାଝେ ମାଝେ ଅମଣକାରୀଦେର ବର୍ଣନାୟ ପଡ଼ା ଯାଏ, ପୃଥିବୀର
 ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ କେଉ କେଉ ସେକେଲେ ଜାନୋଯାରଦେର ମତ
 ଅସଂସୁବ ଆକାରେ ଜାନୋଯାର ସ୍ଵଚ୍ଛେ ଦର୍ଶନ କରେଚେ ।
 ମେ କଥା ଅନେକେହି ବିଶ୍ୱାସ କରେନ ନା ବଟେ, କିନ୍ତୁ
 କଥାଟା ଯେ ମିଥ୍ୟା, ଏମନ ପ୍ରେମାଣଗତୋ ନେଇ ! ଏହି ଯେ
 ଆମରା ଆଜ ଏକଟା ଅନୁତ ଜୀବ ଦେଖିଲୁମ, ଏଠାକେ
 ତୋ ଚୋଥେର ଅମ ବ'ଳେ ଡିଡ଼ିଯେ ଦେଖ୍ୟା ଚଳବେ ନା !
 ପ୍ରାଗୈତିହାସିକ ବା ସେକେଲେ ଜୀବଦେର ଅନେକ କାହିନୀ
 ଆମି ପଡ଼େଚି । ସେକାଳେ “ଡିପ୍ଲୋଡୋକାସ” ବ'ଳେ
 ଏକ ପ୍ରକାଣ ଜାନୋଯାର ଛିଲ । ଆଜ ଯେ ସାଗର-ଦାନବଙ୍କେ
 ଆମରା ଦେଖେଚି, ତାର ସଙ୍ଗେ ଏ “ଡିପ୍ଲୋଡୋକାସେର”
 ଚେହାରା ଅଞ୍ଚଳ୍ୟ ରକମ ମିଳେ ଯାଏ ! କିନ୍ତୁ ଆଜ ଅନେକ
 ରାତ ହେଁବେଳେ, ଏ-ମର କଥା ଏଥିନ ଥାକୁ । ତେବେ-ଚିନ୍ତେ
 ଏ-ସମସ୍ତଙ୍କେ ଆମାର ଯା ଧାରଣା, ପରେ ତା ତୋମାଦେର କାହେ
 ଜାନାବ । ଏଥିନ ଏମ, ସୁମେର ଚଷ୍ଟା ଦେଖା ଯାକୁ ଗେ ।”

ছৱ.

আবার বিপদ

পরদিন সকাল বেলায় আমরা ভয়ে ভয়ে আবার
সমুদ্রের ধাবে গেলুম—বন্দী কচ্ছপগুলোকে ধ'রে
আনবার জন্তে ।

সৌভাগ্যের কথা, সাগর-দানবের আর কোন
উদ্দেশ পাওয়া গেল না । কেবল ঘে-স্থানে দাঁড়িয়ে
সে লাঙুল আঙ্কালন করেছিল, সেখানটায় দেখা গেল,
বালির ভিতরে মস্ত একটা গর্ভ হয়েছে ! সে গর্ভের
ভিতরে অনায়াসেই দশ-বারোজন লোককে কবর
দেওয়া যায় । যার ল্যাজেট এত জোর, তার গায়ের
জোব ঘে কত, আমরা তা কল্পনাও করতে পাইলুম না !

বালির উপরে সাগর-দানবের প্রকাণ্ড প্রকাণ্ড
পায়ের দাগও আঁমাদের চোখে পড়ল !

হঠাৎ কমল ব'লে উঠল, “একি ! মোটে তিনটে
কচ্ছপ রয়েচে ! অন্তগুলো গেল কোথায় ?”

ମୋଟେ ତିନଟେ କଞ୍ଚପ ! ବେଶ ମନେ ଆହେ, ଆମରା
ଦଶଟା କଞ୍ଚପ ଧ'ରେ ଛିଲୁମ ! ତାରା ଯେ ବାଁଧନ ଖୁଲେ
ସମୁଦ୍ରେ ପାଲାୟ ନି ତାତେ ଆର କୋନଟ ସନ୍ଦେହ ନେଇ ।
କାରଣ ତାଦେର ପିଠେର ଶକ୍ତ ଖୋଲଣ୍ଡଳୋ ଭାଙ୍ଗ-ଚୋରା
ଅବଶ୍ୟାଯ ମେଥାନେଇ ଛଡିଯେ ପ'ଡେ ଛିଲ । କୋନ ଜୀବ
ଏମେ ଯେ ତାଦେର ମାଂସ ଖେଯେ ଗେଛେ, ଏଟା ବୁଝିତେ
ଆମାଦେର କିଛୁମାତ୍ର ବିଲଞ୍ଚ ହ'ଲ ନା ।

ଆମି ଭାବଲୁମ ନିଶ୍ଚଯଇ ଏ ସାଗର-ଦାନବେର କୌଣ୍ଡି ।
କିନ୍ତୁ ବିମଲ ଚେଁଚିଯେ ବଲଲେ, “ବିନ୍ୟବାସୁ, ବିନ୍ୟବାସୁ,
ଦେଖେ ଯାନ ।”

ବିମଲେର କାହେ ଗିଯେ ଦ୍ଵାଢାତେଇ ମେ ନୀଚେର ଦିକେ
ଅଙ୍ଗୁଳି ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରଲେ । ଚେଯେ ଦେଖିଲୁମ, ବାଲିଙ୍ଗ ଉପରେ
ବଡ଼ ବଡ଼ ପାଯେର ଦାଗ :

ବିମଲ ବଲଲେ, “ଦେଖଚେନ, ଏଣ୍ଣଳୋ ସାଗର-ଦାନବେର
ପାଯେର ଦାଗ ନୟ ?”

ଇଁଯା, ଏ ପାଯେର ଦାଗ ଏକେବାରେ ଅଣ୍ଟ ରକମ । ତବେ
ଏଓ ନିଶ୍ଚଯ ଆର ଏକଟା ବିରାଟଦେହ ଦାନବେର ପଦଚିହ୍ନ,
କାରଣ ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ପାଯେର ଦାଗ ଲସ୍ତାଯ ଅନ୍ତତଃ ତିନ ଫୁଟେର
ଚେଯେ କମ ନୟ ! ଟଃ, ନା ଜାନି ଏ ଜୀବଟାର ଆକାର କୌଣ୍ଡି
ପ୍ରକାଶ ! ପ୍ରତି ଚାରଟେ କ'ରେ ପାଯେର ଦାଗେର ମାର୍ବୁଥାନେ

ମାର୍ଗାକାନ୍ତମ

ଆବାର ଆର ଏକଟା କ'ରେ ଲମ୍ବା-ଚଉଡ଼ା ଅନୁତ ଦାଗ
ରହେଛେ ! ଭାଲୋ କ'ରେ ଦେଖେ ବୁଝିଲୁମ, ଏଟା ମେହି
ଅଜାନୀ ଦାନବେରଇ ବିପୁଳ ଲାଙ୍ଘନେର ଚିତ୍ତ !

ବିମଳ ମେହି ପାଯେର ଦାଗ ଅନୁମରଣ କ'ରେ ଅଗ୍ରମର
ହଲ । ରାମହରି, କୁମାର ଆର କମଳକେ ମେହିଥାନେଇ
ଅପେକ୍ଷା କରତେ ବ'ଲେ ଆମିଓ ବିମଳେର ପିଛନେ ପିଛନେ
ଚଲିଲୁମ ।

ଯେତେ ଯେତେ ବିମଳ ବଲଲେ, “ବିନ୍ୟବାବୁ, ଯାର ପାଯେର
ଦାଗ ଆମରା ଦେଖି ମେହିଇ ନିଶ୍ଚଯ କଞ୍ଚପ ଗୁଣୋକେ ଥେଯେ
ଫେଲେଚେ ।”

—“ଆମାରଙ୍କ ତାଇ ବିଶ୍ୱାସ ।”

—“କିନ୍ତୁ ଅତ ବଡ଼ ବଡ଼ ମାତ୍ର-ମାତ୍ରଟା କଞ୍ଚପ ଏକସଙ୍ଗେ
ଥାଓଇବା ତୋ ଯେ ସେ ଜୌବେର କର୍ମ ନୟ !”

—“ତା ତୋ ନୟଇ ! କିନ୍ତୁ ତୁମି କୋଥାଯ ଯାଚ୍ଛ
ବିମଳ ?”

—“ଜୌବଟା କୋଥାଯ ଥାକେ, ତାଇ ଦେଖତେ । କୋନ୍-
ଦିକ ଥେକେ ବିପଦ-ଆସବାର ସନ୍ତ୍ଵାବନା, ମେଟା ଜେନେ ରାଖି
ଭାଲୋ ।”

ଆମି ଆର କିଛୁ ନା ବ'ଲେ ବିମଳେର ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଯେତେ
ଲାଗିଲୁମ ।

ଆମରା ପ୍ରାୟ ଏକ ମାଇଲ ପଥ ପାର ହୁୟେ ଏଲୁମ ।
ପାଯେର ଦାଗେର ରେଖା ତଥନେ ଠିକ ସମାନଇ ଚଲେଛେ !
ଖାନିକ ତଫାତେଇ ଏକଟା ଛୋଟଖାଟୋ ବନ ରହେଛେ, ପାଯେର
ଦାଗ ଗେଛେ ମେହି ଦିକେଇ ।

ଆମି ବଜଲୁମ, “ବିମଳ ଜଞ୍ଜୁଟା ଯେ ଏ ବନେର ଭେତରେଇ
ଥାକେ ତା ବେଶ ବୋକା ଯାଚେ, ଆମାଦେର ଆର ଅଗ୍ରମର
ହବାର ଦରକାର ନେଇ ।”

ବିମଳ କି-ଏକଟା ଜବାବ ଦିତେ ଗିଯେ ହଠାଂ ଥେମେ
ପଡ଼ିଲ, ତାମପର ବିଶ୍ୱ-ବିଶ୍ୱ-ରିତ ନେତ୍ରେ ଏକଦିକେ
ତାକିଯେ ରହିଲ ।

ଯେଦିକେ ମେ ଚେଯେ ଆହେ ଦେଇଦିକେ ତାକିଯେ
ଆମିଓ ଯେନ ଥ ହୁୟେ ଗେଲୁମ !

ଏକଟୁ ଦୂରେଇ ହାଡ଼ଗୋଡ଼-ଭାଙ୍ଗୀ ‘ଦ’ଯେର ମତନ ଏକଟା
ଗାଛ ଏକଳା ଦାଢ଼ିଯେ ରହେଛେ ଏବଂ ତାରଇ ତଳାଯ ବ’ମେ
ବିଚିତ୍ର ଏକ ଜାନୋଯାର ଆମାଦେର ଦିକେ ତାକିଯେ ଆହେ ।

ଚୋଥେର ସାମନେ ଦୃଥଲୁମ ସେନ ଭୌଷଣତାର ଜୀବନ୍ତ
ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତି ! ଏ ଜୀବ ସେନ ଭଗବାନେର ସୃଷ୍ଟିର ବାଇରେକାର !
ତାର ମୁଖଥାନା ଅନେକଟା କୁମୌରେର ମତ, ସାମନେର ପାଦୁଟୋ
ଛୋଟ, ପିଛନେର ପାଦୁଟୋ ବଡ଼, ଆର ତାର ମୋଟାମୋଟା
ଲ୍ୟାଜଟା ଦେଖିତେ କାଙ୍ଗରିର ମତନ ।

ମାନ୍ଦାକାନ୍ତ

ତାର ଦେହ ଅନ୍ତଃତଃ ତ୍ରିଶ ହାତେର ଚେଯେ କମ ହବେ ନା !
ହଠାତ୍ ମେ ଲ୍ୟାଜ ଆର ପିଛନେର ପାଯେ ଭର ଦିଯେ
ଦାଢ଼ିଯେ ଉଠଳ, ତାରପର ବିକଟ ଏକ ଅପାର୍ଥିବ ଚୌଂକାର
କ'ରେ ଠିକ କାଙ୍ଗାଙ୍କର ମଣନ ଏକ ଲାଫ ମାରଲେ ! ଅତ-
ବଡ ଦେହ ନିୟେ କୋନ ଜୀବ ସେ ଅମନ କ'ରେ ଲାଫ ମାରତେ
ପାରେ, ନା ଦେଖଲେ ଆମି ତା ବିଶାସ କରତେ ପାରତୁମ
ନା !

ବିଷଳ ସନ୍ଧୟେ ବ'ଲେ ଉଠଳ, “ଓୟେ ଆମାଦେର ଦିକେହି
ଆସଚେ ! ପାଞ୍ଜାନ—ପାଲାନ !”

ଆମରା ଛୁଜନେ ପ୍ରାଣପଣେ ଛୁଟିଲୁମ—ଆର ମେଇ କୁମୀର
କାଙ୍ଗାଙ୍କଓ ଠିକ ତେମନି କ'ରେଟେ ଶୁନ୍ତେ ଲାଫ ମାରତେ-
ମାରତେ ଆମାଦେର ଅନୁସରଣ କରଲେ ! ମାଝେ ମାଝେ ତାର
ଭୀଷଣ ଚୌଂକାର ଶୁନେ ଆମାର ଗାୟେର ରକ୍ତ ସେନ ଜଳ ହୁଏ
ସେତେ ଲାଗଲ !

সাত

বিমলের বৌদ্ধ

আমরা ছজনে ছুটছি, ছুটছি, আর ছুটছি !

আমাদের পিছনে লাফাতে লাফাতে আসছে সাক্ষাৎ
মৃত্যুর মত সেই ভয়ানক জানোয়ারটা !

প্রতি লক্ষেই সে আমাদের বেশী কাছে এসে
পড়ছে !

ছুটতে ছুটতে চেয়ে দেখলুম, তার সেই কুমৌরের
মত প্রকাণ্ড মুখখানা একবার খুলছে আর একবার বন্ধ
হচ্ছে এবং তার ভিতর থেকে দেখা যাচ্ছে, লাল
টক্টকে হল্হলে একখানা জিভ ও হইসার ভীষণ দাত !
অত বড় দেহের পক্ষে তার চোখছটো খুব ছোট বটে,
কিন্তু কি ক্রূর, কি নিষ্ঠুর সেই চোখের দৃষ্টি !

—হঠাতে কিসে হঁচিট খেয়ে আমি ঘুরে প'ড়ে
গেলুম ! দারুণ যন্ত্রণায় আর্তনাদ ক'রে তখনি আমি
দাঢ়িয়ে উঠলুম বটে,—কিন্তু ছুটতে গিয়ে আর ছুটতে
পারলুম না ।

মার্গাকানন্দ

বিমলও দাঢ়িয়ে প'ড়ে বললে, “ক'ফি বিনয়বাৰু, হ'ল
কি ?”

যাতন্যায় মুখ বিকৃত ক'রে আমি বললুম, “আমি
আৱ ছুটতে পাৱচি না বিমল ! আমাৰ ডান পা মুচ্ছে
একেবাৰে এলিয়ে পড়েছে !”

বিমল সভয়ে বললে, “তা হলে উপায় ?”

আমি জাৰাৰ পিছনে চেয়ে দেখলুম ! সেই দানবটা
তখন আমাদেৱ কাছে এসে পড়েছে, আৱ কয়েকটা
লাফ মাৰলেই সে একেবাৰে আমাদেৱ ঘাড়েৰ উপৰে
এসে পড়বে !

আমি প্ৰাণেৱ আশায় জলাঞ্জলি দিয়ে বললুম,
“বিমল, শীগ্ৰিৰ পালাও !”

বিমল বললে, “আপনাকে এখানে ফেলে ? এমন
কাপুৰুষ আমি নই !”

—“বিমল, বিমল, আমাৰ জন্মে তুমি মৱবে কেন ?
এখনো সময় আছে, এখনো পালাও !”

বিমল দৃঢ়স্বরে বললে, “মৱতে ইয়তো ছজনেই এক
সঙ্গে মৱব, কিন্তু আপনাকে ফেলে কিছুতেই আমি
পালাতে পাৱব না”—এই ব'লেই মে বন্দুক তুলে ফিরে
দাঢ়াল ।

ତାର ଅନ୍ତୁତ ସାହସ ଓ ବୌଦ୍ଧେ ମୁଖ ହୟେ ଆମି ବଲଲୁମ,
“କିନ୍ତୁ ବିମଳ, ତୋମାର ଏ ସାମାଜି ବନ୍ଦୁକେର ଗୁଲିତେ ଏତ-
ବଡ଼ ଭୌବନ ଜନ୍ମର କୋନ କ୍ଷତି ହେବେ ନା,— ଏଥିନୋ ପାଶାଓ,
ନଇଲେ ଆମରା ଛଜନେଇ ଏକସଙ୍ଗେ ମରବ !”

—“ଦେଖା ଯାକୁ” ବ'ଲେ ମେ ବନ୍ଦୁକେର ଲକ୍ଷ୍ୟ ହିର
କରତେ ଲାଗଲ ।

ମେଇ ଭୟାବହ କୁମୀର-କାଙ୍ଗାର ତାର ପିଛନେର ଛଈ
ପା ଓ ଲ୍ୟାଜେ ଭର ଦିଯେ ଲାଫେର ପରି ଲାକ ମାରତେ ମାରତେ
ତଥିନୋ ଏଗିଯେ ଆସଛେ ! ମେଇ ଅତି ବିପୁଳ ଦେହେର
ଉପରେ ଏକଟା ପାହାଡ଼ ଭେଡେ ପଡ଼ିଲେଓ ତାର କୋନ
ଆସାନ୍ତ ଲାଗେ କି ନା ସନ୍ଦେଶ, ବିମଲେର ଏତୁକୁ ବନ୍ଦୁକେର
ଗୁଲିତେ ତାର ଆର କି ଅନିଷ୍ଟ ହେବେ ?

ଏ ଯାତ୍ରା ଆର ବୋଧ ହୟ ରକ୍ଷା ନେଇ—ଆମି ତୋ
ମରବଇ, ଆମାର ଜଣ୍ଠେ ବିମଲକେଓ ପ୍ରାଣ ଦିତେ ହେବେ !

ଭାବଛି, ଏମନ ସମୟେ ବିମଲେର ବନ୍ଦୁକ ଗର୍ଜିନ ଓ ଅଗ୍ନି
ଉଦ୍‌ଗାର କରଲେ ।

—ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଦାନବଟାଓ ଥମିକେ ଦାଡ଼ିଯେ ପଡ଼ିଲ !

ବିମଲ ଆବାର ବନ୍ଦୁକ ଛୁଡ଼ିଲେ ।

ଦାନବଟା ଆକାଶେର ଦିକେ ମୁଖ ତୁଲେ ବଜ୍ରନାଦେର ମତନ
ହୁଇବାର ଗର୍ଜିନ କରଲେ, ତାରପର ଲାକାତେ ଲାକାତେ

শাস্ত্রাকান্দন

আবার যে পথে এসেছিল সেইদিকেট বেগে পলায়ন
করতে লাগল !

বিমল মহা উল্লাসে ব'লে উঠল, “বিনয়বাবু, আর
আমাদের ভয় নেই !”

আমি হাত বাড়িয়ে তাকে বুকের ভিতরে টেনে
নিয়ে বললুম, “বিমল, তোমার সাহসেই আমার প্রাণ
রক্ষা হ'ল !”

বিমল বললে, “কিন্তু হটো গুলি খেয়ে ঐ
জানোয়ারটা যদি তাই পেয়ে না পালাত, তাহ'লে আমরা
কেউই বাঁচতুম না ! আপনি ঠিক কথাই বলেচেন,
বন্দুকের গুলিতে ওর বিশেষ কিছুই ক্ষতি হবে না !”

আমি বললুম, “কিন্তু ওকে দেখে বুঝতে পারচ কি,
ও একালের জীব নয় ? প্রাগৈতিহাসিক কালের যে
যুগকে পণ্ডিতরা সরৌশপ-যুগ বলেন, ওর আকার সেই
যুগের জীবের সঙ্গে অবিধিল মিলে যাচ্ছে ! বিমল,
আমার দৃঢ় বিশ্বাস, আমরা পৃথিবীর এমন কোন স্থানে
এসে পড়েচি, যেখানে কোন অজ্ঞানা কারণে পৃথিবীর
সেকালের জীবরা এখনো বর্তমান আছে। এ এক
অভাবিত আবিষ্কার ! এ সংবাদ জানতে পারলে সারা
পৃথিবীতে মহা আন্দোলন জেগে উঠবে !”

ବିମଲ ବଲଲେ, “କିନ୍ତୁ ଏହି ଆବିଷ୍ଟାରେ ବାର୍ତ୍ତା ନିୟେ
ଆମରା କି ଆବାର ସଭ୍ୟଜଗତେ ଫିରେ ସେତେ ପାରବ ?”

ଆମି ବଲଲୁମ, “ଆଜ ସେ ଜୌବଟାର ବିରଳକୁ ତୁମି
ଏକାଇ ଦୀଡାତେ ଭରମା କରଲେ, ଓ-ଜୌବଟା ଯଦି ହଠାତ୍
ପୃଥିବୀର କୋନ ସହରେ ଗିଯେ ହାଜିର ହୁଁ, ତବେ ଓର ଭୟକ୍ଷର
ମୂର୍ତ୍ତି ଦେଖେ ସହରଙ୍କ ଲୋକ ନିଶ୍ଚଯିତ୍ତ ସହର ଛେଡ଼ ପଲାଯନ
କରବେ ! ତୋମାର ମତନ ବୌର ସଥି ଆମାଦେର ମଧ୍ୟ
ଆଛେ, ତଥନ ଆମରା ଏଦେଶ ଥେକେ ବିଜୟୀର ମତନ
ଫିରିତେ ପାରବ ନା କେନ ବିମଲ ?”

ବିମଲ ସଲଜ୍ଜ କର୍ଣ୍ଣ ବଲଲେ, “ବିନୟବାବୁ, ଆପଣି ବାର
ବାର ଏ କଥା ତୁଲେ ଆମାକେ ଲଜ୍ଜା ଦେବେନ ନା । ଦେଖି,
ଆପନାର ପାଯେର କୋନ୍ ଥାନଟା ମୁଚକେ ଗେଛେ ?”

আট

পত্রচৰ্চা

মেদিন গুহায় ফিরে এসে দেখলুন, কুমাৰ, কমল
আৱ রামছৰি রান্নাৱ আয়োজনে ব্যস্ত হ'য়ে আছে !

রামছৰি ভিজে মাটিৰ ভাল দিয়ে কতকগুলো ছোট-
বড় পাত্ৰ তৈৰি ক'ৰে সেগুলোকে পুড়িয়ে শক্ত ক'ৰে
নিয়েছিল। উনুন তৈৰি কৱতেও মে ভোলে নি।
সমুজ্জেৱ জল যথন আছে, তখন লবণেৱও অভাৱ হয়-
নি। কাজেই অন্য কোন মশলা না থাকলেও এত
বিপদেৱ পৱে কচ্ছপেৱ সিন্ধু মাংস আৱ ডিম আজ বোধ
হয় নিতান্ত মন্দ লাগবে না !

সত্যেই মন্দ লাগল না ! বেশী আৱ কি বলব,
রামছৰিৱ রান্না আজ এত ভালো লাগল যে আমাৱ মনে
হ'ল, সহৰে নিশ্চিন্তভাৱে ব'সেও এৱ চেয়ে ভালো
সুস্বাদু খাবাৱ আৱ কথনো থাই-নি !

দিন-ভিনেক আমৰা কেউ আৱ পাহাড় থেকে নৌচে

ନାମଲୁମ ନା, ବେଶୀର ତାଗ ସମୟଟି ଗୁହାର ଭିତରେ ବ'ସେ
ବ'ସେ ଗଲାଗୁଜବେ ଆର ପରାମର୍ଶେଇ କାଟିଯେ ଦିଲୁମ ।

ଆଜ ବୈକାଲେ ଆମରା ଠିକ କରଲୁମ, ପାହାଡ଼େର ସବ-
ଉଁଚୁ ଶିଥରେ ଉଠେ ଦେଖେ ଆସବ, ସେ ଦେଶେ ଆମରା ଏମେ
ପଡ଼େଛି ତାର ଚାରିଦିକେର ଦୃଷ୍ଟି କି-କିମ ଦେଖିତେ ।

ଯଥାସମୟେ ଉପତ୍ୟକାର ଭିତର ଦିଯେ ଆମରା ପାହାଡ଼େର
ଉପରେ ଉଠିତେ ଶୁରୁ କରଲୁମ । ତଥିନୋ ଆମାର ପାଯେର
ବ୍ୟଥା ସାରେ ନି, କାଜେଇ ଆମାର ବେଶ କଷ୍ଟ ହ'ତେ ଲାଗଲ ।
କିନ୍ତୁ ମେ କଷ୍ଟ ଆମି ମୁଖେ ପ୍ରକାଶ କରଲୁମ ନା ।

ଆୟ ଦେଡ଼ ସନ୍ତା ପରେ, ଉପତ୍ୟକାର ଗର୍ଭ ଛେଡ଼େ ଆମରା
ପାହାଡ଼େର ଏକଟା ଉଁଚୁ ଶିଥରେର ଉପରେ ଗିଯେ ଦୀଢ଼ାଲୁମ ।

ଚାରିଦିକେ ଚେଯେ ଦେଖଲୁମ, ସମସ୍ତ ଦେଶଟା ଆମାଦେର
ପାଯେର ତଳାଯ ଠିକ ଯେନ ‘ରିଲିଫ’ ମ୍ୟାପେର ମତନ ପ'ଡ଼େ
ରଯେଛେ !

ସର୍ବପ୍ରଥମେଟି ଏକଟି ସତ୍ୟ ଆମାଦେର ଚୋଥେର ସାମନେ
ଜେଗେ ଉଠିଲ,—ଆମରା ଯେଥାନେ ଏମେ ପଡ଼େଛି, ମେଟି
ଏକଟି ଦୌପ ! କାରଣ ପୂର୍ବ, ପଞ୍ଚମ, ଉତ୍ତର ଓ ଦକ୍ଷିଣ,—
ଆମାଦେର ସବଦିକେଇ ଆକାଶେର ସୌମୀ-ରେଖା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
ଅନୁନ୍ତ ସାଗରେର ନୌଲ ଜଳ ଖେଳା କରାଛେ !

ଦୌପେର ଆୟ-ପୂର୍ବ-ଦିକେ ମେହି ବିଶାଳ ଓ ନିବିଡ଼

ମାତ୍ରାକାନ୍ତମ

ବନ—ଯେଥାନେ ଏସେ ଆମରା ପ୍ରଥମେ ଅବତାର ହୟେଛିଲୁମ । ଆମରା ବେଶ ବୁଝିଲୁମ, ଦୌପେର ସମସ୍ତ ବିଭାବିକା ଏ ନିବିଡ଼ ଅରଣ୍ୟର ଭିତରେଇ ଲୁକାନୋ ଆହେ, କିନ୍ତୁ ଏଥାନ ଥେକେ ତାର ସୁନ୍ଦର ଶ୍ରାମଳତା ଛାଡ଼ା ଆର କିଛୁଇ ଆମାଦେର ନଜରେ ପଡ଼ିଲ ନା ।

ଅରଣ୍ୟର ଏକ ପାଶେ ମଞ୍ଚ-ଏକଟା ହୁଦ । ତାର ତୌରେ ତୌରେ ନାନାଜାତୀୟ ପାଖୀ ବିଚରଣ କରଛେ । ଦୂର ଥେକେ ମେଘଲୋ କି ପାଖୀ, ତା କିନ୍ତୁ ବୋବା ଗେଲ ନା ।

ବିମଲ ଉଦ୍‌ସାହ-ଭରେ ବଲଲେ, “କାଳକେଇ ଆମ ବନ୍ଦୁକ ନିଯେ ଓଥାନେ ଗିଯେ ହ-ଏକଟା ପାଖୀ ଶିକାର କ'ରେ ଆନବ !”

କୁମାର ହେଟ ହ'ଯେ ନୌଚେର ଦିକେ ତାକିଯେ ସବିଶ୍ୱାସେ ବଲଲେ, “ଦେଖ ଦେଖ, ଏଥାନେ ଆବାର କି ବିଟ୍କେଲ ଜୀବ ବ'ସେ ଆହେ !”

ପାହାଡ଼ର ଧାରେ ଗିଯେ ଦେଖି, ଆମାଦେର ଠିକ ନୌଚେଇ ଚାରଟେ ଅନ୍ତୁତ ଆକାରେର ଜୀବ ପାଥରେର ମୂର୍ତ୍ତିର ମତ ନିଥର ହୟେ ଚୁପ କ'ରେ ପାଶାପାଶ ବ'ସେ ଆହେ ! ତାଦେର ଗାୟେର ରଂ ଧୂମର, ଚୋଥଗୁଲୋ ତାଁଟାର ମତ ଗୋଲ ଗୋଲ, ରଙ୍ଗବର୍ଣ୍ଣ ! ତାଦେର ଆକାର ପ୍ରାୟ ପାଁଚ ଛଯ ଫୁଟ ଲଞ୍ଚା ଏବଂ ତାଦେର ଦେହେର ହ-ପାଶେ ହ-ଥାନା ଡାନା ଓ ତଳାର

ଦିକେ ଏକଟା ଦଡ଼ୀର ମତନ ଲ୍ୟାଜ ଝୁଲଛେ ! ମୁଖ ଦେଖିଲେ
ତାଦେର ପାଥୀ ବ'ଲେ ମନେ ହୟ ବଟେ, କିନ୍ତୁ କାରୁର ଗାୟେଇ
ପାଲକେର ଚିହ୍ନମାତ୍ର ନେଇ ! ତାଦେର ଦେଖିତେ ଏମନ ବୌଭଂସ
ଯେ, ଆମାର ବୁକେର କାହଟା ଥର୍ ଥର୍ କ'ରେ କେଂପେ ଉଠିଲ ।

ହଠାତ ତାରାଓ ଆମାଦେର ଦେଖିତେ ପେଲେ ! ବିଶ୍ଵା
ଏକ ଚୀଏକାର କ'ରେ ତାରା ତଥିନି ଡାନା ଛଡ଼ିଯେ ଉଡ଼ିତେ
ସୁର୍କ୍ଷା କରିଲେ । ତାଦେର ଛଇ ଡାନାର ବିସ୍ତାର ଅନୁତଃ ପନେର
ହାତେର କମ ହବେ ନା—ଆମାର ମନେ ହ'ତେ ଲାଗିଲ, ଯେନ
ଏକ ଏକଟା ଚତୁର୍ପଦ ପ୍ରକାଣ୍ଡ ଜଞ୍ଜି ଚାର ପାଇୟେ ଡାନା
ବେଁଧେ ଶୂନ୍ୟେ ଉଡ଼ିଛେ ! ତାଦେର ଦୀର୍ଘ ଚକ୍ରର ଭିତର ଥେକେ
ଧାରାଲୋ ଓ ବଡ଼ ବଡ଼ ଦାତେର ସାରିଓ ଆମରା ସ୍ପଷ୍ଟ
ଦେଖିତେ ପେଲୁମ !

ରାମହରି ବ'ଲେ ଉଠିଲ, “ଏ କି ଗରୁଡ଼-ପାଥୀ ?”

ରାମହରିର ନାମ ଦେବାର ଶକ୍ତି ଆହେ ବଟେ ! ଏହି
କିନ୍ତୁ କିମ୍ବାକାର ଉଡ଼ନ୍ତ ଜୀବଙ୍ଗଳୋକେ ସଜ୍ଜସତ୍ୟାଇ
ଅନେକଟା ଗରୁଡ଼ର ମତଇ ଦେଖୋଛିଲ ।

ଅର୍ଥମଟା ତାରା ଆମାଦେର ମାଥାର ଉପର ଚକ୍ର ଦିଯେ
ଏକବାର ଘୁରେ ଗେଲ,—ତାରପର ହଠାତ ତାଦେର ଏକଟା
ତୌରେର ମତନ ନୀଚେର ଦିକେ ଝାପ ଦିଲେ ।

ଆମରା ସାବଧାନ ହବାର ଆଗେଇ ମେ ହମ କ'ରେ

ମାର୍ଗକାନ୍ତ

ବିମଲେର ସାଡ଼େର ଉପରେ ଏମେ ପଡ଼ିଲ ଏବଂ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ
ତାର ପ୍ରକାଣ୍ଡ ଡାନା ଓ ଦେହେର ଧାକାଯ ବିମଲ ପାହାଡ଼େର
ଏକଦିକେ ଠିକ୍ରେ ଚିହ୍ନ ହେଯେ ପଢ଼େ ଗେଲ !

କାହେଇ କୁମାର ଛିଲ, ସେ ତାର ବନ୍ଦୁକେର କୁଦୋ ଦିଯେ
ସେଇ ଜୀବଟାର ଗାୟେର ଉପରେ ଏକ ସା ବସିଯେ ଦିଲେ ।
ଜ୍ଞଟା କରିଶ ଚୀଏକାରେ ଚାରିଦିକ କାପିଯେ ସେଇ ମୁହଁର୍ତ୍ତେ
ଫିରେ ତାକେ ଆକ୍ରମଣ କରଲେ,—କୁମାର ଆବାର ତାକେ
ମାରବାର ଜଣେ ବନ୍ଦୁକ ତୁଳଲେ, ସେ କିନ୍ତୁ ତାର ଆଗେଇ
କୁମାରେର ଏକଥାନା ହାତ କାମିଦେ ଧରଲେ ଏବଂ ଚୋଥେର
ପଲକ ନା ଫେଲିତେ କୁମାରକେ ମାଟି ଥେକେ ଟେନେ ତୁଲେ
ଶୃଷ୍ଟେର ଦିକେ ଉଠିଲ !

ଏତ-ଶୀଘ୍ର ବ୍ୟାପାରଟା ଘଟିଲ ଯେ, ଆମରା ସାହାଯ୍ୟ
କରବାର ଜଣେ ଏକଥାନା ହାତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତୋଳବାର ସମୟ
ପେଲୁମ ନା !

କୁମାର ଆର୍ତ୍ତନାଦ କ'ରେ ଉଠିଲ, “ବାଁଚାଓ, ଆମାକେ
ବାଁଚାଓ !”

ନୟ

ଉତ୍ତର ସାହୀନ୍ଦ୍ରପ

ଠିକ ଆମାର ସୁମୁଖ ଦିଯେଟି କୁମାରେର ଦେହଟା ଶୂନ୍ୟ
ଉଠେ ଯେତେ ଲାଗଲ ।

କୁମାର ଆବାର ଆର୍ତ୍ତସ୍ଵରେ ଚୀଏକାର କରଲେ, “ବାଁଚାଓ,
ବାଁଚାଓ !”

ଆମାର ବିଶ୍ଵାସେ ଚମକଟା ଭେଣେ ଗେଲ ! ତଥିନୋ
କୁମାରେର ଦେହ ନାଗାଳେର ବାଇରେ ଗିଯେ ପଡ଼େ-ନି,—
ସାମନେର ଦିକେ ଏକଲାଫେ ଏଗିଯେ ହାତ ବାଡ଼ାତେଇ ଆମି
କୁମାରେରପା ଛଟେ ମୁଠୋର ଭିତରେ ପେଲୁମ ଏବଂ ପ୍ରାଣପଣେ
ତାଇଥ'ରେ ଟାନତେ ଲାଗଲୁମ ।

କିନ୍ତୁ ଏଇ ଗରୁଡ଼-ପାଖୀର ଗାୟେ କି ଭୟାନକ ଜୋର !
ସେ କୁମାରେର ସଙ୍ଗେ ଆମାକେଓ ପ୍ରାୟ ଉପରେ ଟେନେ
ତୋଳବାର ଉପକ୍ରମ କରଲେ, ଭାଗ୍ୟ ଆମି ବାମ ହାତେ
ପାହାଡ଼ର ଏକଟା ଗାଛେର ଡାଳ ଚେପେ ଧ'ରେ ଆର ଡାନ
ହାତେ କୁମାରେରଃପା ଧ'ରେ ଦେହେର ସମସ୍ତ ଶକ୍ତି ଏକ କ'ରେ

ମାର୍ଗକାନ୍ତମ

ଟାନତେ ଲାଗଲୁମ, ନିଲେ ଆମାକେ ଓ କମ ମୁକ୍ଷିଳେ ପଡ଼ିତେ
ହ'ତ ନା !

ଏଦିକେ ଆବାର ବିପଦେର ଉପର ନୂତନ ବିପଦ ! ଆମି
ଯଥନ କୁମାରକେ ଆର ନିଜେକେ ନିଯେ ଏମନି ବିବ୍ରତ ହ'ଯେ
ଆଛି, ତଥନ ଆର-ଏକଟା ଗରୁଡ଼-ପାଖୀ ହଠାଏ ତୌରେ
ମତନ ଆମାର ଉପରେ ହୋ ମେରେ ପଡ଼ିଲ ! ମେ ତାର
ପ୍ରକାଣ୍ଡ ଡାନା ଦିଯେ ଆମାକେ ଏମନ ପ୍ରଚାଣ୍ଡ ଏକ ଝାପଟା
ମାରଲେ ଯେ, କୁମାରେର ପା ତୋ ଆମାର ହାତ ଥିକେ
ଫସ୍କେ ଗେଲ ବଟେଇ, ତାର ଉପରେ ଆମି ନିଜେ ଓ ହଟେ
ଚୋଥେ ସର୍ବେଫୁଲ ଦେଖେ ତିନ ଚାର ହାତ ଦୂରେ ଛଟକେ ଗିଯେ
ପଡ଼ିଲୁମ !

—ମେହି ସଙ୍ଗେଇ ଗୁଡ଼ୁମ କ'ରେ ବନ୍ଦୁକେର ଆଗ୍ରାଜ
ହ'ଲ !

ତାଡ଼ାତାଡ଼ି ଉଠେ ବ'ସେ ଦେଖି ଖାନିକ ତକାତେଇ
ଏକଟା ଗରୁଡ଼ପାଖୀ ହଇ ଡାନା ଛଢିଯେ ପାହାଡ଼ର ଉପରେ
ନିଶ୍ଚଟ୍ଟ ହୟେ ପ'ଡ଼େ ଆଛେ ଏବଂ ତାର ପାଶେଇ ରଯେହେ
କୁମାରେର ଦେହ । ମେ ଦେହ ମଡ଼ାର ମତନ ଛିର ।

ବିମଳ ଆର ରାମହରି ତାଡ଼ାତାଡ଼ି କୁମାରେର କାହେ
ଛୁଟେ ଗେଲ । ବିମଳ ତାକେ ପରୀକ୍ଷା କ'ରେ ବଲଲେ, “ନା,
କୋନ ଭୟ ନେଇ । କେବଳ ଅଜ୍ଞାନ ହୟେ ଗେଛେ ।”

ମାଥାର ଉପରେ ତାକିଯେ ଦେଖଲୁମ, ବାକି ତିନଟେ
ଗରୁଡ଼-ପାଥୀ ତଥନୋ ଶୂନ୍ୟେ ଚକ୍ର ଦିଯେ ଆମାଦେର କାହେ
କାହେଇ ସୁରଛେ-ଫିରଛେ ।

କୁମାରେର ବନ୍ଦୁକଟୀ ଆମାର ସାମନେଇ ପ'ଡେ ଛିଲ,
ଆମି ତଥନି ମେଟା ତୁଲେ ନିଯେ ଲକ୍ଷ୍ୟ ହିଲ କ'ରେ ସୋଡ଼ା
ଟିପଲୁମ ! ଲକ୍ଷ୍ୟ ବ୍ୟର୍ଥ ହ'ଲ ନା । ଆର ଏକଟୀ ପାଥୀ
ସୁରତେ ସୁରତେ ନାଚେ ପ'ଡେ ପାହାଡ଼େର ଭିତର କୋଥାଯି
ଅଦୃଶ୍ୟ ହୟେ ଗେଲ ! ବାକି ପାଥୀହଟୋ ଭଯ ପେଯେ ବିଶ୍ଵୀ
ଚାଂକାର କରତେ କରତେ କ୍ରମେଇ ଉପରେ ଉଠେ ସେତେ
ଲାଗଲ ।

ଥାରିକ ପରେଇ କୁମାରେର ଜ୍ଞାନ ହ'ଲ । ଗରୁଡ଼-ପାଥୀର
କାମଡେ ତାର ବାମ ହାତଥାନା କ୍ଷତବିକ୍ଷତ ହୟେ
ଗିଯେଛିଲ, ଏହାଡ଼ା ତାର ଆର ବିଶେଷ-କିଛୁ ଅନିଷ୍ଟ
ହୟ-ନି ।

ବିମଳ ମରା ଗରୁଡ଼-ପାଥୀଟୀର ଦିକେ ଅନେକକଷଣ ଧ'ରେ
ଅପଲକ-ଚୋଥେ ତାକିଯେ ଥେକେ ବଲଲେ, “କି ଆଶ୍ରମ୍ୟ
ଜୀବ !”

ଆଶ୍ରମ୍ୟ ଜୀବଇ ବଟେ ! ଅତି-ବଡ଼ ହୁଃସିପେଓ ଏମନ
କିନ୍ତୁ ତକିମାକାର ଚେହାରା ଦେଖା ଯାଯ ନା !

କୁମାର ବଲଲେ, “ଏଟୀ କି ଜୀବ ବିନୟନାବୁ ? ଏର

মাঝাকানন্দ

ডানা আছে বটে, কিন্তু দেহের আর কোন জায়গাই
পাখীর মতন নয় ! এর চঙ্গুতে কত বড় বড় দাঁত
দেখুন : দেহটা প্রায় গিরগিটির মতন, আর গায়ের
কোথাও পালোকের চিহ্নমাত্র নেই।”

বিমল বললে, “আকারেও এ জীবগুলো প্রায়
মানুষের মতই বড় আর ডানা ছখানাও প্রায় পনেরো
হাত লম্বা ! সিন্দিবাদের গন্ধে রক্তপাখীর কথা পড়েচি ।
সেও মানুষকে ছোঁ মেরে নিয়ে ঘেতে পারত । এটা
রক্তপাখী নয় তো ?”

আমি বললুম, “না ! আসলে এটা পাখীই নয় ।
এদের উপরে ছখানা হাত আর নৌচে ছখানা পা আছে ।
প্রত্যেক হাতে চারটি ক'রে আঙুল । চতুর্থ আঙুলটা
লম্বা হয়ে গেছে, আর তাতেই জালের মতন ডানাখানা
বুলচে । পাখীর ডানার গড়ন এ-রকম হয় না ।”

কুমার বলল, “পাখী নয় তো এটা কি ?”

আমি বললুম, “উড়ন্ত সরীসৃপ । এও একরকম
সেকেলে জীব । পশ্চিমে এর নাম দিয়েচেন
Pterodactyl । কিন্তু আমরা একে গরুড়-পাখী ব'লেই
ডাকব ।”

সেই দিন সন্ধ্যাখেলাতেই কুমারের কম্প দিয়ে

ଜୁର ଏଳ । ଗରୁଡ଼ପାଥୀର ଦୀତେ ନିଶ୍ଚଯିଇ କୋନରକମ ବିଷ
ଆଛେ ! ତାର ହାତଥାନାଓ ବିଷମ ଫୁଲେ ଉଠିଲ । ଏକେ
ଏହି ଅଜାନା ଦେଶ, ତାଯ ସଙ୍ଗେ କୋନ ଓସଧ ନେଇ,
କାଜେଇ କୁମାରେର ଜଣ୍ଟେ ପ୍ରଥମଟୀ ଆମାଦେର ମନେ ବଡ
ଭାବନା ହ'ଲ ।

ସା ହୋକ୍, ପ୍ରାୟ ଦିନ-ପନେରୋ ତୁଗେ କୁମାର ସେ-ସାତା
ପ୍ରାଣେ ପ୍ରାଣେ ବେଁଚେ ଗେଲ, ଆମରାଓ ଆଶ୍ଵସ୍ତିର ନିଃଶ୍ଵାସ
ଫେଲେ ବାଁଚଲୁମ ।

দশ

ডাইনসরের পাল

গুহার বাইরে একথানা পাথরের উপরে আমি আর
বিহু চূপ ক'বে ব'সেছিলুম।

সন্ধ্যা হয়-হয়। পশ্চিমের খেঘে মেঘে থেরে থেরে
আবির সাজিয়ে সূর্যদেব আজকের মতন ছুটি নিয়েছেন
এবং সেই রঙিন মেঘগুলির ছায়া সমুদ্রের নৌলপটের
উপরে দেখাচ্ছিল যেন ঠিক জলছবির মতন।

চারিদিকের স্তুকতার ভিতরে আমার মন আজ
কেমন-কেমন করতে লাগল ! কোথায় আমাদের
শান্ত বাংলা দেশ, আর কোথায় আমরা প'ড়ে আছি !
এমন শাস্ত সন্ধ্যার সময়ে বাংলাদেশের পল্লীতে পল্লীতে
কত শঙ্খের সাড়া জেগে উঠেছে, বধুরা তুলসীতলায়
প্রদীপ দিয়ে ভক্তিভরে প্রণাম করছে, হেলের দল
ঠাকুরঘরে ভিড় ক'বে আরতির সময়ে কাঁসর বাজাবার
জন্যে পরস্পরের সঙ্গে কাঢ়াকড়ি লাগিয়ে দিয়েছে !

এমন সময়ে বিমল হঠাৎ জিজ্ঞাসা করলে,
“বিনয়বাবু, একটা কথা তোবে দেখেচেন কি ?”

আমাৰ চিষ্টাশ্রোতে বাধা পড়ল। মুখ ফিরিয়ে
জিজ্ঞাসা কৱলুম, “কি বিমল ?”

—“কাছিমেৰ ডিম আৱ মাংস ছইই ফুৱিয়ে গেছে।
এবাৱ কি খেয়ে আমৱা বাঁচব ?”

—“আবাৱ কাছিম ধৰতে হবে।”

বিমল খানিকক্ষণ পূৰ্বদিকে তাকিয়ে রইল।
সেখানকাৱ নিবিড় অৱণ্য তখনো অস্পষ্ট ভাবে দেখা
যাচ্ছিল।

বিমল আঙুল দিয়ে সেই দিকটা দেখিয়ে বললে,
“তাৱ চেয়ে ঐ দিকে চলুন।”

—“কেন ?”

—“শৰ্থানে কোন নতুন শিকাৱ মেলে কিনা দেখা
হাক। রোজ রোজ কাছিমেৰ মাংস আৱ ভালো লাগে
না। সেদিন পাহাড়ে উঠে দেখেছিলেন তো, ঐ বনেৰ
পাশে মস্ত-একটা হুদ আছে ? . এই হুদেৰ আশেপাশে
নিশ্চয়ই নৃতন কোন শিকাৱেৰ সন্ধান পাওয়া যাবে।”

—“সঙ্গে সঙ্গে নতুন কোন বিপদেৱও সন্ধান
মিলতে পাৱে !”

ମାହାକାବ୍ୟ

—“ବିନୟବାବୁ, ବିପଦ ଏ ସୌପେର କୋଥାଯ ନେଇ ? କାହିମ ଧରତେ ଗେଲେଓ ତୋ ଆବାର ସାଗର-ଦାନବେର ସଙ୍ଗେ ଦେଖା ହୁଅଯାର ସନ୍ତାବନା ଆଛେ ! ବିଶେଷ, ଏ ସୌପେର କୋଥାଯ କି ଆଛେ ନା ଆଛେ, ସେଟୀ ଆମାଦେର ଜେବେ ନେଓଯା ଦରକାର । ନଇଲେ ଏଥାନେ ଆମାଦେର ବେଁଚେ ଥାକା ସହଜ ହବେ ନା !”

ବିମଲେର କଥା ଯୁକ୍ତିସଙ୍ଗତ ବଟେ ! କାଜେଇ ଆମି ସାଧ ଦିଯେ ବଲଲୁମ, “ଆଜ୍ଞା ବିମଲ, ତୋମାର ପ୍ରସ୍ତାବେ ଆମି ରାଜି !”

ପରଦିନ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଉଠିବାର ଆଗେଇ ଆମି, ବିମଲ ଆର ରାମହରି ଗୁହାର ଭିତର ଥିକେ ବେରିଯେ ପଡ଼ିଲୁମ । କୁମାର ତଥିନୋ ଭାଲୋ କ'ରେ ସେରେ ଓଠେନି ବ'ଳେ ତାକେ କମଲେର ତତ୍ତ୍ଵାବଧାନେ ଗୁହାତେଇ ରେଖେ ଗେଲୁମ । ବାଘା ଆମାଦେର ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେଇ ଚଲିଲ । କୁମାରେର ବନ୍ଦୁକଟୀ ନିଲୁମ ଆମି ।

ସମୁଦ୍ରେର ଜଳେ ଶ୍ଵାନ କ'ରେ ଭୋରେର ଠାଣ୍ଡା ହୁଅଯା ମେଇ ନିଶ୍ଚକ୍ର ମାଠେର ଭିତର ଦିଯେ ବୟେ ଯାଇଛିଲ, ମେ ହୁଅଯା ଆମାର ବଡ଼ି ମିଷ୍ଟି ଲାଗଲ । ଖାନିକ ପରେଇ ଶୁଦ୍ଧରେର ସବୁଜ ବନେର ମାଥାଯ ସ୍ଵର୍ଗୀୟ ମୁକୁଟେର ମତନ ସୁର୍ଯ୍ୟର ମୁଖ ଜେଗେ ଉଠିଲ ।

ରାମହରି ବଲଲେ, “ଖୋକାବାବୁ, ତୁମି କି ଆବାର ଏମଯନାମତୀର ମାୟାକାନନ୍ଦ ଯେତେ ଚାଓ ?”

ବିଷଳ ହେମେ ବଲଲେ, “ଯଦି ଯାଇ, ତାହ'ଲେ କି ହବେ ରାମହରି ?”

ରାମହରି ମାଥା ନାଡ଼ିତେ ନାଡ଼ିତେ ବଲଲେ, “ଏବାରେ ଓଖାନେ ଗେଲେ ତୁମି ଆର ପ୍ରାଣେ ବଁଚବେ ନା ।”

—“କେନ ରାମହରି, ତୁମି ଥାକତେ ଆମାକେ ପ୍ରାଣେ ମାରେ କେ ?”

—“ଆମି ବେଁଚେ ଥାକଲେ ତବେ ତୋ ତୋମାକେ ଦୀଁଚାବ ? ଓ ବନେ ଚୁକୁଲେ ଆମରା କେଉ ଆର ଜ୍ୟାନ୍ତ ଫିରିବ ନା ।”

—“ତୁ ନେଇ ରାମହରି, ଆଜ ଆମରା ବନେର ଭେତରେ ଆର ଚୁକ୍ବ ନା । ବନେର ପାଶେ ଏକଟା ହୃଦ ଆଛେ, ଆମରା ମେଇଥାନେଇ ଯାଚି ।”

ଏମିନି ନାନାନ କଥା କଇତେ କଇତେ ଖାନିକ ଦୂର ଏଗିଯେ ଯେତେଇ ଦେଖଲୁମ, ହୁଦେର ଜଳ ସୂର୍ଯ୍ୟର କରନ୍ତେ ଇନ୍ଦ୍ରପାତର ମତନ ଚକ୍ରକୁ କ'ରେ ଉଠିଛେ !

ଆରୋ କିଛୁ ଦୂର ଅଗ୍ରସର ହୟେଇ ବୁଝଲୁମ, ମେଇ ହୁଦେର ଆକାର କି ବିପୁଳ ! ତାର ଏପାର ଥେକେ ଓପାରେର ବିଞ୍ଚାର ଅନ୍ତଃ କର୍ମେକ ମାଇଲେର କମ ହବେ ନା ! ତାର

ମାର୍ଗାକାନନ୍ଦ

ଜଳେର ଭିତରେ ମାଝେ ମାଝେ କଟକଣ୍ଠଲୋ ଛୋଟ-ବଡ଼ ପାହାଡ଼ ମାଥା ତୁଲେ ଦାଁଡିଯେ ଆହେ ଏବଂ ମେହି ପାହାଡ଼-ଣ୍ଠଲୋର ଉପରେ ସାଦା ସାଦା ପାଖୀର ମତନ କି ଯେନ ସୁରେ-ଫିରେ ବେଡ଼ାଛେ ଆର ଜଳେ ଝାପ ଦିଯେ ପଡ଼ଛେ !

ତାରପର ଆମରା ଯଥନ ଏକେବାରେ ହୁଦେର ଧାରେ ଗିଯେ ପଡ଼ଲୁମ ତଥନ ଦେଖା ଗେଲ, ମେଣ୍ଠଲୋ ହାସ ଛାଡ଼ା ଆର କିଛୁଇ ନଥି !

ବିମଳ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୟେ ବଲଲେ, “କିନ୍ତୁ ଏ କି-ରକମ ହାସ ? ଏଦେର ଏକଟାରଷ ଯେ ଡାନା ନେଇ !”

ଆମି ବଲଲୁମ, “ବିମଳ, ଏ ଦୌପେର କୋନ ଜୀବ ଦେଖେଇ ତୁମି ଆର ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହ୍ୟୋ ନା । କାରଣ ତୋମାକେ ଆଗେଇ ବଲେଛି ଯେ, ଏ ହଚ୍ଛେ ସେକେଲେ ଜୀବେର ରାଜ୍ୟ !”

—“ସେକେଲେ ହାସେର କି ଡାନା ଛିଲ ନା ?”

—“ନା । ଦରକାର ହୟ-ନି ବ'ଳେ ସେକେଲେ ହାସେର ଡାନା ଗଜାୟ ନି । ପ୍ରକୃତିର ସ୍ଵାଭାବିକ ନିୟମଙ୍କ ହଚ୍ଛେ ଏହି, ଦରକାର ନା ଥାକଲେ କୋନ କିଛୁର ଶୁଣି ହୟ ନା । ଦିଶେଷ, ପ୍ରକୃତିର ପରୀକ୍ଷା-କାର୍ଯ୍ୟ ତଥନୋ ଭାଲୋ କ'ରେ ଜମେ ଓଠେନି, କୋନ ଜୀବେର କି ଆବଶ୍ୟକ ଆର କି ଅନାବଶ୍ୟକ ପ୍ରକୃତି ତଥନୋ ତା ନିଶ୍ଚିତରାପେ ବୁଝତେ ପାରେ ନି, ତାଇ ସେକେଲେ ଜୀବ-ଜ୍ଞାନଦେଇ

মানুষকানন্দ

দেহে অনেক বাহ্য, আবার অনেক অভাব
আব অপূর্ণতাও থেকে গিয়েছিল। এই, মানুষের
কথাই ধর না কেন! সেকেলে মানুষদের মস্তিষ্ক,
চোখ, মুখ, নাক, দাঁত, ঘাড়, বৃক, হাত, পা—কিছুই
একেলে মানুষদের মতন ছিল না,—সেকালে—”

হঠাৎ আমার কথায় বাধা দিয়ে বাঘার গর্জনের
সঙ্গে রামহরি চেঁচিয়ে উঠল—“ও কি ও !”

ফিরে দেখি, খানিক তফাতে মহিষের চেয়েও উঁচু
একটা জৌব দাঁড়িয়ে দাঁড়িয়ে আমাদের লক্ষ্য করছে !

আমি ব'লে উঠলুম—“এণ্টেলোডণ্ট, এণ্টেলোডণ্ট !”

বিমল বললে, “এণ্টেলোডণ্ট ! সে আবার কি ?”

—“সেকেলে দানব-শূকর !”

বিমল তখনি বন্দুক ছুঁড়লে এবং পর-মুহূর্তেই
শূকরটা মাটির উপরে লুটিয়ে পড়ল।

আমরা সবাই তার দিকে দৌড়ে গেলুম। কিন্তু
শূকরটা মরেনি, আহত হয়েছিল মাত্র। কারণ আমরা
তার কাছে যাবার আগেই সে আবার দাঁড়িয়ে উঠে
তাড়াতাড়ি সামনের জঙ্গলের দিকে ছুটল।

সব-আগে বাঘা, তারপর বিমল, তারপর আমি
আব রামহরি—এই ভাবে আমরা শূকরটার পিছনে

ମାର୍ଗକାନ୍ତ

ଛୁଟତେ ଲାଗଲୁମ । କିନ୍ତୁ ଅଳ୍ପକ୍ଷଣ ପରେଇ ଶୂକରଟୀ ବନେର
ଭିତରେ ଅଦୃଶ୍ୱ ହୟେ ଗେଲ ।

ରାମହରି ଚେଂଚିଯେ ବଲଲେ, “ବନେର ଭିତରେ ଢୁକୋନା
ଖୋକାବାବୁ, ବନେର ଭେତରେ ଢୁକୋନା !”

କିନ୍ତୁ ବିମଲେର ମାଥାଯ ତଥନ ଶିକାରୀର ଗୋ
ଚେପେଛେ—ହଁଣ୍ଡିଦିବ୍ୟ ଜ୍ଞାନ ହାରିଯେ ମେହି ନିବିଡ଼
ଅରଣ୍ୟେର ମଧ୍ୟେ ମେ ପ୍ରବେଶ କରଲ ! କାଜେଇ ତାର ପିଛମେ
ଯାଉୟା ଛାଡ଼ା ଆମାଦେରଓ ଆର ଉପାୟାନ୍ତର ରଙ୍ଗିଲ ନା ।

ବନ ଯଥନ କ୍ରମେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସନ ହୟେ ଉଠିଲ, ତଥନ
ଆମିଓ ବଲତେ ବାଧ୍ୟ ହଲୁମ, “ବିମଲ ଆର ନୟ, ଏହିବାରେ
ଆମାଦେର ଫେରା ଉଚିତ !”

ବିମଲ ବଲଲେ, “ଏହି ଯେ, ଶୂନ୍ୟରେ ରଙ୍ଗର ଦାଗ ଏଥିନୋ
ଦେଖା ଯାଚେ !”

ଏମନି କ'ରେ ସନ୍ତା-ଦୟେକ ଛୁଟାଛୁଟିର ପର ରଙ୍ଗର
ଦାଗଓ ଆର ପାଉୟା ଗେଲ ନା ! ବିମଲ ହତାଶ ଭାବେ
ଏକଟା ଗାଛେର ତଳାୟ ବସେ ପଡ଼ିଲ । ଆମରାଓ ବିଷମ
ଇହିପିଯେ ପଡ଼େଛିଲୁମ, ମେହିଥାନେଇ ଏକ-ଏକଟା ଗାଛେର
ଗୁଡ଼ିତେ ଠେମ ଦିଯେ ବିଶ୍ରାମ କରତେ ଲାଗଲୁମ ।

ପ୍ରାୟ ଆଧ ସନ୍ତା ବିଶ୍ରାମେର ପର ଆମି ଦାଢ଼ିଯେ ଉଠେ
ବଲଲୁମ, “ଚଲ, ଏହିବାରେ ଫେରା ଯାକୁ !”

ବିମଲ ଏକଟା ଦୌର୍ଘ୍ୟାସ ଫେଲେ ବଲଲେ, “କାଜେଇ ।”

ଖାନିକଦୂର ଅଗ୍ରସର ହୟେ ବୁଝଲୁମ, ଆମରା ତୁମ ପଥ ଧ'ରେ ଚଲେଛି । ମେଦିକ ଥେକେ ଫିରେ ଏମେ ଆବାର ଅଣ ପଥ ଧରଲୁମ, କିନ୍ତୁ ତବୁ ବନ ଥେକେ ବେଳବାର ପଥ ଥୁଜେ ପେଲୁମ ନା ।

ତଥନ ବେଳା ଛପୁବ ହବେ । ଆମରା ଯେଥାନେ ଦଁଡ଼ିଯେ ଆଛି ମେଥାନେ ଉପରେ, ନୌଚେ, ଚାର ପାଶେ ଏମନ ବିଷମ ଜଙ୍ଗଳ ଆର ଗାହପାଳା ଯେ, ଛପୁରେର ସ୍ଵର୍ଯ୍ୟାଲୋକରେ ମେ ବନେର ଭିତରେ ଯେନ ଢୁକତେ ସାହୁମ କରେନି !

ଆମି ଦ'ମେ ଗିଯେ ବଜଲୁମ, “ବିମଲ, ଆମରା ପଥ ହାରିରେଚି !”

ବିମଲ ବଲଲେ, ‘ପଥ ଆମାଦେର ଥୁଜେ ବାର କରତେଇ ହବେ । ଏହିଦିକେ ଆସୁନ ।’

ବିମଲେର ପିଛନେ ପିଛନେ ଆବାର ଚଲଲୁମ । କିନ୍ତୁ ମିନିଟ-କୟେକ ପରେଇ ହଠାତ୍ ଚମ୍କେ ବିମଲ ଥମ୍କେ ଦଁଡ଼ିଯେ ପଡ଼ିଲ ।

ଆମି ଶୁଧୋଲୁମ, “କି ହିଲ ବିମଲ, ହଠାତ୍ ଦଁଡ଼ାଲେ କେନ ?”

କୋନ ଜବାବ ନା ଦିଯେ, ବିମଲ ଶୁଧୁ ହାତ ତୁଲେ ଇମାରାଯ ବଲଲେ, “ଚୁପ !”

ଆମି ପା ଟିପେ ଏଗିଯେ ଗିଯେ ଯା ଦେଖଲୁମ, ତାତେ
ଆମାର ପାହଟୋ ସେନ ଅସାଡ଼ ହୟେ ମାଟିର ଭିତରେ ବ'ସେ
ଗେଲ ! ତେବେନ ଅଭାବିତ ଦୃଶ୍ୟ ଜୀବନେ ଆର କଥନେ
ଆମି ଦେଖିନି !

ପଥେର ପାଶେଇ ଜଙ୍ଗଲେର ଭିତର ଥେକେ ଖାନିକଟୀ
ଖୋଲା ଜମି ଦେଖା ଯାଚେ, ସେଇ ଜମିର ଭିତରେ ଦଲେ ଦଲେ
ଭୌମଗ-ଦର୍ଶନ ଜୀବ ବିଚରଣ କରାଛେ—ତାଦେର ଅଧିକାଂଶଇ
ମାଥାଯ ପ୍ରାୟ ଷାଟ-ସନ୍ତର ଫୁଟ—ଅର୍ଥାଏ ତାଲଗାହେର ସମାନ
ଉଚୁ ।

ମେଦିନ ଯେ କୁମୌର-କାଙ୍ଗାର ଆମାଦିଗକେ ତାଡ଼ା
କରେଛିଲ, ଏ ଜାନୋଯାର ଗୁଲୋକେ ଦେଖିତେ ପ୍ରାୟ ତାରଇ
ମତନ, ତଫାଏ ଖାଲି ଏହି ଯେ, ଏଗୁଲୋ ଲଞ୍ଚା-ଚଉଡ଼ାଯ ତାର
ଚେଯେଓ ପ୍ରାୟ ହୃଦୟ ବଡ଼ !

ଆମି ତାଡ଼ାତାଡ଼ି ଗୁଣେ ଦେଖଲୁମ, ଦଲେର ଭିତରେ
ପ୍ରାୟ ନବହିଟୀ ଜାନୋଯାର ରହେଛେ । କୋନ କୋନଟୀ
ଲ୍ୟାଜ ଓ ପିଛନେର ଛଇ ପାଯେ ଭର ଦିଯେ ଦୀର୍ଘାବ୍ଦୀଯେ, ମନ୍ତ-
ଉଚୁ ଗାହେର ଆଗଡ଼ାଳ ସାମନେର ଛଇ ପା ବା ହାତ ଦିଯେ
ଭେତ୍ତେ ନିଯେ ଚର୍ବଣ କରାଛେ । କୋନ-କୋନଟୀ କାଙ୍ଗାରର ମତ
ଲାଫିଯେ ଏଦିକେ-ଓଦିକେ ଯାଚେ । ଆବାର କୋନ କୋନଟୀ
ଚୁପ କ'ରେ ବମେ ଆଛେ । କତକଗୁଲୋ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ହୋଟ

ଜୀବ ପରିଷ୍ପରର ସଙ୍ଗେ ଥେଲା କରଛେ—ନିଶ୍ଚଯିତ୍ତ ସେଣ୍ଟଲୋ
ବାଚ୍ଚା ! କିନ୍ତୁ ବାଚ୍ଚା ହ'ଲେଓ ମାଥାଯ ତାରା ପ୍ରାୟ ହାତୀର
ମତଟି ଉଚୁ !

ଆମି ଚୁପି ଚୁପି ବଲଲୁମ, “ବିମଳ, ଏଣ୍ଟଲୋ
ଡାଇନ୍‌ସର !”

ବିମଳ ବଲଲେ, “ବନ ଥେକେ ବୈରତେ ଗେଲେ ଏଦେଇ
ଶୁମୁଖ ଦିଯେ ଯେତେ ହୟ । ଏଥିନ ଉପାୟ ?”

—‘ସତକ୍ଷଣ ନା ଏଇ ବିଦୀଯ ହୟ, ତତକ୍ଷଣ ଆମାଦେଇ
ବନେର ଭେତରେଇ ବ’ସେ ଥାକତେ ହବେ : ତା ଛାଡ଼ା ଆର
କୋନ ଉପାୟ ତୋ ଦେଖି ନା !’

ବାଘା ଏତକ୍ଷଣ ଭାବେ ବୋବା ହୟେ ପେଟେର ତଳାଯ ଲ୍ୟାଜ
ଟୁଟିଯେ ଜୀବଣ୍ଟଲୋକେ ଦେଖଛିଲ—ହଠାତ, ବନେର ଭିତର
ଦିକେ ଫିରେ ଗୋ ଗୋ କ’ରେ ଉଠିଲ ! ଆମରାଓ ପିଛନ ଫିରେ
ଦେଖଲୁମ ବନେର ଅନ୍ଧକାରେର ଭିତର ଥେକେ ବଡ଼ ବଡ଼ ଗାଛ
ଛଲିଯେ ଆର-ଏକଟା ପ୍ରକାଣ କି ଜାନୋଯାର ଆମାଦେଇ
ଦିକେଇ ଏଗିଯେ ଆସଛେ !

ରାମହରି ମଡ଼ାର ମତନ ଫ୍ୟାକାସେ ମୁଖେ ବଲଲେ,
“ଖୋକାବାବୁ, ଏବାରେ ଆର ଆମାଦେଇ ରଙ୍ଗା ନେଇ !”

ସମ୍ଭବ କଥା ! ବନେର ଭିତରେ ଆର ବାଟିରେ—ଛଦିକେଇ
ସାନ୍ଧାଏ ମୁହଁ ଆମାଦେଇ. ଚୋଥେର ସାମନେ ବିରାଜ କରଛେ,

ମାନ୍ଦାକାନ୍ଦ

ପାଲାବାର କୋନ ପଥି ଆର ଖୋଲା ନେଇ ! ଏବାରେ
ବନ୍ଦୁକେର ସାହାଯ୍ୟେ ଆସୁରକ୍ଷା କରିତେ ପାରିବ ନା, କାରଣ
ବନ୍ଦୁକେର ଶକେ ସମସ୍ତ ଜୀବଗୁଲୋହ କ୍ଷେପେ ଗିଯେ
ଏକସଙ୍ଗେ ଆମାଦେର ଆକ୍ରମଣ କରିତେ ପାରେ !

ହତାଶ ହୁୟେ ମରଣେର ଅପେକ୍ଷାଯ ଆମରା ତିନିଜନେ
ପାଥରେର ମୂର୍ତ୍ତିର ମତନ ଦାଡ଼ିଯେ ରହିଲୁମ ।

এগারো

অরণ্যের বিভৌষিকা

বনের ভিতর থেকে যে-শব্দটা আসছিল, হঠাত তা
থেমে গেল ! তারপর খানিকক্ষণ আর কোন সাড়া
নেই ।

আমরা তখনো তেমনি আড়ষ্ট হয়েই দাঢ়িয়ে
রইলুম—প্রাণের আশা ছেড়ে দিয়ে !

রামহরি হঠাত আমার গা টিপলে । তার দিকে
.ফিরতেই সে বনের উপর-পানে অঙ্গুলি নির্দেশ করলে !

মাথা তুলে যা দেখলুম, তাতে আমার দেহের রক্ত
যেন জল হয়ে গেল !

আমাদের কাছ থেকে মাত্র হাত-পনেরো তফাতেই
বনের ফাঁকে একখানা ভয়ঙ্কর বিভী এবং প্রকাও মুখ
জেগে আছে ।

আমরা তিনজনেই আস্তে আস্তে সেইখানে গুড়ি
মেরে ব'সে পড়লুম । •

ମାହାକାନ୍ତ

ବିମଲ ଚୁପି-ଚୁପି ବଲଲେ, “ଆବାର ମେହି କୁମୀର-
କାଙ୍ଗାରୁ !”

ରାମହରି ବଜଲେ, ‘କିନ୍ତୁ ଓ ଆମାଦେର ଦିକେ ତୋ
ତାକିଯେ ନେଇ !’

ହଁଏ, ମେ ତାକିଯେ ଆଛେ ବନେର ବାଇରେର ଦିକେ !

ବିମଲ ବଲଲେ, ‘ଡାଇନସରେର ଦିକେ ଚେଯେ ଆଛେ—
ଆମାଦେର ଦେଖିତେ ପାଇୟ-ନି !’

ଡାଇନସରଙ୍ଗଲୋ ତଥିନୋ ନିଶ୍ଚିନ୍ତା ମନେ ମାଠେର ଭିତରେ
ବିଚରଣ କରାଛିଲ ।

ମେହି ଭୌଷଣ ମୁଖ୍ୟାନା ଆବାର ଗାଛର ଆଡ଼ାଲେ ଅଦୃଶ୍ୟ
ହେଁ ଗେଲା ! କିନ୍ତୁ ତାର ପରେଇ ଦେଖିଲୁମ, ତାର ବିରାଟ ଦେହ
ଗୁଡ଼ି ମେରେ ଜଙ୍ଗଲେର ଭିତର ଥେକେ ଧୀରେ ଧୀରେ ବେରିଯେ
ଆସିଛେ !

କୌ ଯେ ତାର ଅଭିପ୍ରାୟ କିଛୁଟି ବୁଝାତେ ନା ପେରେ ମନେ
ମନେ ଆମରା ଭଗବାନକେ ଡାକତେ ଲାଗଲୁମ ।

କିନ୍ତୁ ଏକଟୁ ପରେଇ ତାର ଅଭିପ୍ରାୟ ବେଶ ବୁଝା ଗେଲା !
ମେ ତେମନି ସଂପର୍କରେ ବୁଝି ହେଁଟେ ବନ ଥେକେ ବେରିଯେ
ମାଠେର ଭିତରେ ଗିଯେ ପଡ଼ିଲ, ତାରପର ଡାଇନସରେର ଦଙ୍ଗେର
ଦିକେ ଆଣ୍ଟେ ଆଣ୍ଟେ ଅଗ୍ରମର ହାତେ ଲାଗଲା !

ଆମି ଆଶ୍ଵସ୍ତିର ନିଃଶ୍ଵାସ ଫେଲେ ବଜିଲୁମ, ‘‘ବିମଲ,

এখনি আমরা সেকেলে বিয়োগান্ত নাটকের একটা আধুনিক অভিনয় দেখতে পাব ! এই কুমৌর-কাঙ্গারু যাচ্ছে ঐ ডাইনসরদের আক্রমণ করতে !”

বিমল আশ্চর্য স্বরে বললে, “ডাইনসরদের আক্রমণ করতে ? কিন্তু কুমৌর-কাঙ্গারু পারবে কেন ? একে ডাইনসররা আকারে ওর চেয়ে হৃষ্ণ বড়, তার ওপরে গুণ্ঠিতেও তারা যে নববইটার কম নয় !”

আমি বললুম, “বাধের চেয়ে ঘোড়া বা জিরাফ তো টের বড়, কিন্তু ঘোড়া বা জিরাফের দলে যদি বাষ পড়ে, তাহ’লে তাদের কি অবস্থা হয় জানো তো ? কুমৌর-কাঙ্গারু মাংসাশী আর হিংস্র, নিরামিষ-ভক্ত ডাইনসরের চেয়ে আকারে ছোট হ’লেও তার গাড়ের জোরও টের বেশী !”

রামহরি উৎসাহিত কঢ়ে বললে, “দেখুন, দেখুন !”

চেয়ে দেখলুম কুমৌর-কাঙ্গারুটা তখন ডাইনসরদের খুব কাছে গিয়ে পড়েছে। হঠাৎ ডাইনসররাও তাকে দেখতে পেলে এবং পর-মুহূর্তেই আর্তনাদে সারা বন কাঁপয়ে লাফাতে লাফাতে বেগে পলায়ন করতে লাগল। কুমৌর-কাঙ্গারুও ভৌষণ এক গজ্জন ক’রে

ମାର୍ଗାକାନ୍ତ

ତାଦେର ପଞ୍ଚାଂ ଅନୁସରଣ କରଲେ ଏବଂ ଦେଖିତେ ଦେଖିତେ
ଏକଟା ଡାଇନସରକେ ଧ'ରେ ଫେଲଲେ ।

ତାରପର ଯେ ଭୟାବହ ଦୃଶ୍ୟର ଅଭିନୟ ହ'ଲ, ତା ଆର
ବର୍ଣ୍ଣିଯ ନଯ ! ମାନୁଷେର ଚୋଥ ଏମନ୍ ଦୃଶ୍ୟ ବୋଧ ହୟ ଆର
କଥନୋ ଦେଖେ-ନି । ଡାଇନସରଟା ସଦିଓ ଆକାଶେ ଅନେକ
ବଡ଼, ତବୁ କୁମୌର-କାଙ୍ଗାକୁଟା ମଞ୍ଚ ଏକ ଲାକ ମେରେ ବିଷମ
ବିକ୍ରିମେ ତାର ଗଳାର ତଳାଟା କାମଡେ ଧ'ରେ ତାକେ ମାଟିର
ଉପରେ ପେଡେ ଫେଲଲେ । ତାଦେର ଗର୍ଜନେ ଓ ଆର୍ତ୍ତନାଦେ
ଆମାଦେର କାଣ ଯେନ କାଳା ହୟେ ଗେଲ, ଲାଙ୍ଗୁଳ ଆଶ୍ରାମନେ
ଏବଂ ଲାଫାଲାଫିର ଚୋଟେ ଚାରିଦିକେ ରାଶି-ରାଶି ଧୂଲୋ
ଉଡ଼ିତେ ଲାଗଲ ଓ ପୃଥିବୀର ବୁକ ଥର୍-ଥର୍ କ'ରେ କାପିତେ
ଲାଗଲ, ଏଦିକେ-ଓଦିକେ ତିନ-ଚାରଟେ ପ୍ରକାଣ ସ୍ଵକ୍ଷ ମାଟିର
ଉପରେ ଭେଡେ ଲୁଟିଯେ ପଡ଼ିଲ ! ସନ୍ତାଖାନେକ ପରେ ସେଇ ଅନ୍ତରୁ
ଯୁଦ୍ଧ ସମାପ୍ତ ହ'ଲ । ତଥନ ଦେଖା ଗେଲ, ଡାଇନସରେର ବିପୁଲ
ଦେହ ମାଠେର ଉପରେ ହିର ହୟେ ପ'ଡେ ଆଛେ ଏବଂ କୁମୌଁ-
କାଙ୍ଗାକୁ ପିଛନେର ଛାଇ ପାଇଁ ଓ ଲ୍ୟାଜେର ଉପର ଭର ଦିଯେ
ବ'ସେ ହାଁ କ'ରେ ହାଁପାଛେ ଏବଂ ତାର ମୁଖେର ଛାଇ ପାଶ ଓ
ଦେହ ଦିଯେ ଛାଇ କ'ରେ ବରକେର ଶ୍ରୋତ ଛୁଟିଛେ ! ଖାନିକ
ବିଶ୍ରାମେର ପର ମାଟିର ଉପରେ ଲ୍ୟାଜ ଆଛ୍ଡାତେ
ଆଛ୍ଡାତେ ସେ ଆକାଶ-ପାନେ ମୁଖ ତୁଲେ କଯେକବାର

ଗଗନଭେଦୀ ଜୟନ୍ତ କରଲେ, ତାରପର ମୃତ ଡାଇନସରେର
ଦେହଟୀ ଭକ୍ଷଣ କରତେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହ'ଲ ! ମେ ଏକ ବୌଭଂସ
ଦୃଶ୍ୟ ଏବଂ ସନ୍ଧ୍ୟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମାଦେର ଭୌତ ଚକ୍ଷେର ସାମନେ
ମେହି ଦୃଶ୍ୟର ଅଭିନୟ ଚଲଲ ।

ମନ୍ଦ୍ରୋର ଅନ୍ଧକାରେ ଚାରିଦିକ ଆଚ୍ଛମ ହୟେ ଗେଲ,
ଆମରା କିନ୍ତୁ ତଥିନୋ ବାଇରେ ପା ବାଡ଼ାତେ ମାହସ
କରଲୁମ ନା ।

ବିମଳ ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ ସରେ ବଲଲେ, “କି ହବେ ବିନୟବାବୁ !
ଖାବାରେର ଝୋଜେ ଏମେ ଏଦିକେ ଅନାହାରେ ପୋଣ ଘେ
ଯାଯ !”

ଆମି ମନେର ଛଞ୍ଚିତ୍ତାଗୋପନ କ'ରେ ବଲଲୁମ, “କୋନଇ
ଉପାୟ ନେଇ । ଆଜକେର ରାତ ଏହି ବନେର ଭେତରଇ
ଆମାଦେର କାଟାତେ ହବେ । ଏଥିନ ବନ ଥିକେ ବେଳେଲେଇ
ମୃତ୍ୟ !”

ରାମହରି ବଲଲେ, “କିନ୍ତୁ କାଳଓ ହୟ ତୋ ଆମରା
ପଥ ଖୁଁଜେ ପାବ ନା ।” .

ଆମି ବଲଲୁମ, “ଆମରା ଏମେଚି ପୂର୍ବଦିକେ । କାଳ
ସୂର୍ଯ୍ୟ ଉଠିଲେ ପର ଆମରା ପଶ୍ଚିମ ଦିକେ ଅଗ୍ରସର ହବ ।
ତାହଲେ ଆମରା ଯେ ପଥେ ଏମେଚି ମେ ପଥ ନା ପେଲେଓ
ଖୁବ ସନ୍ତୁବ ହୁଦେର ଧାରେ ଗିଯେ ପଡ଼ିତେ ପାରବ ।”

ମାନ୍ଦାକାନ୍ଦା

ବନେର ଭିତରେ ରାତ ସନ୍ଧିଯେ ଏଳ, ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ
ନାନାରକମ ବିଭୌଷିକାର ଶୂତ୍ରପାତ ହ'ଲ ! ଏତଙ୍କଣ ସେ
ବିଶାଳ ଅ଱ଣ୍ୟ କେବଳ ପତ୍ରମର୍ମର ଛାଡ଼ା ଆର କୋନ
ଶବ୍ଦ ଶୋନା ଯାଚିଲି ନା, ଏଥିନ ତାର ଚାରିଦିକେଇ
ନାନାରକମ ଅନ୍ତୁତ ଆସ୍ତାଜ ଶୋନା ସେତେ ଲାଗିଲ !
ନିବିଡ଼ ଅନ୍ଧକାରେ କିଛୁ ଦେଖା ଯାଚେ ନା; ଶୋନା ଯାଚେ
ଥାଲି ଶବ୍ଦ ! ଗାଛେର ଉପରେ ଶବ୍ଦ, ଜଙ୍ଗଲେର ଭିତରେ ଶବ୍ଦ,
ଆମାଦେର ଆଶେପାଶେ ଶବ୍ଦ ! କୋନ ଶବ୍ଦ ଗାଛେର
ଉପରେ ଓଠା-ନାମା କରଛେ, କୋନ ଶବ୍ଦ ଚାରିଦିକେ
ଆନାଗୋନା କରଛେ, କୋନ ଶବ୍ଦ ସେନ ଏକ ଜ୍ଞାନଗାତେଇ
ହିର ହୟେ ଦାଢ଼ିଯେ ଆଛେ । ସେଣ ବୁଝାତେ ପାରଲୁମ,
ଆମାଦେର ଥୁବ କାହି ଦିଯେଇ ଅନେକଟିଲୋ ଅତିକାଯ ଜୀବ
ଆସା-ଯାଏଯା କରଛେ, କାରଣ ତାଦେର ପାଯେର ଚାପେ
ପୃଥିବୀର ମାଟି ଥେକେ ଥେକେ କେଂପେ ଉଠଛେ ! ମେ-ମସି
ଜୀବେର ଆକାର ସେ କତ ଭୟାନକ, ଭଗବାନଙ୍କ ତା ଜାନେନ !
ଆମରା ତିନଙ୍ଗନେ ଆଜିକେ ଓ କୁଧା-ତୃଷ୍ଣାୟ ପ୍ରାୟ
ମରୋମରୋ ହୟେ ଚୂପ କ'ରେ ମେଇଥାନେଇ ବସେ ରଇଲୁମ. ଜଡ
ପାଷାଣେର ମତ !

ହଠାତ ରାମହରି ଚେଁଚିଯେ ଉଠଲ ଏବଂ ପର-ମୁହୂର୍ତ୍ତେଇ କେ
ଏକ ଧାକା ମେରେ ଆମାକେ ମାଟିର ଉପରେ ଫେଲେ ଦିଲେ

ଏবଂ ଆମି ଉଠେ ବସବାର ଆଗେଇ ଏକଟା ପ୍ରକାଶ ଭାରି
ଦେହ ଆମାର ବୁକେର ଉପର ଚେପେ ବସଲ । କେ ଯେ ଆମାକେ
ଏମନ ଅତିକିତେ ଆକ୍ରମଣ କରିଲେ, ଅନ୍ଧକାରେ କିଛୁଇ ଦଖତେ
ପେଲୁମ ନା, କିନ୍ତୁ ତାର ଦେହେର ଚାପେ ଆମାର ଦେହେର
ହାଡ଼ଗୁଲୋ ସେଇ ଭେଡେ ଯାବାର ମତନ ହ'ଲ । ମୌତାଗ୍ୟକ୍ରମେ
ବନ୍ଦୁକଟା ତଥନ ଆମାର ହାତେଇ ଛିଲ, କୋନ ରକମେ
ବନ୍ଦୁକେର ନଳଟା ଆକ୍ରମଣକାରୀର ଦେହ ଲାଗିଯେ ଏକ
ହାତେଇ ଆମି ସୋଡ଼ା ଟିପେ ଦିଲୁମ, ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବିକଟ
ଏକ ଆର୍ତ୍ତନାଦ କ'ରେ ମେ ଜୀବଟା ଆମାକେ ଛେଡେ ଦିଯେ
ମାଟିର ଉପରେ ପ'ଡ଼େ ଗେଲ ଏବଂ ତାର ପରେଟି ପାଯେର ଶବ୍ଦ
ଶୁଣେ ବୁଝଲୁମ, ମେ ବେଗେ ପଲାୟନ କରଛେ !

ବିମଲ ବ'ଲେ ଉଠିଲ, “କି ହ'ଲ, କି ହ'ଲ ରାମହରି ?”
ରାମହରି ବଲିଲେ, “କେ ଆମାର ପା ହାଡିଯେ ଦିଯେ
ଗେଲ !”

ଆମି ଉଠେ ବ'ମେ ବଲଲୁମ, “କି-ଏକଟା ଜାନୋଯାର
ଆମାର ବୁକେର ଉପରେ ଚେପେ ରମେଛିଲ, କିନ୍ତୁ ଆମାର
ବନ୍ଦୁକେର ଗୁଲି ଖେଯେ ମେ ପାଲିଯେ ଗେଛେ !”

ବିମଲ ବଲିଲେ, “କିନ୍ତୁ ଏଥିନି ଯେ ବିକଟ ଆର୍ତ୍ତନାଦ
ଶୁନଲୁମ, ମେ ତୋ ଜାନୋଯାରେ ଚୌଂକାର ନୟ, ମେ ଯେ
ମାନୁଷେର ଚୌଂକାର !”•

ମାନ୍ଦାକାନ୍ଦା

ଆମି ବଲଲୁମ, “ଆମାରଙ୍କ ତାଟି ମନେ ହ'ଲ ! କିନ୍ତୁ ବନ୍ଦୁକେର ବିହ୍ୟତେର ମତନ ଆଲୋତେ ଆମି ଏକ ପଲକେର ଜଣେ ସେ ଜ୍ଵଳନ୍ତ ଗୋଖ ଆର ସେ ଧାରାଲୋ ଦୀତଗୁଲୋ ଦେଖିତେ ପେଯେଚି, ତା ତୋ ମାନୁଷେର ନୟ ! ତାର ଗାୟେ ସେ ଜାନୋଯାଇର ମତନ ବଡ଼ ବଡ଼ ଲୋମ ଛିଲ ତାଙ୍କ ଆମି ଜାନ୍ତେ ପେରେଚି, କିନ୍ତୁ ଆର କିଛୁ ଜାନବାର ସମୟ ଆମି ପାଇନି—ସେ ଜୀବଟୀ ଏମେଚେ ଆର ପାଲିଯେଚେ ତୁହି ମେକେଣେର ମଧ୍ୟଟି !”

ମେଟେ ମୁହୂର୍ତ୍ତେଟି ଅରଣ୍ୟର ଅନ୍ଧକାର ଭେଦ କ'ରେ ଆବାର ଏକ ତୌତ୍ର ଆନ୍ତର ଜେଗେ ଉଠିଲ ! ଠିକ ସେଇ କୋନ ମାନୁଷ ମର୍ଯ୍ୟାଦୀ ସାତନାୟ ଚୌଂକାର-ସ୍ଵରେ କ୍ରମନ କରଛେ !

বাবো অরণ্যের গচ্ছ

মেই আর্তনাদ ! কিছুতেই আমরা তা ভুলতে পারলুম
না, তার প্রতিধ্বনি যেন আরো ভীষণ হয়ে আমাদের
বুকের ভিতর ঘূরে বেড়াতে লাগল !

এই সেকেলে জীবের রাজ্য, অমন মানুষের মতন
বরে কেঁদে উঠল কে ? আমি এখানে একলা থাকলে
ভাবতুম, এ আমার কাণের ভ্রম । কিন্তু আমাদের
তিনি জনেরই তো শোনবার ভুল হ'তে পারে না !
অথচ এ বনে মানুষ থাকা সন্তুষ্ট নয়, কারণ এই দ্বীপের
কোথাও আজ পর্যস্ত আমরা মানুষের চিহ্নমাত্র দেখতে
পাইনি !

অঙ্ককারে অবাক হয়ে ব'সে ব'সে অমি ভাবতে
লাগলুম—আর ওদিকে বনের মধ্যে তেমনি নানারকম
অদ্ভুত শব্দ ক্রমাগত শোনা যেতে লাগল ! ভয়ে আমরা
কেউ আর কাঙ্ক্র সঙ্গে কথা পর্যস্ত কইতে সাহস

ମାହାକାନ୍ତମ

କରଲୁମ ନା—କି ଜାନି, ଆବାର ସଦି କୋନ ଭସାନକ
ଜୀବ ଶୁଣତେ ପେଯେ ଆମାଦେର ଆକ୍ରମଣ କରତେ ଆସେ ।

ବନେର ଭିତରେ ସେଇ ସବ ଅଜାନା ଶବ୍ଦ ଶୁଣେ ଆମାର
ମନେ ହ'ତେ ଲାଗଲ ଯେ, ଅନ୍ଧକାରେ ଯେନ ଆମାଦେର ବିକ୍ରିକ୍ଷେ
କାରା ସତ୍ୟକ୍ରମ କରଛେ । ଧୂପ, ଧୂପ, ହମ, ହମ, ଖସ, ଖସ,
ମର, ମର, ମୌ, ମୌ, ମର, ମର ! ଶବ୍ଦଗୁଲୋ ଯେନ ଚାରିଦିକ
ଥିକେ କ୍ରମଗତ ବଙ୍ଚେ—ଆମରା ତୋମାଦେର ହତ୍ୟା କରବ,
ଆମରା ତୋମାଦେର ହତ୍ୟା କରବ, ଆମରା ତୋମାଦେର ହତ୍ୟା
କରବ !...ନିବିଡ଼ ଅନ୍ଧକାରେ ଦେହ ଟେକେ ଚାରିଦିକେ କାରା
ଯେନ ଓଁ ପେତେ ବ'ସେ ଆଛେ, ତାଦେର ରକ୍ତଗୁଲୁପ ଜଳନ୍ତ
ଦୃଷ୍ଟି ଆମରା ଯେନ ସର୍ବାଙ୍ଗ ଦିଯେ ଅଛୁଭବ କରତେ ଲାଗଲୁମ
—ମାଝେ ମାଝେ କାଦେର ଆନାଗୋନାୟ ପାଇୟେର ଶବ୍ଦ ଶୁଣି
ଆର ମନେ ହୟ, ଏ ଓରା ଏସେ ପଡ଼ିଲ—ଏ ଓରା ଏସେ
ପଡ଼ିଲ !...ଓଃ, ରାତ ଯେନ ଆର ପୋହାତେଇ ଚାଯ ନା,
ଆମରା ଯେନ ଚିର-ଅନ୍ଧକାରେର କାରାଗାରେର ମଧ୍ୟ
ଆଜ୍ଞାବନେର ଜଣେ ବନ୍ଦୀ ହୟେ ଆଛି ଆର ଚାରିଦିକ
ଥିକେ ସୁଧୁ ସେଇ ଏକଇ ଶବ୍ଦ ଶୋନା ଯାଚେ—ଆମରା
ତୋମାଦେର ହତ୍ୟା କରବ, ଆମରା ତୋମାଦେର ହତ୍ୟା
କରବ, ଆମରା ତୋମାଦେର ହତ୍ୟା କରବ !

ଆର ଏକଟୀ ମାରାଞ୍ଚକ ବିପଦ ଥିକେ କୋନ ଗତିକେ

ବେଁଚେ ଗେଲୁମ, ।.....ହଠାଟ କାର ମାଟି-କାପାନୋ ପାଯେର
ଶବ୍ଦ ଶୁଣିଲୁମ, ତାର ପରେଟି ମନେ ହ'ଲ, ଏକଜୀବିଗାୟ ଅନ୍ଧକାର
ଯେନ ଆବୋ ସନ ତରେ ଆମାଦେର ଦିକେଟି ଏଗିଯେ ଆସଛେ ।
ମେହି ଜ୍ଵଳନ୍ତ ସନୌଡୁତ ଅନ୍ଧକାରେ ମଧ୍ୟେ ଠିକ ବାତାବି
ଲେବୁର ମତ ବଡ଼ ଛଟୋ ଆଗୁନେର ଭାଟୋ ଜଳ ଜଳ କ'ରେ
ଜଳୁଛେ—ମାଟି ଥେକେ ଅନେକ—ଅନେକ ଉଚୁତେ ! ନିଶ୍ଚଯ
ମେ ଛଟୋ କୋନୋ ଅତିକାର୍ଯ୍ୟ ଜୀବେର ଚୋଥ ! ଜୀବଟୋ ଯେ
କୋନ୍ ଜାତେର ତା ବୋକା ଗେନ ନା ବଟେ, ତବେ ତାର
ନିଃଶ୍ଵାସେର ହ-ହ ଶବ୍ଦ ଆମରା ସ୍ପଷ୍ଟଟି ବୁଝିତେ ପାଇଲୁମ ।
ତାର ପରେଟି ମଡ଼ ମଡ଼ କ'ରେ ଗାଛ ଭାଙ୍ଗାର ଶବ୍ଦ ହ'ଲ ଏବଂ
ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମେହି ଆଗୁନେର ଭାଟୋ ଛଟୋ ଓ ଚଳନ୍ତ
ଅନ୍ଧକାରଟୋ ଗଭୀରତର ଅନ୍ଧକାରେ ମଧ୍ୟେ ଅଦୃଶ୍ୟ ହ'ଯେ
ଗେଲ ! ବୋମାଫିତ ଦେହେ ଏକେବାରେ ମାଟିର ସଙ୍ଗ ଗା
ମିଶିଯେ ମଡ଼ାର ମତ ସ୍ତକ ହୁଯେ ଆମରା ଶୁଯେ ରହିଲୁମ ।
ଆର ଚାରିଦିକ ଥେକେ ଯେନ ମେହି ଏକଟି ଶାସାନି ଶୁନ୍ତେ
ଲାଗଲୁମ—ହତ୍ୟା, ହତ୍ୟା, ଆମରା ତୋମାଦେର ହତ୍ୟା
କରବ !.....

ଦୁଃଖିତ୍ତା ଓ ଆତକେ ଆମରା ଯଥନ ପାଗଲେର ମତନ
ହୁଯେ ଉଠେଛି, ପୂର୍ବ-ଆକାଶେ ତଥନ ଉଷାର ଭୋରେର ଅଦୌପ
ଧୀରେ ଧୀରେ ଜୁଲେ ଉଠିଲ । ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଅରଣ୍ୟେର ମଧ୍ୟେ

ମାତ୍ରାକାନ୍ତମ

ଅନ୍ଧକାରେ ଜୀବଦେଇ ଆନାଗୋନାର ଶବ୍ଦ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟକୁପେ
ଥେମେ ଗେଲି ! ଆମରାଓ ଆଶ୍ଵାସିର ନିଃଶ୍ଵାସ ଫେଲେ ଉଠେ
ବସଲୁମ ।

ବିମଳ ବଲଲେ, “କାଳ ଯେ ଜୀବଟା ଆମାଦେଇ ଆକ୍ରମଣ
କରତେ ଏମେହିଲି, ଏହି ଦେଖୁନ ତାର ରଙ୍ଗେର ଦାଗ ! ଏତ-
କଣେ ନିଶ୍ଚଯ ମେ ମ'ରେ ଗେଛେ । ଆସୁନ ବିନ୍ୟବାବୁ,
ଏହିବାରେ ଦେଖା ଯାକ୍, ମେଟା କି ଜୀବ ।”

ଆମି ଆପଣି କ'ରେ ବଲଲୁମ, “ନା, ନା, କୁଧା ତୁଷ୍ଟା
ଆର ପରିଶ୍ରମେ ଆମରା ମର'ମର' ହୟେ ପଡ଼େଚି,
ଏଥନ କେବଳ ବନ ଥେକେ ବେଳବାର ଚେଷ୍ଟା କରା ଛାଡ଼ା ଆର
କୋନଦିକେ ଯାଓଯା ଉଚିତ ନୟ—କି ଜାନି, ଆବାର ଯଦି
କୋନ ନୂତନ ବିପଦେ ପଡ଼ି ।”

ବିମଳ ଆମାର ଆପଣି ଶୁଣିଲେ ନା, ସେ ମାଟିର
ଉପରେ ଶୁକ୍ଳନୋ ରଙ୍ଗେର ଦାଗ ଧ'ରେ ଅଗ୍ରସର ହୟେ ବଲଲେ,
“ନା ବିନ୍ୟବାବୁ ମାନୁଷେର ମତ କାନ୍ଦେ କୋନ୍ ଜୀବ, ମେଟା
ଦେଖିବେ ! ସେ ତୋ ଆର ବେଁଚେ ନେଇ, ତବେ ଆର
କିମେର ଭୟ !”

ବିମଲେର କଥା ଶେଷ ହ'ତେ ନା ହ'ତେଇ ବନେର ଭିତରେ
ଭୟାନକ ଏକ ଗର୍ଜନ ଶୋନା ଗେଲି, ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବିମଳଙ୍କ
ସମ୍ମକେ ଦ୍ଵାରିଯେ ପଡ଼ିଲା ।

ରାମହରି ବଲଲେ, “ଏ ସେ ବାଘେର ଡାକ !”

ଆବାର ସେଇ ଗର୍ଜନ— ଏବାରେ ଆରୋ କାହେ ! ତାର ପରେଇ ଭାରି ଭାରି ପାଯେର ଶକ—ଯେଣ ମୁଣ୍ଡବଡ଼ ଏକଟା ଜୀବ ଦୌଡ଼େ ଆସିଛେ !

ଆମି ଚେଂଚିଯେ ଉଠିଲୁମ, “ସାବଧାନ ବିମଳ, ସାବଧାନ !”

ହାତୀର ମତନ ପ୍ରକାଣ ଏକଟା ଜାନୋଯାର ବନେର ଭିତରେ ଥିଲେ ତୌରବେଗେ ବେରିଯେ ଏବଂ, ତାର ପରେଇ ଚୋଖେର ନିମିଷେ ପାଶେର ଜଙ୍ଗଲେର ମଧ୍ୟେଇ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୟେ ଗେଲା ! ଜୀବଟା ହାତୀର ମତନ ବଡ଼ ବଟେ, କିନ୍ତୁ ଦେଖିତେ ଠିକ ସାଂଦ୍ରର ମତନ !

ବିମଳ ଆର ରାମହରିର ମୁଖେ ବିଶ୍ଵାସେ ଚିହ୍ନ ଦେଖେ ଆମି ବଲଲୁମ, “ଓ ହଞ୍ଚେ ସେକାଳେର ସାଂଦ୍ର !”

ବିମଳ ବିଶ୍ଵାସିତ ଚୋଖେ ବଲଲେ, “ହାତୀର ମତନ ବଡ଼ !”

—“ହ୍ୟା । ହାଜାର ଦୁଇ ବହର ଆଗେଓ ରୋମ୍ୟାନରୀ ଐ-ରକମ ସାଂଦ୍ର ଜାର୍ମାନ ଦେଶେ ଦେଖେଛିଲା ।”

ରାମହରି ବଲଲେ, “କିନ୍ତୁ ଓ-ସାଂଦ୍ର କି ବାଘେର ମତନ ଡାକେ !”

—“ନା, ବାଘେର ଡାକ ଶୁନେଇ ସାଂଦ୍ରଟା ପାଲିଯେ ଗେଲା । ଏ ବନେ ସେକେଲେ ବାଘ ଆହେ । ସେକେଲେ ବାଘେର ଗାୟେ

ଶାରୀକାନ୍ତମ

ଏଥନକାର ବାଘେର ମତନ ଦାଗ ନେଇ, ଆକାରେ ତାରା
ଅନେକ ବଡ଼, ଆର ତାଦେର ମୁଖେର ଉପର-ଚୋଯାଲେ ଛୋରାର
ମତନ ଜମ୍ବା ହୁଟୋ ଦିଁତ ଆଛେ । ବିମଳ, ଏ ବାଘେର ବିକ୍ରମ
କି-ରକମ ବୁଝାଇ ତୋ ! ଏତ ବଡ଼ ଏକଟୀ ସାଡ଼ ତାର ଭୟେ
ଆଗପଣେ ପାଲିଯେ ଗେଲ, ଆମାଦେରଙ୍କ ଏଥନି ଏ ବନ ହେଡ୍ରେ
ଚଲେ ଯାଉୟା ଉଚିତ ?”

ବିମଳ ବଲଲେ, “ଆପନାର କଥାଇ ଠିକ ! କାଲକେ
ଆମାଦେର କେ ଆକ୍ରମଣ କରେଛିଲ, ତା ଆର ଦେଖବାର
ଦରକାର ନେଇ, ଏ ସର୍ବନେଶେ ବନ ଥେକେ ଏଥନ ଆଗ ନିଯେ
ବେଳୁତେ ପାରଲେ ବାଁଚି !”

ପୂର୍ବଦିକେ ବନେର ମାଧ୍ୟମ ଶୂର୍ଯ୍ୟକେ ଦେଖା ଗେଲ, ଅନୌଷ୍ଠାନିକ
କିଂଚା ମୋନାର ଅପୂର୍ବ ମୁକୁଟେର ମତନ ! କିନ୍ତୁ ଏଥାନେର
ବନେର ପାଖୀ ତାର ଆବାହନ-ଗାନ ଗାଇଲେ ନା । ଶୂର୍ଯ୍ୟ ଶୁଦ୍ଧ
ନିରାନନ୍ଦ ନୀରବତାର ମାଝେ ପୃଥିବୀର ବୁକେ ମୋନାର ହାତ
ବୁଲିଯେ ଦିତେ ଲାଗଲ ।

ଆମରୀ ଏମେହି ପଞ୍ଚମ ଦିକ ଥେକେ, ତାଇ ମେହି
ଦିକେଇ ଯାତ୍ରା ଶୁରୁ କ'ରେ ଦିଲୁମ ।

তেরো

নৃত্য বিপদের সূচনা

ক্ষুধার জন্যে যত না হোক, তৃষ্ণার তাড়নায় চল্লতে
চল্লতে আমাদের প্রাণ গুর্ষাগত হয়ে উঠল। জলের
অভাব যে কি ভয়ানক অভাব, জীবনে আজ প্রথম তা
কল্পনা করতে পারলুম। চল্লতে চল্লতে প্রতিপদেটি
মনে হ'তে লাগল, এই বুঝি দম বন্ধ হয়ে যায়, এই বুঝি
মাথা ঘুরে মাটিতে প'ড়ে গেলুম! মাথার মধ্যে যেন
আগুনের আংরা জ্বলছে, মুখের ভিতর থেকে জিভটা
বাইরে বেরিয়ে আস্তে চাইছে, আর মন চাইছে, পথ
চলা বন্ধ ক'রে সেইখানেই শুয়ে জীবনের সব লৌলা
সাজ করতে।

সেই ভোর থেকে হাঁটছি, আর হাঁটছি, শুর্য এখন
মাৰা-আকাশে, তবু এই অভিশপ্ত অৱণ্য যেন আৱ
আমাদের মুক্তি দিতে চায় না। এ অৱণ্য যেন অনন্ত

ମାର୍ଗାକାନନ୍ଦ

—ଏ ଅରଣ୍ୟ ସେନ ଏକ ରାତ୍ରେ ମଧ୍ୟେ ସାରା ପୃଥିବୀକେ
ଆସ କ'ରେ ଫେଲେଛେ !

ରାମହରି ଠିକ ମାତାଲେର ମତନ ଟଲତେ ଟଲତେ ଚଲେଛେ,
ତାର ଚୋଖଦୁଟୋ ଠିକ ପାଗଲେର ମତନ ହୟେ ଉଠେଛେ, ଆମାଙ୍କୁ
ଆୟ ମେଇ ଅବଶ୍ଵା ।—କିନ୍ତୁ ଧନ୍ତ ବଟେ ବିମଳ ହେଲେଟି,
ମେଓ ସେ ଭିତରେ ଭିତରେ ଆମାଦେରଙ୍କ ମତ କଷ୍ଟ ପାଞ୍ଚେ,
ତାତେ ଆର କୋନଙ୍କ ସନ୍ଦେହ ନେଇ, କିନ୍ତୁ ତାର ମୁଖେ
ଚୋଥେ ବା ଭାବଭଙ୍ଗୀତେ ମେ-କଷ୍ଟେର କୋନ ଲକ୍ଷଣଙ୍କ ଫୁଟେ
ଓଠେ ନି, ଧୌର ପ୍ରଶାନ୍ତ ଭାବେ ହାସିମୁଖେ ମେ ଆମାଦେର
ଆଗେ ଆଗେ ଅଗ୍ରମର ହଞ୍ଚେ !

ଶେଷଟୀ ରାମହରି ଏକେବାରେ ହାଲ ହେଡେ ଦିଯେ ବ'ମେ
ପଡ଼ିଲ ।

ବିମଳ ବଲଲେ, “ଓକି ରାମହରି, ବସଲେ କେନ ?”

ରାମହରି କାତରଭାବେ ବଲଲେ, “ଖୋକାବାବୁ, ଜଳ ନା
ଖେଲେ ଆମି ଆର ଚଲତେ ପାରିବ ନା ।”

—“ଆର ଏକଟୁ ପରେଇ ଜଳ ପାବ, ଓଠ ରାମହରି, ଓଠ !”

—“ନା ଖୋକାବାବୁ, ନା,—ଏ ରାଜ୍ୟର ସବ ଜଳ
ଶୁକିଯେ ଗେଛେ, ଜଳ ଆର ପାବ ନା । ଜଳ ବା ପାଇ,
ଆମାକେ ଶାନ୍ତିତେ ମରିତେ ଦାଉ । ତୋମରା ଚଲେ ଯାଉ,
ଆମାର ଜଣେ ଭେବ ନା !”

ବିମଲ ଆର କିଛୁ ବଲଲେ ନା, ହେଟ ହୟେ ରାମହରିକେ
ଠିକ ଶିଶୁର ମତନ ନିଜେର କାଥେର ଉପରେ ତୁଲେ ନିୟେ
ଅନାୟାସେଇ ଆବାର ହାଟିତେ ସ୍ଵର୍ଗ କରଲେ । ଆମି ତୋ
ଦେଖେ ଶୁଣେ ଅବାକ । ବଲବାନ ବ'ଲେ ଆମାର ନିଜେର
ସଥେଷ୍ଟ ଖ୍ୟାତି ଆଛେ, କିନ୍ତୁ ଆଜ ହଦିନେର ଅନାହାର, ପଥ-
ଅମ ଓ ତୃକ୍ଷାର ତାଡ଼ନୀ ସହ କରିବାର ପର ରାମହରିର ମତନ
ଏକଜନ ଲୋକକେ ସାଡେ କ'ରେ ପଥ ଚଳାର ଶକ୍ତି ସେ କତ
ଖାନି ବଲ ବିକ୍ରମ ଓ କଷ୍ଟସହିଷ୍ଣୁତାର କାଜ, ତା ବୁଝିତେ
ପେରେ ମନେ ମନେ ବିମଲକେ ଆମି ବାର ବାର ଧର୍ମବାଦ ଦିତେ
ଲାଗଲୁମ ।

ତାରପର ସଥନ ନିରାଶାର ଚରମ ସୌମ୍ୟ ଗିଯେ ଦାଢ଼ିଯେଛି
ଏବଂ ପ୍ରାଣେର ଆଶା ଛେଡେ ଆମିଓ ରାମହରିର ମତନ
ଶ୍ରେୟେ ପଡ଼ିବ ବ'ଲେ ମନେ କରଛି ତଥନ ଆଚିନ୍ତିତେ ବନେର
ଫାକେ ଜେଗେ ଉଠିଲ, ଓ କୀ କଲନାତୀତ ଦୃଶ୍ୟ ।

ଚୋଥେର ସାମନେ ସ୍ପଷ୍ଟ ଦେଖଲୁମ, ବିଶାଳ ହୁଦେର ନୀଳ
ଜଳ ଅଦୂରେଇ ଟଳଟଳ ଚଲଚଲ କରଛେ—ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣେ
ବିହ୍ୟତେର ମତନ ଚମକେ ଚମକେ ଉଠିଛେ ।

କିନ୍ତୁ ଏ ଚୋଥେର ଅମ ନୟ ତୋ ? ସତିଯିଇ କି ବନ ଶେଷ
ହୟେଛେ, ଆମରା ଆବାର ହୁଦେର ତୌରେ ଏସେ ପଡ଼େଛି ?

ବିମଲେର ହାତ ଛାଡ଼ିଯେ ରାମହରି ମାଟିର ଉପରେ

ମାନ୍ଦାକାନ୍ଦ

ଲାଫିଯେ ପଡ଼ିଲ, ତାର ପର ପାଗଲେର ମତନ ଟ୍ୟାଚାତେ
ଟ୍ୟାଚାତେ ହୁଦେର ଦିକେ ଦୌଡ଼ ଦିଲେ, ଆମିଓ ତାର ପିଛନେ
ପିଛନେ ଛୁଟିତେ ଲାଗଲୁମ—ତାରଟି ମତନ ଆନନ୍ଦେ ଉନ୍ନ୍ତ୍ରୁ
ହେଁଁ ।ଆମରା ତିନଙ୍ଗଜିନେ ମିଳେ ସତକ୍ଷଣ ପାରଲୁମ
ଆଣ ଡ'ରେ ଜଳ ପାନ କରଲୁମ ! ଆହା, ମେ ସେ କି ତୃପ୍ତି,
କି ଆନନ୍ଦ, କେମନ କ'ରେ ତା ବର୍ଣନା କରବ ? ଶେଷଟା ପେଟେ
ଏଥନ ଆର ଧରିଲୋ ନା, ଏଥନ ଆମରା ବାଧ୍ୟ ହେଁଁ କ୍ଷାନ୍ତ
ହଲୁମ ।

ରାମହରି ଆହଲାଦେ ନାଚତେ ନାଚତେ ବଲଲେ, “ଆ,
ଆର ଆମାର କୋନ କଷ୍ଟ ନେଟି, ଏଥନ ଆବାର ଆମି
ଏକଶୋ କ୍ରୋଷ ହାଟତେ ପାରି !”

ଆମାରଓ ସମସ୍ତ ଶକ୍ତି ଆବାର ଫିରେ ପେଲୁମ ।

ବିମ୍ବ ଇତିମଧ୍ୟେ ଗୋଟାକଯେକ ସେକେଲେ ଡାନାହୀନ
ଇଂସ ଶିକାର କ'ରେ ଫେଲଲେ, ଆମରା ସାଂତାର
ଦିଯେ ତାଦେର ଦେହଗୁଲୋ ଜଳ ଥେକେ ଡାଙ୍ଗୀ ଏନେ
ତୁଳଲୁମ ।

ରାମହରି ମୁଖ ଚୋକ୍ଲାତେ ଚୋକ୍ଲାତେ ବଲଲେ,
“ଖୋକାବାସୁ, ଆମାର ଆର ଦେରି ସହିବେ ନା, ଚଳ, ଚଳ,
ତାଡ଼ାତାଡ଼ି ବାସାୟ ଫିରେ ରାଜ୍ଞୀ ଶୁରୁ କରେ ଦିଇ !”

ଆମି ବଲଲୁମ, “ହୁଁଁ ବିମଳ, ଆମାଦେର ଆର ଦେରି

କରା ଉଚିତ ନୟ, କୁମାର ଆର କମଳ ଏତଙ୍କଣେ ଆମାଦେର
ଜଣେ ଭେବେ ହୁଯତୋ ଆକୁଳ ହୟେ ଉଠେଚେ ।”

ବିମଲ ଉଠେ ଦାଡ଼ିଯେ ବଲଲେ, “ହଁଁ, ଚଲୁନ ଏହିବାର ।
ଆମରା ତୋ ବାସାୟ ପ୍ରାୟ ଏମେ ପଡ଼େଚି—ଏ ଯେ ଆମାଦେର
ପାହାଡ଼ ଦେଖା ଯାଚେ ।”

ଆମରା ସବାଇ ଆବାର ଅଗ୍ରମର ହଲୁମ । ଏକବାର
ଜଳପାନେର ପରେ ଆମାଦେର ଦେହେ ଆବାର ନୂତନ ଶକ୍ତିର
ସଂକାର ହୁଯେଛିଲ, ତାଇ ଏବାରେ ପଥ ଚଲିବେ କୋନିଇ କଷ୍ଟ
ହ'ଲ ନା । କିନ୍ତୁ ଏ ଦୌପେ ବିପଦ ଦେଖି ପଦେ ପଦେ !
ଆମରା ଯଥନ ପାହାଡ଼ର ଖୁବ କାହେଇ ଏମେ ପଡ଼େଛି ମାଥାର
ଉପରେ ତଥନ ହଠାତ୍ ଗୁନତେ ପେଲୁମ ଏକ ବିଶ୍ରୀ ଚାଁକାର !
ଉପରେ ଚେଯେ ଦେଖି ହଟୋ ହାଡ଼-କୁଣ୍ଠିତ ଗଙ୍ଗାଡ଼-ପାଥୀ
ଚକ୍ରକାରେ ସୁରତେ ସୁରତେ ଆମାଦେର ଦିକେ ନେମେ ଆସିଛେ !

ତାଦେର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଯେ ଭାଲୋ ନୟ, ତା ବୁଝିବେ ଆମାଦେର
କିଛିମାତ୍ର ବିଲବ୍ଧ ହ'ଲ ନା । ବିମଲେର ବନ୍ଦୁକ ତଥନିଇ
ଗର୍ଜନ କ'ରେ ଉଠିଲ, ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଏକଟା ପାଥୀ ଗୁଲି ଖେଯେ
ମାଟିର ଉପରେ ଏମେ ପଡ଼ିଲ । ପାଥୀଟା ସାଂଘାତିକରୂପେ
ଆହତ ହୁଯେଛିଲ, କିନ୍ତୁ ମେହି ଅବଶ୍ଯାତେଇ କରାତେର ଯତ
ଦାତ-ଓଯାଳା ଚକ୍ର ତୁଲେ ମେ ଆମାଦେର ଆକ୍ରମଣ କରିବେ
ଏଲ ! ବିମଲ ବନ୍ଦୁକେର କୁଂଦୋ ନିଯେ ପ୍ରବଳ ଏକ ଆଘାତେ

ମାର୍ଗାକାନ୍ତମ

ତାର ମାଥାଟା ଚର୍ଣ କ'ରେ ଦିଲେ ! ତତକ୍ଷଣେ ଆମାର
ବନ୍ଦୁକେର ଗୁଲିତେ ବିତୀୟ ପାଖୀଟାରେ ଭବ-ଲୌଳା ସାଙ୍ଗ
ହୟେ ଗେଲ ।

ଆମରା ସାମିକଷଣ ଦ୍ଵାରିଯେ ଦ୍ଵାରିଯେ ସେଇ ଶୃଷ୍ଟି-ଛାଡ଼ା
ଜୀବ ଛଟୋକେ ଅବାକ୍ ହୟେ ଦେଖିତେ ଲାଗଲୁମ ।
ବୈଜ୍ଞାନିକେବା ଯେ କି ଦେଖେ ଏଦେର ପାଖୀ ବ'ଳେ ହିର
କରେଛେ ତା ସୁଧୁ ତାରାଇ ଜାନେନ, କାରଣ ପାଖୀଦେର ସଙ୍ଗେ
ଏହି ବୀଭତ୍ସ ଜୀବଗୁଲୋର କିଛୁଇ ମେଲେ ନା, ତାଦେର ଦେହ
ପାଲକ-ଶୀନ ଓ ସରୀଶୁପେର ମତନ, ଦ୍ଵାତଣ୍ଡ୍ୟାଳା ଚକ୍ର ଆର
ପା ହଚ୍ଛେ ଚାରଥାନା ଓ ଲେଜ ହଚ୍ଛେ ଦକ୍ଷିର ମତନ । କିନ୍ତୁ-
କିମାକାର !

ଏମନ ସମୟ ବାଘାର ଚୀଏକାର ଶୁନଲୁମ—ଷେଉ, ଷେଉ,
ଷେଉ ! ମୁଖ ତୁଲେ ଦେଖଲୁମ, ଚାଁୟାଚାତେ ଚାଁୟାଚାତେ ମେ
ଆମାଦେର ଦିକେଇ ବେଗେ ଛୁଟେ ଆସଛେ ।

ରାମହରି ବଲଲେ, “ଓକି, ବାଘା ଖୋଡ଼ାଇଛେ କେନ ?”

ସତିଇ ତୋ, ବାଘା ଛୁଟେ ଆସଛେ ବଟେ, କିନ୍ତୁ
ଖୋଡ଼ାତେ ଖୋଡ଼ାତେ, ପିଛନେର ଏକଥାନା ପା ତୁଲେ ! ତାର
ଚୀଏକାରେଓ ଆଜ ଯେନ କେମନ କାତରତା ମାଥାନୋ !

ବାଘା ଛୁଟେ ଏସେ ଏକେବାରେ ଆମାଦେର ପାଯେର କାହେ
ଲୁଟିଯେ ପ'ଡେ ଝାପାତେ ଲାଗଲ ।

বিমল তেঁট হয়ে প'ড়ে বিস্থিত কঢ়ে বললে, “বিনয়-
বাৰু, বিনয়বাৰু, দেখুন ! বাঘাৰ গায়ে রক্ত !”

হ্যাঁ, বাঘাৰ সৰ্বাঙ্গ ক্ষতবিক্ষত ও রক্তাক্ত !

বিমল পাহাড়েৱ দিকে ছুটতে ছুটতে বললে,
“শীগ্ৰি আশুন, কুমাৰ আৱ কমল বোধ হয় কোন
বিপদে পড়েচে !”

আমি আৱ রামহৰিও পাহাড়েৱ দিকে ছুটি দিলুম।

পাহাড়েৱ উপরে উঠেও কোন গোলমাল শুনতে
পেলুম না। কিন্তু গুহাৰ সামনে গিয়ে দেখলুম,
সেখানে পাহাড়েৱ পাথৰ রক্তে একেবাৰে রাঙা হয়ে
উঠেছে !

বিমল ঝড়েৱ মতন গুহাৰ ভিতৰে ঢুকে, আবাৰ
বেৱিয়ে এসে বললে, “গুহাৰ ভিতৰে তো কেউ নেই !
কুমাৰ, কুমাৰ !”

কেউ সাড়া দিলে না।

আমি চেঁচিয়ে ডাকলুম, “কুমাৰ ! কমল !”

কোন সাড়া পেলুম না।

বিমল কুকুণ স্বৰে বললে, “এত রক্ত কিসেৱ বিনয়-
বাৰু, এত রক্ত কিসেৱ ? তবে কি তাৰা আৱ বেঁচে
নেই ?”

ମାନ୍ଦିକାନ୍ତମ

ଆମি ବଲଲୁମ, “ହୟ ତୋ ତାରା ସମୁଦ୍ରେର ଧାରେ
ପିଯେଚେ । ଏମ, ପାହାଡ଼ ଥେକେ ନେମେ ଖୁଁଜେ ଦେଖି
ଗେ !”

ସକଳେ ଆବାର ପାହାଡ଼ ଥେକେ ନେମେ ଗେଲୁମ । କିନ୍ତୁ
ନୌଚେ ଗିଯେ ଦେଖଲୁମ, ସମୁଦ୍ରେର ଧାରେ ଜନମାନବ ନେଇ ।

ବିମଳ ମାଥାଯ ହାତ ଦିଯେ ସେଇଥାନେଇ ବ'ସେ ପଡ଼ଳ,
ରାମହରି ଚାଁକାର କ'ରେ କେଂଦେ ଉଠଲ, ବାଘାଓ ମେଇ ମଙ୍ଗେ
ଯୋଗ ଦିଯେ ଆକାଶେର ଦିକେ ମୁଖ ତୁଲେ କାଢ଼ିତେ ଲାଗଲ,
କେଉ, କେଉ, କେଉ !

ହଠାତ୍ ବାଲିର ଉପର ଆମାର ଚୋଥ ପଡ଼ଲ ! ତାଡ଼ାତାଡ଼ି
ବିମଳକେ ଡେକେ ଆମି ବଲଲୁମ, “ଦେଖ, ଦେଖ, ଏ ଆବାର
କି ବ୍ୟାପାର ?”

—“କି ବିନୟବାବୁ, କି ?”

—“ପାଯେର ଦାଗ !”

—“ପାଯେର ଦାଗ ! କାର ପାଯେର ଦାଗ ?”

—“ମାନୁଷେର !” .

—“ତାଇ ତୋ, ଏକଟା ଛଟୋ ନଯ, ଏ ଯେ ଅନେକ-
ଗୁଲୋ । ଏ ଆବାର କି ରହଞ୍ଚ ବିନୟବାବୁ ?”

—“ବେଶ ବୋକା ଯାଚେ ଏଥାନେ ଏକଦଳ ମାନୁଷ
ଏସେଛିଲ ।” .

—“କିନ୍ତୁ ଆମରା ଛାଡ଼ା ଏ ଦୋପେ ତୋ ଆର ମାନୁଷ ନେଇ !”

—“ନିଶ୍ଚଯ ଆଛେ, ନହିଁଲେ ମାନୁଷେର ପାଯେର ଦାଗ ଏଥାନେ ଏଇ କେମନ କ'ରେ ? ବିମଳ, କାଳ ରାତ୍ରେ ଆମରା ତୁଳ ଶୁଣିନି, ବନେର ଭିତରେ କାଳ ନିଶ୍ଚଯିଟି ମାନୁଷ ଆର୍ତ୍ତନାଦ କରେଛିଲ ।”

ବିମଳ ନିଷ୍ପଳକ ନେତ୍ରେ ବାଲିର ଉପରେ ଝାକା ମେହି ପଦଚିହ୍ନ ଞ୍ଜୋର ଦିକେ ତାକିଯେ ନିର୍ବାକଭାବେ ଦୀଢ଼ିଯେ ରହିଲ ।

চোদ্ধ

চোখের মাঝা

এ 'ছৌপেও তাহ'লে মানুষ আছে !

কাল রাত্রেই, সেই ভয়ানক বনের নিবিড়
অঙ্ককারের ভিতরে ব'সে এই সন্দেহটা প্রথমে আমার
মনের ভিতরে জেগে উঠেছিল। তারপর আজকে
বালির উপরে এই পায়ের দাগ ! এ দাগগুলো যে
মানুষেরই পায়ের ছাপ, তাতে আর কোনই সন্দেহ
নেই !

এতদিন যে ছৌপকে জনহীন ব'লে মনে করতুম,
আজ সেখানে মানুষ আছে জেনে প্রথমটা আমার মন
পুলকিত হয়ে উঠল ! কিন্তু তারপরেই মনে হ'ল,
এখানে মানুষ থাকলেও তারা কি আমাদের বন্ধু হবে ?
তারা কি আমাদেরই মতন সভ্য ? এই যে কমল আর
কুমারের কোন খোজ পাওয়া যাচ্ছে না, এ বাপারের
সঙ্গে কি তাদের কোনই সম্বন্ধ নেই ?

କୁମାର ଆର କମଳ କୋଥାଯ ଗେଲ ? ବାଘାର ସର୍ବାଙ୍ଗ
ରକ୍ତାକ୍ତ, ଗୁହାର ସାମନେଟୀ ରକ୍ତେ ଭେସେ ଗେଛେ, ଏଥାନେ
ଅଜାନ୍ୟ ମାନୁଷେର ପାଯେର ଦାଗ, ଏ-ମବ ଦେଖେ ବେଶ ବୋକା
ଯାଚେ ସେ ଏଥାନକାର ମାନୁଷରା ହ୍ୟ ତାଦେର ବନ୍ଦୀ, ନୟ
ହତ୍ୟା କରେଛେ ।

ରାମହରି ଆକୁଳ କଣ୍ଠେ ବଲଲେ, “ବାବୁ, ବାବୁ ! ନିଶ୍ଚୟ
କୋନ ରାକୁସେ ଜାନୋଯାର ଏସେ କୁମାର ଆର କମଳ
ବାବୁକେ ଖେଯେ ଫେଲେଚେ !”

ବିମଳ ଏତ୍ତୁର ଅଭିଭୂତ ହୟେ ପଡ଼େଛିଲ ସେ, ସେ ଆର
କୋନ କଥାଇ କଟିତେ ପାଇଲେ ନା, ତହିଁ ହାତେ ମୁଖ ଢେକେ
ବାଲିର ଉପରେ ସେ ହେଁଟ ହୟେ ବ'ମେ ରଖିଲ ।

ଆମି ତାର ହାତ ଧ'ରେ ନାଡ଼ା ଦିଯେ ବଲଲୁମ, “ବିମଳ,
ଓଠ, ଓଠ !”

ବିମଳ ମୁଖ ତୁଲେ ହତାଶ ଭାବେ ବଲଲେ, “ଉଠେ କି
କରବ ବିନୟବାବୁ !”

ଆମି ବଲଲୁମ, “କୁମାର ଆର କମଳକେ ଖୁଜିତେ ସେତେ
ହବେ ସେ !”

ଅଞ୍ଚପୂର୍ଣ୍ଣମେତ୍ରେ ବିମଳ ବଲଲେ, “ଆର କି ତାରା ବେଁଚେ
ଆଛେ ?

ଆମି ବଲଲୁମ, “ଆମାର ବିଶ୍ୱାସ ତାରା ମରେ-ନି ।

ମାର୍ଗାକାନ୍ତମ

ଏই ବାଲିର ଓପରେ ଯାଦେର ପାଯେର ଦାଗ ରହେଚେ, ତାରାଟି
ତାଦେର ଧରେ ନିଷେ ଗେଛେ ।”

ଶୁଣେଇ ବିମଲେର ହତାଶ ଭାବ ଚଲେ ଗେଲା ! ଏକଜାଫେ
ଦାଢ଼ିଯେ ଉଠେ ମେ ବଲଲେ, “ଏ କଥା ତୋ ଏତଙ୍କଣ ଆମାର
ମନେ ହୟ-ନି ! ଚଲୁନ ତବେ ! ତାରା ସଦି ବନ୍ଦୀ ହେଁ
ଥାକେ ତାହ’ଲେ ତାଦେର ଉଦ୍ଧାର କରନ୍ତେଇ ହବେ !”

ଆମି ବଲଲୁମ, “ଦାଢ଼ାଓ ବିମଲ, ଏତଟା ବ୍ୟଞ୍ଚ ହଲେ
ଚଲବେ କେନ ? ଆଗେ ଆମରା ଖାଓୟା-ଦାଓୟା ସେଇଁ ନି !

ବିମଲ ବଲଲେ, “ବନ୍ଦୁରା ଶକ୍ରର ହାତେ, ଏଥନ ଆମରା
ପେଟେର ଭାବନା ଭାବବ !”

ଆମି ବଲଲୁମ, “ନା ଭାବଲେ ତୋ ଉପାୟ ନେଇ ଭାଟି !
କାଳ ଥେକେ ଅନାହାରେ ଆଛି, ଆଜ କିଛୁ ନା ଥେଲେ
ଶରୀର ଆମାଦେର ଭାର ବହିତେ ରାଜି ହବେ କେନ ? ବୁମାର
ଆର କମଲେର ଖୋଜେ ପଥେ ପଥେ ଏଥନ କ'ଦିନ କାଟିବେ
କେ ବଲନ୍ତେ ପାରେ ?”

ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅନିଚ୍ଛାର ମଙ୍ଗେ ବିମଲ ଆମାଦେର ମଙ୍ଗେ
ଆବାର ଗୁହାର ଭିତରେ ଫିରେ ଏଲ । ରାମହରି ମେକେଲେ
ଡାନାହୀନ ଝାମୁଲୋର ପାଲୋକ ଛାଡ଼ିଯେ ତାଡ଼ାତାଡ଼ି
ଉଚୁନେ ଆଗୁନ ଦିଲେ...

ହେମନ-ତେମନ କ'ରେ ଧାନିକଟା ସିଦ୍ଧ ମାଂସ ଖେଦେ ଏବଂ

ପଥେ ଥାବାର ଜଣେ ଆବୋ-ଖାନିକଟୀ ମାଂସ ସଙ୍ଗେ ନିଯେ
ଆମରା ଡିନଜନେ ଯଥନ ଆବାର ବେରିଯେ ପଡ଼ିଲୁମ,—ଶୁଦ୍ଧ
ତଥନ ପଶିମେ ନାମତେ ଶୁରୁ କରେଛେ ।

ଆମାର ଇଚ୍ଛା ଛିଲ ଆଜ ବିଶ୍ଵାସ କ'ରେ କାଳ ଭୋର-
ବେଳାୟ କୁମାର ଆର କମଳେର ଥୋଜେ ବେରିଯେ ପଡ଼ିବ ।
କିନ୍ତୁ ଏଟୁକୁ ଦେଇଓ ବିମଳେର ସଟ୍ଟଳ ନା । ଅଥଚ ସେ
ଏକବାରଓ ଭେବେ ଦେଖିଲେ ନା ଯେ, ସଟ୍ଟା-କରୁ ପରେ ରାତ
ହ'ଲେଇ ଆମାଦେର ପଥେର ମଧ୍ୟେଇ ନିଶ୍ଚିଷ୍ଟ ହୟେ ବ'ସେ
ଥାକତେ ହବେ—କାରଣ ବେଳା ଥାକତେ ଥାକତେ ଏହି ଅଳ୍ପ
ସମୟେର ମଧ୍ୟେ, ନିଶ୍ଚଯିତ୍ବ ଆମରା କୁମାର ଆର କମଳେର
କୋନ ଥୋଜିଇ ପାବ ନା ।

ସମୁଦ୍ରେ ତୌରେ ଗିଯେ ବାଲିର ଉପରେ ସେଇ
ପଦଚିହ୍ନଗୁଲୋ ଦେଖେ ଆମରା ଅଗ୍ରସର ହ'ତେ ଲାଗିଲୁମ ।
ବାଯା କିଛୁଡ଼େଇ ଏକଳା ଗୁହାର ଭିତରେ ଥାକତେ ରାଜି
ହଲ ନା, କାଜେଇ ଡାକେଓ ସଙ୍ଗେ ନିତେ ହୟେଛେ ।
ସେ ଥୋଡ଼ାତେ ଥୋଡ଼ାତେ ଆମାଦେର ଆଗେ ଆଗେ
ଚଲିଲ ।

ପାହାଡ଼ ଆର ସମୁଦ୍ରର ମାଝଥାନ ଦିଯେ ବାଲିର ଉପରେ
ଅସଂଖ୍ୟ ପାଯେର ଦାଗ ବରାବର ଚଲେ ଗେଛେ । ଦାଗଗୁଲୋ
ଏତ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଯେ ଅନୁସର୍ଣ୍ଣ କରିତେ ଆମାଦେର କୋନିଇ କଷ୍ଟ

ମାର୍ଗାକାନ୍ତମ

ହ'ଲ ନା । ଦ୍ୱାପେର ସେଦିକେ ଯାଚିଛି ଏଦିକେ ଆମରା
ଆଗେ ଆର କଥନୋ ଆସିନି, ଏଦିକଟାଯ ସତଦୂର
ଚୋଥ ଚାଲ ଦେଖିତେ ପାଚିଛି ଥାଲି ପାହାଡ଼େର ପର ପାହାଡ଼ !
ଅଧିକାଂଶ ପାହାଡ଼ଙ୍କ ଛୋଟ ଛୋଟ—ନବରିହ କି ଏକଶୋ
ଫୁଟେର ବେଶୀ ଉଚ୍ଚ ନୟ । ସେଇ ସବ ପାହାଡ଼େର ମାଝେ
ମାଝେ ଛୋଟ-ବଢ଼ ବନ-ଜଙ୍ଗଳ । ଚଲିବା ଚଲିବା ଆମାର ମନେ
ହ'ତେ ଲାଗଲ, ଦ୍ୱାପେର ଏହି ଅଜାନ୍ମ ଅଂଶେ ହୟତୋ
ସେକାଲେର ଆରୋ କତ ରକମେର ଭୌଷଣ ଜୀବ ବାସ କରେ !
ଆଜ ରାତ୍ରେଇ ହୟତୋ ତାଦେର ଅନେକେର ସଙ୍ଗେ ଦେଖାଶୁଣା
ହୟେ ଯାବେ, କାଳକେର ମତ ଆଜ ରାତ୍ରେଓ ହୟତୋ
ପ୍ରତିମୁହୂର୍ତ୍ତେଇ ଚୋଥେର ସାମନେ ସ୍ଵତ୍ୟ ଏସେ ମୂର୍ତ୍ତି ଧ'ରେ
ଦାଢ଼ାବେ ! ଏ ସବ କଥା ଭାବତେଓ ମନ ଇପିଯେ ଉଠିବା
ଲାଗଲ—ଏମନ ନିତ୍ୟ ନବ ବିପଦେର ସଙ୍ଗେ ଯୁବୋ ଯୁବୋ ବେଁଚେ
ଥାକାଓ ଆମାର କାହେ ସେନ ମିଥ୍ୟା ବ'ଲେ ମନେ ହ'ଲ—ନା
ଆହେ ଆନନ୍ଦ, ନା ଆହେ ଶାନ୍ତି, ନା ଆହେ ହ'ଦନ୍ତ
ବିଶ୍ରାମ,—ଏକେ କି ଆର ଜୀବନ ବଲେ ? ଏହି ତୋ
ଆମାଦେର ହଜନକେ ଆର ଦେଖିତେ ପାଚିଛି ନା, ଆର ଦେଖିତେ
ପାବ କି ନା ତାଓ ଜାନି ନା, ଏମନି ବିପଦେର ମଧ୍ୟ ଦିଯେ
ସେତେ ସେତେ ଏକେ ଏକେ ଆମାଦେରଙ୍କ ଲୌଲାଖେଳା ସାଙ୍ଗ
ହୟେ ଯାବେ—ଦେଶେର କେଉ ଆମାଦେର କଥା ଜାନ୍ତେଓ

ପାରବେ ନା, ମରବାର ସମୟେ ଆଉୟ-ସ୍ଵଜନ ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବେର
ମୁଖ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେଖିତେ ପାବ ନା !

ଭାବତେ ଭାବତେ ପଥ ଚଲଛି । ବିମଳ ଆର ରାମହରିର
ମୁଖେଣ କୋନ କଥା ନେଇ, ତାରାଓ ବୋଧ ହୟ ଆମାରଙ୍କ
ମତନ ଭାବନା ଭାବଛେ ! ସଂଟା-ଛୁଇ ପରେ ଶୂର୍ଯ୍ୟ ପଶ୍ଚିମ-
ଆକାଶେର ମେଘେର ଦରଜା ଖୁଲେ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୟେ ଗେଲ, ସମୁଦ୍ରେର
ନୌଲଜଲେର ଉପରେ ଆସନ୍ତ ସନ୍ଧ୍ୟାର ଛାଯା ଧୀରେ ଧୀରେ
ଛଡ଼ିଯେ ପଡ଼ିତେ ଲାଗଲ ।

ଆରୋ ଖାନିକକ୍ଷଣ ଚଲବାର ପରେ ଆମରା ସେ-ଜୀଘାୟ
ଏସେ ଦ୍ଵାଡାଲୁମ, ତାର ଛଦିକେ ଛଟେ ପାହାଡ଼ ଆର
ମାଝଥାନେ ଅରଣ୍ୟ । ପାଯେର ଦାଗ ବେଁକେ ସେଇ ବନେର
ଭିତରେ ଚ'ଲେ ଗେଛେ ।

ଆମି ବଲଲୁମ, “ବିମଳ, ସାମନେଟ ରାତି, ଏଥନ ଏ
ବନେର ଭିତରେ ସାଓଯା କି ଉଚିତ ?”

ବିମଳ ବଲଲେ, “ନା ଗେଲେଓ ତୋ ଚଲିବେ ନା !”

ଆମି ବଲଲୁମ, “କିନ୍ତୁ ଗିଯେଓ ତୋ କୋନ ଲାଭ ନେଇ :
ଅନ୍ଧକାରେ ପାଯେର ଦାଗ ଦେଖା ଯାବେ ନା, ଆମରା ସଦି
ନିଜେରାଇ କାଲକେର ମତନ ଆବାର ପଥ ହାରିଯେ ଫେଲି,
ତା ହଲେ କୁମାର ଆର କମଳକେ ଉଦ୍ଧାର କରିବେ କେ ?”

ବିମଳ ବଲଲେ, “‘ତୃତୀ’ଲେ ଉପାୟ ?”

ମାନ୍ଦାକାନ୍ଦ

—“ଆମାର ମତେ ଆଜିକେର ରାତଟା ଏହି ପାହାଡ଼େର
ଉପରେ ଉଠେ କୋନରକମେ କାଟିଯେ ଦେଓୟା ଉଚିତ । ତାବୁପର
କାଳ ଭୋରେ ବନେର ଭିତରେ ଚୁକଲେଇ ଚଲବେ ।”

ରାମହରିଓ ଆମାର ମତେ ସାଇଁ ଦିଲେ ।

ବିମଳ ଏକଟା ନିଃଶ୍ଵାସ ଫେଲେ ବଲଲେ, “ଆଜ୍ଞା ।”

ଠିକ ସେଇ ସମୟେ ବାଘା ହଠାତ୍ ଗୋ ଗୋ କ’ରେ ଗଜରେ
ଉଠଲ । ଆମି ସଚମକେ ଚାରିଦିକେ ତାକାଲୁମ, କିନ୍ତୁ
କୋଥାଓ କିଛୁ ଦେଖିତେ ପେଲୁମ ନା । ବାଘାର ମାଥାଯ ଏକଟା
ଚାପଡ଼ ମେରେ ଆମି ବଲଲୁମ, “ଚୁପ କର୍ ବାଘା, ଚୁପ କର୍ !”

ସେ କିନ୍ତୁ ଚୁପ କରିଲେ ନା, ଆରୋ କଯ ପା ଏଗିଯେ
ଗିଯେ ତେମନି ଗଜରାତେ ଲାଗଲ ।

ରାମହରି ବଲଲେ, “ବାଘା ନିଶ୍ଚଯ କିଛୁ ଦେଖିଚେ, ଓ
ତୋ ମିଥ୍ୟ ଚାପାଯ ନା !”

କିନ୍ତୁ କି ଦେଖେଛେ ବାଘା ? ଏଦିକେ ଓଦିକେ ତାକାତେ
ତାକାତେ ହଠାତ୍ ଜୁଗଲେର ଏକ ଜୀବିଗାୟ ଆମାର ନଜର
ପଡ଼ିଲ—କାରଣ ସେଖାନ୍କାର ଗାଛପାଳା ଅଛି ଅଛି
କାପଛିଲ ।

ତ ପା ଏଗିଯେଇ ଆମି ଚମକେ ଦ୍ଵାରିଯେ ପଡ଼ଲୁମ,
ମନ୍ଦୟେ ଦେଖଲୁମ, ଗାଛର ପାତାର ଫାଁକେ, ଅନ୍ଧକାରେର
ଭିତର ଥେକେ ହଟୋ ଭୌଷଣ ଚୋଥ ଜୁଲ୍-ଜୁଲ୍ କରାଇ । ସେ

କ୍ରୂର ଚୋଥେ ଦୃଷ୍ଟି କୌ ନିଷ୍ଠୁର—କୌ ତୀର—ତାର ମଧ୍ୟ
ଲେଶମାତ୍ର ଦୟା-ମାୟାର ଭାବ ନେଇ ! କେ ଓଥାନେ ଗାଛେର
ଆଡ଼ାଲେ ବ'ସେ ଅମନ ଲୋଲୁପ ନେତ୍ରେ ଆମାଦେର ପାନେ
ତାକିଯେ ଆହେ—ସେ କି ଜାନୋଯାର, ମାନୁଷ, ନା ପିଶାଚ ?

ସେ ଚୋଥରୁଟୋର ମଧ୍ୟ କି ସାଂସାରିକ ଆକର୍ଷଣ ଛିଲ
ଜାନି ନା, କିନ୍ତୁ ନିଜେର ଇଚ୍ଛାର ବିରକ୍ତେଓ ଆମି ପାଯେ
ପାଯେ ତାର ଦିକେ ଏଗିଯେ ସେତେ ଲାଗଲୁମ । ଶୁନେଛି
ସାପେରା କେବଳ ଚୋଥେର ଚାଉନି ଦିଯେ ଗାଛେର ଡାଳ ଥେକେ
ପାଖୀଦେର ମାଟିର ଉପରେ ଟେନେ ଏନେ ଫେଲେ—ଆମାରଓ
ସେଇ ଅବସ୍ଥା ହ'ଲ ନାକି ?

ସେଇ ଭୟାନକ ଚୋଥେର ଆକର୍ଷଣେ ଆଚଛନ୍ନେର ମତନ
ଏଗିଯେ ଯାଚି,—ହଠାତ ପିଛନ ଥେକେ ବିରଳ ଡାକଲେ,
“ବିନ୍ୟବାବୁ, ବିନ୍ୟବାବୁ !”

পনেরো।

ରାମହରିର ମହାଦେବ-ବନ୍ଦନା

ବିମଲେର ଚୀଂକାରେ ଆମାର ସାଡ଼ ହ'ଲ, ଆମାର ଚମକ
ଭେଡେ ଗେଲ, ଶିଉରେ ଉଠେ ଆମି ଦାଡ଼ିଯେ ପଡ଼ିଲୁମ ।
ବୁଝତେ ପାରିଲୁମ ଆମି ସାଙ୍କାଣ-ସୃଜ୍ଞର ମୁଖେ ଏଗିଯେ
ଯାଚିଲୁମ ।

ବିମଲ ତାଡ଼ାତାଡ଼ି ଏମେ ଆମାର ହାତ ଚେପେ ଧ'ରେ
ବଲଲେ, “ଅମନ କ'ରେ ବନେର ଭେତରେ ଢୁକଛିଲେନ କେନ ?”

—“ବନେର ଭେତରେ, ଗାଛେର ଫାଁକେ ଛୁଟେ ଭୟାନକ
ଚୋଥ ଦେଖେଚି । ତୋମରା କି କିଛୁ ଦେଖିତେ ପାଓନି ?”

ବିମଲ ଆଶର୍ଧ୍ୟ ସ୍ଵରେ ବଲଲେ, “ଚୋଥ ! କୈ, କୋଥାଯ ?”

—“ଏ ଯେ, ଏଥାନେ !” ଆଙ୍ଗୁଳ ତୁଲେ ବିମଲକେ
ଜାଯଗାଟା ଦେଖିଯେ ଦିତେ ଗିଯେ ଦେଖି, ସେଇ ନିଷ୍ଠର ଚୋଥ-
ଛୁଟେ ଆର ମେଥାନେ ନେଇ ! କିନ୍ତୁ ବାଘା ତଥନେ ଜଙ୍ଗଲେର
ଦିକେ ତାକିଯେ ଚୀଂକାର କରଛିଲ ।

—“ବିମଲ, ଚୋଥଛୁଟେ ଓଖାନ ଥେକେ ସରେ ଗେଛେ !”

—“ଆଜ୍ଞା, ଆମି ଜଙ୍ଗଲେର ଭେତରଟା ଏକବାର ଦେଖେ ଆସି !” ବ'ଲେଇ ବିମଳ ଅଗ୍ରମର ହ'ଲ, କିନ୍ତୁ ରାମହରି ତାଡ଼ାତାଡ଼ି ବିମଲେର ପଥରୋଧ କ'ରେ ଦୀଢ଼ିଯେ ବଲଲେ, “ନା ନା, ସେ କିଛୁତେଇ ହବେ ନା ! ଜଙ୍ଗଲେର ଭେତରେ ନିଶ୍ଚଯିଇ ଭୂତ ଆଛେ !”

ବିମଳ ବଲଲେ, “ଭୂତ କି ତୋମାର ସାଡ ଥେକେ କଥନୋ ନାମବେ ନା, ରାମହରି ? ପଥ ଛାଡ଼ୋ, ଆମାକେ ଦେଖିବା ଦାଉ !”

ଆମି ବଲଲୁମ, “ବିମଳ, ଏହି ତର୍ମବ୍ୟବେଳୋଯ ତୁମି ଆର ଗୋଯାର୍ତ୍ତମି କୋରୋ :ନା ! ଜଙ୍ଗଲେର ଭେତରେ କି ଆଛେ, ଆଜ ଆର ତା ଦେଖିବାର ଦରକାର ନେଇ । ଏମ, ଏହିବେଳା ଆଲୋ ଥାକିତେ ଥାକିତେ ପାହାଡ଼ର ଉପରେ ଉଠେ ରାତ କାଟାବାର ବ୍ୟବନ୍ଧା କରି !”

ଅଗତ୍ୟା ବିମଳକେ ଆମାର ପ୍ରଣାବେ ରାଜି ହ'ତେ ହ'ଲ । ଆମରା ସକଳେ ପାହାଡ଼ ଚଢ଼ିତେ ଶୁରୁ କରଲୁମ । ପାହାଡ଼ଟା ବେଣୀ ଉଚୁ ନୟ, ତାର ମାଥାଯ ଉଠିତେ ଆମାଦେଇ ବିଶେଷ ବେଗ ପେତେ ହ'ଲ ନା । ଉପରେ ଗିଯେ ଏକଟା ଜୀବନ୍ଧା ଶାନ୍ତ ଦେହେ ଆମରା ବ'ସେ ପଡ଼ଲୁମ ।

ପୃଥିବୀର ବୁକେର ଉପରେ ସନ୍ଧ୍ୟା ତଥନ ତାର ଅନ୍ଧାର-
ଅଞ୍ଚଳ ଧୌରେ ଧୌରେ ବିଛିଯେ ଦିତେ ଶୁରୁ କରେଛେ—ଅନ୍ଦୁରେ

মাঝাকান্দন

সমুদ্রের নৌজ রং ছায়ার মাঝায় ক্রমেই ঝাপসা হ'য়ে
আসছে। আকাশ এখানে ঠিক আমাদের দেশের
মতই সুন্দর—এই দ্বীপের কোন বিভৌষিকার আভাস
তার নৌলিমাকে মান ক'রে দেয়নি। তবে বাংলাদেশে
সন্ধ্যার সাড়া পেয়ে বকের দল যেমন নৌলসায়রে খেত
পদ্মের মালাৰ মতন ছুলতে ছুলতে ভেসে যায়, সে ছবি
এখানে কেউ দেখতে পায় না।

পাহাড়ের পাশের বনের দিকে তাকিয়ে একটি
নৃতন্ত্র চোখে পড়ল। এই বনে যেমন বড় বড় গাছ
আছে, দ্বীপের আর কোথাও তা নেই। অনেক গাছ
আমাদের পাহাড়েরও মাথা ছাড়িয়ে চারিদিকে ডাল-
পাতা বিস্তার ক'রে শৃঙ্গের দিকে উঠে গেছে,—গাছ যে
এত উচু হ'তে পারে আগে আমাৰ সে ধাৰণা ছিল না !
এ-সব গাছেৰ নাম বা জাতও আমাৰ জানা নেই।.....

রাতটা নিরাপদেই কেটে গেল, জলাভাব ছাড়া
আৱ কোন কষ্ট আমাদেৱ ভোগ কৱতে হ'ল না।

সকালবেলায় পূর্বাকাশের নৌলমুখ সবে যখন
রাঙ্গা হয়ে উঠেচে আমৱা তখন পাহাড় ধেকে আবাৱ
নৌচে নেমে এসে দাঢ়ালুম।

কাল যে-জঙ্গলেৰ ভিত্তৰে সেই চোখছটো

ଦେଖେଛିଲୁମ, ଆଗେଇ ବାଘା ତାର କାହେ ଛୁଟେ ଗେଲ । ତାରପର ଜୁଙ୍ଗଲେର ଆଶପାଶ ଖୁବ ସଞ୍ଚର୍ପଣେ ଗଲା ବାଡ଼ିଯେ ଦେଖେ ଏବଂ ଭାଲୋ କ'ରେ ଓଁକେ ଆବାର ମେ ଲ୍ୟାଜ ନାଡ଼ିତେ ନାଡ଼ିତେ ଆମାଦେର କାହେ ଶାନ୍ତ ଭାବେ ଫିରେ ଏଳ—ବାଘାର ହାବଭାବ ଦେଖେଇ ଆମରା ବୁଝିଲେ ପାରିଲୁମ ଯେ, ଜୁଙ୍ଗଲେର ଭିତରେ ଆଜ ଆର କୋନ ଶକ୍ତି ଲୁକିଯେ ନେଇ ।

ଆଶ୍ଵସ୍ତିର ନିଃଶାସ ଫେଲେ ଆମରା ସେଇ ହିଁ ପାହାଡ଼େର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ଅରଣ୍ୟେର ମଧ୍ୟ ପ୍ରେଷ କରିଲୁମ । ସେ ଅରଣ୍ୟ ଗଭୀର ବଟେ କିନ୍ତୁ ଖୁବ ନିବିଡ଼ ନୟ । ତାର ଉପରେ ହୁଧାରେର ବଡ଼ ବଡ଼ ଗାହେର ମାର୍କଥାନ ଦିଯେ ଶୁନ୍ଦର ଏକଟି ପାଯେ-ଚଳା ପଥେର ରେଖା ଏଁକେ ବେଁକେ ବରାବର ଚଲେ ଗେଛେ । କାରା ଏଇ ବନେର ଭିତରେ ଏମନ ପଥେର ସୁଷ୍ଠି କରେଛେ ? ନିୟମିତ ଭାବେ ଆନାଗୋନା ନା କରିଲେ ଏମନ ପଥ କଥନେ ତୈରି ହ'ତେ ପାରେ ନା, କିନ୍ତୁ କାରା ଏଥାନ ଦିଯେ ଆନାଗୋନା କରେ ? ଆମାଦେର ମନେର ଭିତରେ କେବଳଇ ଏହି ଶ୍ରୀ ଉଠିତେ ଲାଗଲ, କିନ୍ତୁ ଏ ବିଚିତ୍ର ରହିଷ୍ଟେର କୋନିଇ କିନାରା କ'ରେ ଉଠିତେ ପାରିଲୁମ ନା !

ସେଇ ପଥ ଧରେଇ ଅଗ୍ରମର ହ'ତେ ଲାଗଲୁମ । ଚାରିଦିକେ ଗାହପାଳା ଆର ବନ-ଜୁଙ୍ଗଲ ଛିର ହୟେ ଦାଡ଼ିଯେ ଆଛେ—

ମାର୍ଗାକାଳନ

ମାରେ ମାରେ ଅଛି ହାତ୍ୟାଯ ତୋରେର ଆଲୋତେ ଚିକଣ
ଗାହର ପାତାଗୁଲୋ ଅଶ୍ଵୁଟ ଆର୍ତ୍ତନାଦେର ମତନ ଅଞ୍ଚପଟ୍
ଆଓଯାଜ କ'ରେ କେଂପେ କେଂପେ ଉଠିଛେ ମାତ୍ର, ତା ଛାଡ଼ା
ଆର କୋନ ଦିକେଇ କୋନ ଜୀବନେର ଲକ୍ଷଣ ନେଟ୍ ! ଏ
ନିଷ୍ଠକତା କେମନ ଯେନ ଅସାଭାବିକ ! ବନେର ଆଶେପାଶେ
ରୋଦେର ସୋନାଲୀ ଆଭା ଦେଖେ ଆମାର ମନେ ତୁତେ
ଲାଗଇ, ଗଭୀର ରାତ୍ରିର ନୌରବତାର ମାଝଥାନେ ସେ ଯେନ
ଚୋରେର ମତନ ଚୁପ୍ଚିଚୁପ୍ଚି ଢୁକେ ପଡ଼େଛେ ! ତାର ଉପର
ଆର ଏକ ଅସୋଯାନ୍ତି ! ମେଇ ଅଭିକାୟ ମେକେଲେ ଜୀବେର
ଅରଣ୍ୟର ମଧ୍ୟେ ଢୁକେ ଆମାଦେର ମନେ ଯେ ଅମାଲୁଦିକ
ବିଭୌଷିକାର ଭାବ ଜେଗେ ଉଠେଛିଲ, ଏଥାନେଓ ବୁକେର
ଭିତରେ ତେମନି ଏକଟା ଆତକେର ଆଭାସ ଜାଗତେ
ଲାଗଇ ! କେ ଯେନ ଲୁକିଯେ ଆମାଦେର ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଆସଛେ,
କାରା ଯେନ ଆଡାଲ ଥେକେ ଆମାଦେର ସର୍ବାଙ୍ଗେ କୁଣ୍ଡିତ
ଚୋରେର ଚାଉନି ବୁଲିଯେ ଦିଲ୍ଲେ ! ସାମନେ ପିଛନେ,
ଡାଇନେ ବଁଯେ, ଉପରେ ନୌଚେ—ସବ ଦିକେଟି ତାକିଯେ ଦେଖି,
କିନ୍ତୁ ଜନ-ପ୍ରାଣୀକେଓ ଦେଖିତେ ପାଇ ନା,—ଅଥଚ ଡୟ
ଯାଯ ନା, ଗାୟେ କାଟା ଦିଯେ ଓଠେ, ଥେକେ ଥେକେ ଚମକେ
ଦାଢ଼ିଯେ ପଡ଼ି । ଏ ଯେ ଆମାଦେର ମନେର ମିଥ୍ୟେ ଭର ତାଙ୍କ
ତୋ ବଲତେ ପାରି ନା, କାରଣ ଅବୋଧ ପଣ୍ଡ ବାଘା,

ମେଣ୍ଡ ଚଲିତେ ଚଲିତେ ହଠାତ୍ ସ୍ଥିର ହୟେ ଦୀଢ଼ାଇଛେ, କାଣ ପେତେ କି ଯେନ ଶୁନିଛେ ଆର ମାରେ ମାରେ ଗୋ ଗୋ କ'ରେ ଗଜ୍ ରେ ଉଠେଛେ ! ସ୍ପଷ୍ଟ ଦିନେର ଆଲୋତେ ଯେ ଏମନ ଏକଟା ଅଜାନୀ ଆତକ ମାହୁଷେର ମନକେ ଆଛଞ୍ଚଳ କ'ରେ ଦିତେ ପାରେ, ଆଗେ ଆମାର ମେ ବିଶ୍ୱାସ ମୋଟେଇ ଛିଲ ନା !

ଏମନି ଭୟ-ଭୟେ ପ୍ରାୟ କ୍ରୋଷ୍ଖଥାନେକ ପଥ ପାର ହୟେ ଏକଟା ଖୋଲା ମାଠେର ଧାରେ ଏସେ ପଡ଼ିଲୁମ । ସାମନେ ଥେକେ ଗାଛପାଲାର ସବୁଜ ପର୍ଦା ସ'ରେ ଗିଯେ ଦେଖା ଦିଲେ ଏକ ଅପୂର୍ବ, କଙ୍ଗନାତୀତ ଦୃଶ୍ୟ ।

ମାଠେର ଏକପାଶେ ଆବାର ଏକ ବିଶାଳ ହୁଦ—ପ୍ରଭାତ-ସୂର୍ଯ୍ୟର ମାୟା-କିରଣେ ତାର ଅଗାଧ ଜଲରାଶି ତରଲିତ ମଣିମାଣିକ୍ୟର ମତନ ବିଚିତ୍ର ହୟେ ଉଠେଛେ । ହୁଦେର ମାର୍ଖାନେ ଠିକ ଯେନ ଛବିତେ-ଆକା, ତରୁ-ଲତା-ଦିଯେ ଢାକା ଛୋଟୁ ଏକଟି ଛାଯା-ମାର୍ଖ ଦୌପ ଏବଂ ମେହି ଦୌପେର ଶ୍ୟାମଲତା ଭେଦ କ'ରେ ମାଥା ତୁଲେ ଜେଗେ ଆହେ ପିରାମିଦେର ମତନ ଏକଟି ପାହାଡ଼ ! ସବଚୟେ ଅବାକ ବ୍ୟାପାର ଏହି ଯେ, ପାହାଡ଼ର ବୁକେର ଭିତର ଥେକେ ମାରେ ମାରେ ଅସଂଖ୍ୟ ଆଶ୍ରମେର ଲକ୍ଷଳକେ ଶିଥା ହ ହ କ'ରେ ବାହିରେ ବେଳିଯେ ଆସିଛେ—ଠିକ ଯେନ ରାଶି ରାଶି

ମାର୍ଗାକାନ୍ତମ

ଅଞ୍ଚିମଯ ସର୍ପ ମହାକୋଧେ କୋନ୍ ଏକ ଅଦୃଶ୍ୟ ଶକ୍ତିକେ ଥେକେ
ଥେକେ ଛୋବଳ ଘେରେ ଆବାର ଗର୍ଭେର ଭିତରେ ତୁଙ୍କେ ଯାଇଛେ ।
ହୁଦେର ଜଲେ ମେହି ଅଞ୍ଚି-ଲୌଙ୍ଗାର ଛାୟା ପ'ଢ଼େ ଦୃଶ୍ୟଟାକେ
ଆରା ଚମକପ୍ରଦ କ'ରେ ତୁଲେଛେ ! .

ଆମରା ବିଶ୍ୱାସ ସ୍ତଞ୍ଜିତ ହୟେ ଦାଙ୍ଡିଯେ ବଲଲୁମ—ଏମନ
ଅଭୂତ ଦୃଶ୍ୟ ଆର କଥନୋ ଚୋଖେ ଦେଖିନି—ଏ ଦୃଶ୍ୟ ଯେମନ
ଆଶ୍ରୟ, ତେମନି ଶୁନ୍ଦର, ତେମନି ଗଞ୍ଜୀର !

ରାମହରି ହଠାତ୍ ମେହିଥାନେ ଶୁଯେ ପଡ଼େ ଦ୍ୱାବ୍ ହୟେ
ଭକ୍ତିଭରେ ପ୍ରଣାମ କରଲେ !

ଆମି ବଲଲୁମ, “ଓକି ରାମହରି, ପ୍ରଣାମ କରଲେ
କାକେ ?”

ରାମହରି ଉଠେ ବ'ସେ ବଲଲେ, “ଆଜେ, ଦେବତାକେ !”

—“ଦେବତା ! କୋଥାଯ ଦେବତା ?”

ସତ୍ତ୍ଵମେର ସଙ୍ଗେ ପାହାଡ଼େର ଦିକେ ଆଡୁଳ ତୁଲେ ରାମହରି
ବଲଲେ, “ଏ ଯେ, ଦେବତା ଏଥାନେ ଆଛେନ !”

ଆମି ହେସେ ଫେଲେ ବଲଲୁମ, “ଓଟା ତୋ ଆପ୍ନେୟ-
ଗିରି ! ତୋମାର ପ୍ରଣାମଟା ଯେ ବାଜେ ଖରଚ ହ'ଲ
ରାମହରି !”

କିନ୍ତୁ ରାମହରି ଆମାର କଥାଯ ବିଶ୍ୱାସ କରଲେ ନା ।
ତାଡ଼ାତାଡ଼ି ଜିଭ କେଟେ ବଲଲେ, “ଛି ଛି, ଅମନ କଥା

বঁলবেন না বাবু ! ইংজিরি কেতাৰ পড়ে আপনাৱা সব
ক্ৰিশ্চান হয়ে গেছেন, দেৰতা-টেবতা মানেন না, সেই
পাপেই তো এত বিপদে পড়চেন ! ওখানে মহাদেব
আছেন, ও আগুন যে তাঁৰই চোখেৰ আগুন—এই
আগুনেই তো মদন ভৱ হয়েছিল ! হে বাবা মহাদেব,
তুমি আমাৰ বাবুদেৱ অপৱাধ নিও না বাবা ”
ব'লে আবাৱ সে মাটিৱ উপৱে ভক্তিভৱে কপাল
ঢুকতে লাগল ।

বিমলেৱ কিন্তু এ-সব কিছুই ভালো লাগছিল না,
সে অস্থিৱ ভাবে বারকয়েক এদিকে-ওদিকে ঘোৱাঘুৱি
ক'ৰে আমাৰ কাছে এসে বললে, “এখনো তো কুমাৰ
আৱ কমলেৱ কোনই খোজ পাওয়া গেল না !”

আমি বললুম, “না । কিন্তু আমাৰ বিশ্বাস, তাৱা
এই বনেৱ ভেতৱেই আছে ।”

বিমল নিৱাশ কঠে বললে, “আমাৰ বিশ্বাস, তাৱা
আৱ বেঁচে নেই ! বিনয়বাবু, তাদেৱ এই অকাল মৃত্যুৱ
জন্যে আমৰাই দায়ী । গুহাৱ ভেতৱে নিৱন্ত্ৰ অবস্থায়
তাদেৱ যদি ফেলে না রেখে যেতুম, তা'হলে কথনোই
এমন ছৰ্ঘটনা ঘটত না—” .

আচম্বিতে বাষা টেঁচিয়ে উঠল, আমি চোখেৰ পলকে

ମାନ୍ଦ୍ରାକାନ୍ତ

ଫିରେ ଦୀଡ଼ାଲୁମ ! ଓ ଆବାର କି ଦୃଶ୍ୟ ? ପ୍ରକାଶ ଏକ ଗାଛର ତଳାଯ ସାରି ସାରି ଓରା କାରା ଏସେ ଦୀଡ଼ିଯେଛେ ? ମାନୁଷେର ମତ ତାରା ଦୀଡ଼ିଯେ ଆଛେ, ମାନୁଷେର ମତନ ତାଦେର ହାତ-ପା-ଦେହ—କିନ୍ତୁ ତାରା ମାନୁଷ ନୟ ! ଯାହୁବେଳେ ଆମି ଗରିଲାର ମୂର୍ତ୍ତି ଦେଖେଛି, ଏଦେରଙ୍କ ଦେଖିତେ ଅନେକଟା ସେଇ ରକମ, କିନ୍ତୁ ଏବା ଗରିଲାଓ ନୟ ! ଏଦେର ରଂ କାଳୋ, ଗାୟେ ବଡ଼ ବଡ଼ ଲୋମ, ହାତ ଗୁଲୋ ଏତ ଲମ୍ବା ଯେ ପ୍ରାୟ ଇଁଟ୍‌ର କାଚେ ଏସେ ପଡ଼େଛେ ! ଦେହେର ତୁଳନାୟ ଏଦେର ମାଥାଗୁଲୋ ଛୋଟ ଛୋଟ, ମୁଖ-ଶ୍ରୀ ପ୍ରାୟ ମାନୁଷେର ମତନ ବଟେ, କିନ୍ତୁ ଭୟାନକ କୁଣ୍ଡଳି, ନାକ ଚ୍ୟାପ୍ଟା, ଆର ମୁଖେର ଆଧିକାନୀ ଦାଡ଼ୀ-ଗୋଫେ ଢାକା ! ଏଦେର ଚେହାରା ମାନୁଷ ଆର ବନ-ମାନୁଷେର ମାବାମାବି ! ପଣ୍ଡିତେରା ଯେ ବାନର-ମାନୁଷେର କଥା ଲିଖେଛେ, ତବେ କି ଏବା ତାଇ ?

ପାଶେର ଆର-ଏକଟା ଗାଛର ଡାଳ-ପାତାର ଭିତର ଥେକେ ଝୁପ୍ ଝୁପ୍ କ'ରେ ଆରୋ ଅନେକଗୁଲୋ ବାନର-ମାନୁଷ ପୃଥିବୀର ଉପରେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହ'ଲ—ପ୍ରତ୍ୟେକେଇ ହାତେ ଏକ ଏକଗାଛା ମୋଟା ଲାଠି ! ତାରପର ଆର ଏକଟା ଗାଛ ଥେକେ ଆରୋ କତକଗୁଲୋ ଜୀବ ମାଟିର ଉପରେ ଏସେ ଦୀଡ଼ାଲ — ଏମନି କ'ରେ ତାରା କ୍ରମେଇ ଦଲେ ଭାରି ହୟେ ଉଠିତେ ଆଗମ !

ମାତ୍ରାକାନ୍ତମ

ଆମି ବଲଲୁମ, “ବିମଳ, ଏହାଇ ହଚେ ମାନୁଷେର ପୂର୍ବ-
ପୂର୍ବତ୍ତଃ । କିନ୍ତୁ ଏହା ବୋଧ ହ୍ୟ ଆମାଦେର ଆକ୍ରମଣ କରାତେ
ଚାଯ ।”

ବିମଳ କୋନ ଜ୍ବାବ ନା ଦିଯେ ବନ୍ଦୁକଟୀ କାଥେର ଉପର
ଥେକେ ନାମିଯେ, ଦେଶ କ'ରେ ବାଗିଯେ ଧରିଲେ ।

ঘোলো

অতিকাল ঝথ,

এই বানর-মাহুষৰা যে আমাদেৱ আক্ৰমণ কৱতে
চায়, সে বিষয়ে আৱ কোনই সন্দেহ রইল না ! কাৰণ
ক্ৰমে ক্ৰমে দলে ভাৱি হ'য়ে তাৱা আমাদেৱ একেবাৰে
ঘিৰে ফেলৰাৰ চেষ্টা কৱলৈ ! তাৱা নানান রকম
অঙ্গভঙ্গী ও চৌৎকাৱ ক'ৱে কি-সব বলতে লাগল,
সেগুলো অৰ্থহীন শব্দ, অথবা তাৰে ভাষা, তাৰও বুৰাতে
পাৱলুম না !

আমি বললুম, “বিমল, যদি বাঁচতে চাও, দৌড়ে
ঐ হুদেৱ ধাৰে চল ! নইলে এৱা আমাদেৱ একেবাৰে
ঘিৰে ফেললে আৱ বাঁচবাৰ উপায় থাকবে না !”

বিমল বললে, “হ্য !”

কিন্তু বানর-মাহুষৰাৰ বোধ হয় আমাদেৱ উদ্দেশ্য
বুৰো ফেললে ! কাৰণ আমৰা হুদেৱ দিকে ফির্তে না

’ଫିରିତେଇ ଭୟାନକ ଚୀଏକାରେ ଆକାଶ କାପିଯେ ତାରା
ଆମାଦେର ଆକ୍ରମଣ କରଲେ !

ସଜେ ସଜେ ବିମଳା କିଛୁମାତ୍ର ଇତ୍ତତ୍ତ୍ଵଃ ନା କ'ରେ
ବନ୍ଦୁକ ଛୁଡିଲେ, ଆଖିଓ ଆମାର ବନ୍ଦୁକେର ଘୋଡ଼ା ଟିପଲୁମ—
ଅବ୍ୟଥ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଛଟେ ଜୀବ ତୃକ୍ଷଣାଂ ମାଟିର ଉପରେ
ହାତ-ପା ଛଢିଯେ ଆଛାଡ଼େ ପ'ଢେ ଛଟ୍ଟଟ୍ କରତେ
ଲାଗଲ !

ବନ୍ଦୁକେର ଗର୍ଜନେ ଆର ସଙ୍ଗୀ ହଜନେର ଅବସ୍ଥା ଦେଖେ
ବାକି ବାନର-ମାନୁଷଙ୍ଗଲୋ ହତଭସ୍ତ ଓ ମୂର୍ତ୍ତିର ମତନ ନିଶ୍ଚଳ
ହୟେ ଦୀନ୍ଦ୍ରିୟେ ପଡ଼ିଲା ! ଜୀବନେ ତାରା ଆଗ୍ରେଯ ଅନ୍ଧ
କଥନୋ ତୋ ଚୋଥେ ଦେଖେନି, କୋନ୍ ମାଯାମନ୍ତ୍ରେ ଆମରା
ଯେ ତାଦେର ହିଁ ସଙ୍ଗୀର ଅମନ ହରବସ୍ଥା କରଲୁମ ଏଟା
ବୁଝତେ ନା ପେରେ ଭୟେ ଓ ବିଶ୍ୱଯେ ନିଶ୍ଚଯ ତାରା ଅବାକ
ହୟେ ଗେଲ ।

ମେହି ଫାକେ ଆମରା ହୁଦେର ଦିକେ ଛୁଟ ଦିଲୁମ ।
ଶ୍ରୀ ଯଥନ ଜଳେର କାହାକାହି ଏମେ ପଡ଼େଛି, ତଥନ
ଆବାର ଆର ଏକ ବିପଦ । ହୁଦେର ଉପରେ କରେକ
ଥାନା ଛିପେର ମତନ ଲସ୍ତା ନୌକୋ ଭାସଛେ ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକ
ନୌକୋର ମଧ୍ୟେ ମାନୁଷେର ମତନ ଦେଖିତେ ଅନେକଙ୍ଗଲୋ
କ'ରେ ଲୋକ ! . . .

ମାର୍ଗାକାନ୍ତମ

ନୌକାଗୁଲୋ ବେଗେ ତୌରେର—ଅର୍ଥାଏ ଆମାଦେର—
ଦିକେ ଛୁଟେ ଆସଛେ ! ନିଶ୍ଚଯ ଆରୋ ଏକଦଳ ବାନର-
ମାନୁଷ ଜଳପଥ ଆଗ୍ରେ ଆଛେ ! ଭେବେଛିଲୁମ ସଂଗେ
ହଦେର ଏ ଦୌପେ ଗିଯେ ଉଠେ ପ୍ରାଣ ବାଁଚାବ, କିନ୍ତୁ ଏଥନ
ଦେଖିଛି ମେ ପଥର ବନ୍ଧ !

ପିଛନେ ଫିରେ ଦେଖି, ମାଠେର ଉପରେର ବାନର-ମାନୁଷଦେର
ଦଳ ଆରୋ-ପୁରୁଷ ହୟେ ଉଠେଛେ ! ଆହତ ସଙ୍ଗୀ ହଜନେର
ଚାରପାଶ ସିରେ ତାଦେର ଅନେକେ ଉତ୍ତେଜିତ ଭାବେ
ଅନ୍ତସ୍ତ୍ରୀ କରିଛେ,—ଅନେକେ ଆବାର ଆମାଦେର ଲକ୍ଷ୍ୟ କ'ରେ
ବିକଟ ସ୍ଵରେ ଚୌଂକାର ଓ ଲାଠି ଆଶାଲନ କରନ୍ତେଣେ
ଛାଡ଼ିଛେ ନା !

ଆମାଦେର ତରଫ ଥେକେ ବାଘାଓ ଲାଙ୍ଗୁଳ ଆଶାଲନ
କ'ରେ ତାଦେର ଚୌଂକାରେର ଉତ୍ତର ଦିତେ ଲାଗଲ !

ରାମହରି ବଲିଲେ, “ବାବୁ, ଏଥନ ଆମରା କୋନ୍ ଦିକେ
ଯାଇ ?”

ବିମଲ ବଲିଲେ, “ଆବାର ବନେର ଭେତର ଚଲ । ମେଥାନେ
ହୟତୋ ଲୁକୋବାର ଏକଟା ଜାଯଗା ପାଓଯା ଯେତେ ପାରେ ।”

ତା ଛାଡ଼ା ଆର ଉପାଯରେ ନେଇ । ବିଶେଷ, ବନେର
ଭିତରେ ଆଉରକ୍ଷାରେ ସୁବିଧା ବେଶୀ । ବନ ଥୁବ କାହେଇ
ଛିଲ, ଆମରା ଆବାର ଛୁଟେ ତାର ମଧ୍ୟେ ଗିଯେ ଢୁକଲୁମ—

ଶାଠ ଓ ନୌକୋ ଥେକେ ଶକ୍ରରା ଉଚ୍ଚଦ୍ଵରେ ଟୌଂକାର କ'ରେ
ଉଠିଲା ।

ଏକଟା କୋନ ଗୋପନ ସ୍ଥାନ ଖୋଜିବାର ଜଣେ ଆମରା
ବନେର ଚାରିଦିକେ ଛୁଟାଛୁଟି କରତେ ଲାଗଲୁମ । କିନ୍ତୁ
ସେଥାନେ ଆବାର ଏକ ନୃତ୍ୟ ଆତକ ! ଲୁକୋବାର ଠାଇ
ଖୁଁଜିତେ ଖୁଁଜିତେ ହଠାତ ବନେର ଏକ ଜାଯଗାଯ ଦେଖି,
ଦୋତାଳା ବାଡ଼ୀର ଚେଯେଓ ଉଠୁ ଏକଟା ଅତିକାଯ ଭୌଷଣ
ଜାନୋହାର ହୁଇ ପା ଛଢିଯେ ବ'ମେ ଆଛେ ଏବଂ ହୁଇ ହାତ
ବାଡ଼ିଯେ ମଞ୍ଚ ଏକଟା ଗାଛ ଅତି ଅନାହାସେ ମଡ଼ ମଡ଼
କ'ରେ ଭେଡେ ଫେଲିଛେ । ଦେଖିତେ ତାକେ ଅନେକଟା ଭାଲୁକ
ଓ ବନମାନୁଷେର ମାଝାମାଝି !

ବିଶ୍ୱଯ-ସ୍ତନ୍ତ୍ରିତ ନେତ୍ରେ ବିମଳ ବଲଲେ, “ଓକି ସର୍ବନେଶେ
ଜନ୍ମ ?”

ଆମି ବଲଲୁମ, “ଅତିକାଯ ଶ୍ରୀ !”

—“ଓ ଯଦି ଆମାଦେର ଦେଖିତେ ପାଇଁ, ତାହ’ଲେ ସେ
ଆର ରଙ୍କେ ଥାକିବେ ନା !”

—“ଏର ଚେଯେ ସେ ବାନର-ମାନୁଷଦେର ସଙ୍ଗେ ଲଡ଼ାଇ କରା
ଭାଲୋ ! ଏସ, ଏସ, ପାଲିଯେ ଏସ !”

ଭଯେ କାପତେ କାପତେ ଆବାର ବନେର ଭିତର ଥେକେ
ବେରିଯେ ଏଲୁମ ।

ମାର୍ଗାକାନ୍ତ

ରାମହରି ବଲଲେ, “ଯେ ଦିକେ ଚାଇ ମେଇ ଦିକେଇ ବିପଦ; ଏବାରେ ସତିଯିଇ ବୁଝି ପ୍ରାଣଟା ଗେଲ !”

ବିଷଳ ହେସେ ବଲଲେ, “କହି ରାମହରି, ତୋମାର ମହାଦେବକେ ଆର ଡାକଚ ନା କେନ ? ଆର ଏକବାର ଡେକେ ଦେଖ, ଯଦି ତିନି ଏ ବିପଦ ଥେକେ ଆମାଦେର ଉନ୍ଧାର କରତେ ପାରେନ !”

ରାମହରି ରେଗେ ବଲଲେ, “ମରତେ ବମେଚ ଖୋକା-ବାବୁ, ଏଥିନୋ ଦେବତା ନିୟେ ହାସି-ଠାଡ଼ା । ହେ ବାବା ମହାଦେବ ! ଖୋକାବାବୁ ଛେଲେମାନୁଷ, ତାର ଅପରାଧ କ୍ଷମା କର’— ବ’ଲେଇ ହାତ ଜୋଡ଼ କ’ରେ କପାଳେ ଛୋଯାଲେ !

ବିଷଳ ବଲଲେ, “କିନ୍ତୁ କି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ, ବାନର-ମାନୁଷ ଗୁଲୋ ଅବାକ ହୁଯେ କି ଦେଖଚେ ? ଓରା ଯେ ଏଥିନୋ ଆମାଦେର ଆର ଆକ୍ରମଣ କରଲେ ନା ? ଓରା କି ଆମାଦେର ବନ୍ଦୁକେର ଭୟେଇ ଆର ଏଗୁଚେ ନା ?”

ଆମି ବଲଲୁମ, “ଓରା ସବାଇ ହୁଦେର ନୌକୋଗୁଲୋର ଦିକେଇ ତାକିଯେ ଆଛେ । ବୋଧ ହୟ ଓରା ନୌକୋଗୁଲୋ ଡାଙ୍ଗୀ ଆସାର ଜଣେ ଅପେକ୍ଷା କରଚେ । ନୌକୋ ଡାଙ୍ଗୀ ଏଲେଇ ଓରା ଏକସଙ୍ଗେ ହୁଇ ଦିକେ ଆମାଦେର ଆକ୍ରମଣ କରବେ !”

• ବିମଳ ବଲଲେ, “ନୌକୋର ଓପରେও ଗୁଲି ଚାଲାବ ନାକି ?”

—“ନା, ନୌକୋଗୁଲୋ ଏଥିନୋ ଦୂରେ ଆହେ, ବନ୍ଦୁକ ଛୁଡ଼ିଲେ ହୟତୋ ଫଳ ହବେ ନା । ବନ୍ଦୁକ ସଦି ଛୁଡ଼ିତେ ହୟ ତୋ ମାଠେର ଦିକେଇ ଛୋଡ଼ୋ, ଆରୋ ହ-ଏକଜନ ମରଲେ ବାକି ବାନର-ମାନୁଷଗୁଲୋ ଭୟେ ପାଲିଯେ ଯେତେ ପାରେ !”

—“ତାଇ ଭାଲୋ ।”

ଆମରା ହଜନେଇ ଶକ୍ରଦେର ଲକ୍ଷ୍ୟ କ'ରେ ବାର କଯେକ ବନ୍ଦୁକ ଛୁଡ଼ିଲୁମ । ଯା ଭେବେଛି ତାଇ ! ବନ୍ଦୁକେର ମାରାଉକ ଶକ୍ତି ଦେଖେ ଅନେକଗୁଲୋ ବାନର-ମାନୁଷ ଲାଫ ମେରେ ଆବାର ଗାଛେର ଉପରେ ଉଠେ ସବ ପାତାର ଆଡ଼ାଲେ ଅଦୃଶ୍ୟ ହ'ୟେ ଗେଲ, ଅନେକେ ବନେର ଭିତରେ ଢୁକେ ପଡ଼ିଲ, ମାଠେର ଉପରେ ରଇଲ ଥାଲି ପାଂଚ-ଛୟଟା ଆହତ ବା ମୃତ ଦେହ ! କିନ୍ତୁ ଶକ୍ରଦେର ସବ ସବ ଚୀକାର ଗୁନେଇ ବୁଝିଲୁମ, ତାରା ଆମାଦେର ଆଶା ଏକେବାରେ ତ୍ୟାଗ କ'ରେ ପାଲିଯେ ଯାଇନି — ଆଡ଼ାଲେ ଆଡ଼ାଲେ ଓେ ପେତେ ବସେ ଆହେ ।

ହଦେର ଦିକେ ତାକିଯେ ବିମଳ ବଲଲେ, “ଏହିବାରେ ଏଦେର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରତେ ହବେ ।”

—“କିନ୍ତୁ ବିମଳ, ନୌକୋର ଓପରେ ଓରା କାରା ରହେଚେ ? ଏଦେର ତୋ ବାନର-ମାନୁଷ ବ'ଲେ ମନେ ହଜେ ନା !”

ମାନ୍ଦାକାନ୍ଦା

—“ହଁଆ, ତାଇତୋ ! ଓରା ତୋ ବାନର-ମାନୁଷଦେର ମତନ
ଲ୍ୟାଂଟୋ ନୟ—ଓଦେର ପରୋଣେ ଜାମା-କାପଡ଼େର ମତନ କି
ଯେନ ରଖେଚେ ନା ?”

—“ହଁଆ !—ବୋଧ ହୟ ଓରା · ଆମାଦେଇ ମତନ
ମାନୁଷ !”

—“ସଂଖ୍ୟାଯ ତୋ ଦେଖି ଓରା ଚଲିଶ-ପକ୍ଷାଶ ଜନେର
କମ ନୟ ! ତାହ’ଲେ ଏଥାନେ ଆମରା ଛାଡ଼ା ଆରୋ ମାନୁଷ
ଆଛେ ! କିନ୍ତୁ କି ମଂଳୋବେ ଓରା ଆମାଦେର କାହେ
ଆସଚେ ? ଓରା ଶକ୍ତ ନା ମିତି ?”

—“କିଛୁଇ ତୋ ବୁଝାତେ ପାରନ୍ତି ନା ! ହୟତୋ ଓରା
ଅମ୍ଭା ମାନୁଷ, ହୁଦେର ଏ ଦ୍ଵୀପେ ଥାକେ ।”

ମୌକୋଗୁଲୋ ଡାଙ୍ଗାର ଖୁବ କାହେ ଏମେ ପଡ଼ିଲ ।
ଏକଥାନା ମୌକୋର ଉପରେ ହଠାତ ହଜନ ଲୋକ ଦାଢ଼ିଯେ
ଉଠିଲ ଏବଂ ଦୁହାତ ତୁଲେ ଚୀଏକାର କ'ରେ ଡାକଲେ—
“ବିମଳ ! ରାମହରି ! ବିଲଯବାବୁ ! ବାଘା !”

ଶୁନେଇ ବାଘା ତୌରେଇ ମତ ହୁଦେର ଦିକେ ଛୁଟେ ଗେଲ ।
ଆନନ୍ଦେ ଆମାଦେର ଓ ବୁକ ଯେନ ମେଚେ ଉଠିଲ—ଏ ସେ କୁମାର
ଆର କମଳେର ଗଲା !

ଆମରା ଓ ଏକ ଦୈଡେ ହୁଦେର ଧାରେ ଗିଯେ ଦାଢ଼ାଲୁମ—
ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଏକଥାନା ମୌକୋ ଥେକେ କୁମାର ଆର କମଳ

ডঁড়ায় লাফিয়ে পড়ল এবং বাকি নৌকোগুলো থেকেও
উল্লিখিত কর্ণে উচ্চ চৌকার শুনলুম—“বিনয়বাবু,
বিনয়বাবু !”

আনন্দের প্রথম আবেগ সামলে দেখি, আমাদের
চারপাশে হাসিমুখে দাঢ়িয়ে আছে যারা, তারা কেউই
অচেনা লোক নয় ! তারা হচ্ছে আমাদেরই দেশের
লোক, মঙ্গল-গ্রহের বামনরা বিলাসপুর থেকে তাদের
বন্দী ক'রে নিয়ে গিয়েছিল এবং এই ছৌপে এসেই
তাদের সঙ্গে আমাদের প্রথম ছাড়াছাড়ি হয় !
পাঠকরা নিশ্চয়ই তাদের কথা ভুলে যান নি !

মনের আনন্দে আমরা যখন কথাবাটায় বিভোর
হয়ে আছি, আচম্ভিতে মাঠের দিক থেকে বিষম একটা
গোলমাল শোনা গেল। ফিরে দেখি, বনের নানাদিক
থেকে পিল-পিল ক'রে দলে দলে বানর-মানুষ
বেরিয়ে আসছে ! দেখতে-দেখতে হাজার-হাজার
বানর-মানুষে মাঠের একদিক একেবারে ভ'রে গেল !
হঠাৎ ভৌষণ হল্লা ক'রে তারা একসঙ্গে আবার
আমাদের আক্রমণ করতে অগ্রসর হ'ল।

বিমলও আবার বন্দুক তুলে ফিরে দাঢ়াল।

কুমার বললে, “মিছে গোলমাল বাড়িয়ে লাভ নেই

ମାତ୍ରାକାନ୍ଦ

ବିମଳ ! ଏস, ଆମରା ନୌକୋଯ ଗିଯେ ଚଢ଼ିଗେ ! ଓରା
ସୀତାର ଜାନେ ନା, ଜଲକେ ବଡ଼ ଭୟ କରେ !”

ଆମି ସାଯ ଦିଯେ ବଲଲୁମ, “ହଁଯା, ମେଇ କଥାଇ ଭାଲୋ ।
ଓଦେର ସଙ୍ଗେ ଲଡାଇ କରତେ ଗିଯେ ଯଦି ଆମାଦେର କେଉ
ମାରା ପଡ଼େ, ତାହଲେ ଆଜକେର ଏହି ମିଳନେର ଆନନ୍ଦ
ଅନେକଥାନି ମ୍ଲାନ ହୟେ ଯାବେ ।”

ଆମରା ମକଳେ ମିଲେ ତାଡ଼ାତାଡ଼ି ନୌକୋର ଉପରେ
ଗିଯେ ଉଠେ ବସଲୁମ । ବାନର-ମାନୁଷରା ଯଥନ ହୃଦେର ଧାରେ
ଏସେ ଦାଢ଼ାଳ, ଆମାଦେର ନୌକୋଗୁଲୋ ତଥନ ତାଦେର
ନାଗାଳେର ବାଇରେ ଗିଯେ ପଡ଼େଛେ । ନିଷ୍ଫଳ ଆକ୍ରୋଶେ
ଆମାଦେର ଲକ୍ଷ୍ୟ କ'ରେ ତାରା କତକଗୁଲୋ ବଡ଼ ବଡ଼
ପାଥର ସୁଣ୍ଠି କରଲେ, କିନ୍ତୁ ମେଗୁଲୋ ଆମାଦେର କାହିଁ
ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏସେ ପୌଛଲୋ ନା । ଉତ୍ତରେ ଆମରାଓ ବନ୍ଦୁକ
ଛୁଡ଼ିଲେ ବାନର-ମାନୁଷଦେର ଆରୋ କିଛୁ ଶିକ୍ଷା ହ'ତ ବଟେ,
କିନ୍ତୁ ଆମାଦେର ଆର ବନ୍ଦୁକେର ଟୋଟା ନହିଁ କରତେ ଅସୁନ୍ଦି
ହ'ଲ ନା ।

ନୌକୋଗୁଲୋ ହୃଦେର ମେଇ ଛୀପେର ଦିକେ ଭେସେ
ଚଲଲ ।

ଆମି ବଲଲୁମ, .“କୁମାର, ତୋମରା କି କ'ରେ ଏଥାନେ
ଏଲେ ମେ କଥା ତୋ କିଛୁଇ ବଲଲେନା ?”

‘ କୁମାର ବଲଲେ, “ଆଜ୍ଞା ଶୁଣ, ଖୁବ ସଂକ୍ଷେପେ ବଲେ
ଯାଇ ।...ଆପନାରା ଯେଦିନ ଶିକାରେର ଥୋଜେ ବେରିଯେ
ଗେଲେନ, ମେଇଦିନ ରାତ୍ରେଇ ଏ ବନମାନୁଷଙ୍ଗଲୋ ଆମାଦେର
ଆକ୍ରମଣ କରେ । ଓରା ଯେ କି କ’ରେ ଆମାଦେର ଥୋଜ
ପେଲେ ତା ଆମି ଜାନି ନା । ତାଦେର ମେଇ ହଠାଏ
ଆକ୍ରମଣେ ଆମରା ଏକେବାରେ କାବୁ ହୟେ ପଡ଼ିଲୁମ । ଲାଠିର
ସାଥେ ଆମାର ମାଥା ଫେଟେ ଗେଲ, ବାଘାଓ ରୌତିମତ ଜଥମ
ହ’ଲ । ତାରପରେ ତାରା ଆମାକେ ଆର କମଳକେ ନିୟେ
ନିଜେଦେର ବାସାୟ ଫିରେ ଏଲ । ଆମାଦେର ନିୟେ ଓରା
ଯେ କି କରତ ତାଓ ବଜନେ ପାରି ନା । ତବେ ହାତ-ପା
ବଁଧା ଅବସ୍ଥାଯ ଏକଦିନ ଆମରା ଏକଟା ଗାଛତଳାୟ ପ’ଡ଼େ
ରଇଲୁମ । ବନମାନୁଷଙ୍ଗଲୋ ବଡ଼ ବଡ଼ ଗାଛର ଉପରେ ଲତା-
ପାତା ଡାଳ ଦିଯେ ଛୋଟ ଛୋଟ କୁଡ଼େ ସର ବାନିୟେ ବାସ
କରେ । ଦ୍ଵିତୀୟ ଦିନ ରାତ୍ରେ ସଥନ ତାରା ଗାଛର ଉପରେ
ସୁମେ ଅଚେତନ, ଆମି ତଥନ କୋନରକମେ ପକେଟ ଥେକେ
ଆମାର ଛୁରିଥାନା ବାର କରିଲୁମ । ତାରପର ଛୁରିଥାନା
ଦାତେ ଚେପେ ଧ’ରେ ଆଗେ କମଲେର ବଁଧନ କେଟେ ଦିଲୁମ,
ତାରପର କମଲ ଆମାକେ ମୁକ୍ତ କରଲେ । ଶକ୍ତରା ଟେର
ପାବାର ଆଗେଇ ଆମରା ପାଲିୟେ ଏଇ ହୁଦେର ଧାରେ ଏମେ
ଉପର୍ହିତ ହଲୁମ, ତାରପର ସାଂତାର ଦିଯେ ଏକେବାରେ ଏ

ମାର୍ଗାକାନ୍ତମ

ଦୌପେ ଗିଯେ ଉଠିଲୁମ । ଓଥାନେ ଏହି ପୁରାଣୋ ବନ୍ଦୁଦେଇ
ସଙ୍ଗେ ଦେଖା !”

ଆମି ଜିଜ୍ଞାସା କରିଲୁମ, “କିନ୍ତୁ ଓବା କି କ'ରେ
ଓଥାନେ ଏଇ ?”

କୁମାର ବଲଲେ, “ସେ ଅନେକ କଥା । ଦୌପେ ଗିଯେ
ଶୁନିବେନ । ଆଜ ବନ୍ଦୁକେର ଆଣ୍ଡାଜ ଶୁନେଇ ଆମରା
ବୁଝିବା ପେରେଛିଲୁମ ସେ, ଆମାଦେଇ ଥୋଜେ ଆପନାରା
ଏଥାନେ ଏମେଚେନ !”

କେ ଯେନ ଆକାଶେର ନୀଳିମାକେ ନିଂଡେ ହୁଦେଇ ଜଲେ
ଗୁଲେ ଦିଯେଛେ,—କୀ ସଞ୍ଚ ନୀଳ ତାର ରଂ ! ତାର ତଳା
ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶୂର୍ଯ୍ୟଦେବେର କିରଣ-ପ୍ରଦୀପ ଜ୍ଵଳ、ଜ୍ଵଳ କ'ରେ
ଜ୍ଵଳିଛେ ଏବଂ କତ ରକମେର ମାଛ ସେ ମେଥାନେ ଖେଳା
କ'ରେ ବେଡ଼ାଛେ, ତାଓ ସ୍ପଷ୍ଟ ଦେଖିବା ପାଉୟା ଯାଚେ !

ଆମେଯ ଗିରିର ଆଶ୍ରମ-ଜିଭଗୁଲୋ ଏଥନ ଆମାଦେଇ
ଚୋଥେର ଥୁବ କାହେଇ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ କ'ରେ ଉଠିଛେ ଏବଂ ଗାହେର
ପର ଗାହେର ସବୁଜ ଆଚଲେ-ଢାକା ମେହି ଛାଯା-ନାଚାନୋ
ଦ୍ଵୀପଟିଗୁ ଏକେବୌରେ ଆମାଦେଇ କୋଲେର ସାମନେ ଏମେ
ପଡ଼ିଛେ !.....ତାର ପରେଇ ଆମାଦେଇ ମୌକୋଗୁଲୋ ଏକେ
ଏକେ ତୌରେ ଗିଯେ ଭିଡ଼ିଲ ।

ଦୌପେ ସେ ଲୋକଗୁଲି ଆଶ୍ରମ ନିଯାଇଛେ ତାଦେଇ ସନ୍ଦିର

‘ছিল সোনাউল্লা। দৌপে নেমে আমাকে সেলাম ঠুকে
সে বললে, .“বাবুজী, আজ আগেই আপনাদের
খাওয়া-দাওয়ার বন্দোবস্ত করতে হবে তো ?”

—“হুঁ। সোনাউল্লা, তাই’লে বড় ভালো হয়—
আমাদের ভারি ক্ষিদে পেয়েচে। তুমি তাড়াতাড়ি
যাহোক কিছু রেঁধে আমাদের খাইয়ে দাও !”

—“কিন্তু বাবুজী, আমরা যে মুসলমান !”

—“ভাই সোনাউল্লা, আমরা এখন ভগবানের
নিজের রাজস্বে বাস করচি.....হয়তো এইখানেই
আমাদের চিরকাল বাস করতে হবে। এখানে কেউ
হিন্দুও নয়, কেউ মুসলমানও নয়—এখানে স্বধূ এক
জাত আছে, সে হচ্ছে মানুষ-জাত। দলাদলিতে মানুষ
যে-সব জাতের স্থিতি করেচে এখানে আমরা তা মানব
না। তুমি যাও সোনাউল্লা, আগে তোমার হাতের
রাঙ্গা খেয়ে পেট ঠাণ্ডা করি, তারপর তোমাদের কাহিনী
শুনব।”

সতেরো

ঠাঁড়া-দেঁতো বাস্তু

আহাৰাদিৰ পৱ একটা গাছতলায় পা ছড়িয়ে ব'মে
সোনাউল্লাৰ কাহিনী শুনতে লাগলুম :—

“বাবুজী, বামনদেৱ উড়োজাহাজ যেদিন আবাৰ
পৃথিবীতে এসে নামল, আমাদেৱ আৱ আনন্দেৱ
সীমা রইল না। তাই আপনাৱা উড়োজাহাজ ছেড়ে
যখন নেমে গেলেন, তখন আমৱাও আৱ থাকতে না
পেৱে নীচে নেমে পড়লুম। এই ফাঁকে বামনৱা যে
পালাতে পাৱে, মনেৱ আনন্দে কাৰুৱই আৱ সে কথা
মনে রইল না।

আপনাদেৱ বোধ হয় স্মৰণ আছে, তখনো ভালো
ক'রে ভোৱ হয়নি। মনেৱ খুসিতে নাচতে নাচতে,
লাফাতে লাফাতে, ট্যাচাতে ট্যাচাতে আমৱা
চাৰিদিকে ছুটাছুটি কৱতে লাগলুম। বললে
আপনাৱা বিশ্বাস কৱবেন না, ঠিক সেই সময়ে

ଭୟାନକ ଏକଟା କାଣ୍ଡ ସଟିଲ । ଆଧା-ଆଲୋଯ ଆଧା-ଆଧାରେ ଜଙ୍ଗଲେର ଭିତର ଥିକେ ହଠାଂ ପ୍ରକାଣ୍ଡ କି ଏକଟା ବେରିଯେ ଏଲ,—ଆମାଦେର ମନେ ହଲ ଯେନ ଏକଟା ପାହାଡ଼ ଲାଫାତେ ଲାଫାତେ ଛୁଟେ ଆସିଛେ ।

ପ୍ରଥମଟା ଆମରା ଆତକେ ସ୍ତନ୍ତିତ ହୁଏ ଦୌଡ଼ିଯେ ରହିଲୁମ, ତାରପରେ ପାଗଲେର ମତନ ସକଳେ ମିଳେ ଛୁଟିତେ ଲାଗଲୁମ । ମେହି ରାକ୍ଷମଟାଓ ଯେ ଆମାଦେର ପିଛନେ ପିଛନେ ଡେଢ଼େ ଆସିଛେ, ତାର ପୃଥିବୀ-କାପାନୋ ପାଯେର ଶବ୍ଦ ଶୁଣେଇ ମେଟା ବେଶ ବୁଝିତେ ପାରିଲୁମ । ମାରେ ମାରେ ମାନୁଷେର କାତ୍ରାନିଓ ଶୋନା ଯେତେ ଲାଗି—ନିଶ୍ଚଯିତା ଆମାଦେର ଦଲେର କେଉ କେଉ ତାର କବଳେ ଗିଯେ ପଡ଼େଛେ ।

ଆରୋ-ବେଶୀ ଭୟ ପେଯେ ଆମରା ଆରୋ-ବେଶୀ ବେଗେ ଦୌଡ଼ିତେ ଲାଗଲୁମ । କିନ୍ତୁ ପିଛନେର ମେହି ବିଷମ ପାଯେର ଶବ୍ଦ ଆର କିଛୁତେଇ ଯେନ ଥାମତେ ଚାଯ ନା ! ଏମନି ଛୁଟିତେ ଛୁଟିତେ ବନ-ବାଦାଡ଼ ଭେଡେ ଆମରା ଯଥନ ଏହି ହୁଦେର ଓଦିକକାର ତୌରେ ଏସେ ପଡ଼ିଲୁମ, ତଥନ ଆମାଦେର ଦମ ପ୍ରାୟ ଅଁଟିକେ ଯାବାର ମତ ହୁଯେଛେ । ଆମରା ମେହିଥାନେଇ କେଉ ବ'ସେ ଆର କେଉ ଶୁଯେ ପ'ଡେ ଜିରୁତେ ଲାଗଲୁମ । କିନ୍ତୁ ବେଶୀକ୍ଷଣ ଜିରୁତେ ହଲ ନା, ହଠାଂ ବାଜେର ମତନ ଏକ ଭୌଷଣ ଚୀକାର ଶୁଣେ ଫିରେ ଦେଖି, ମେହି ପାହାଡ଼ର ମତ

ମାଝାକାନ୍ତମ

ଉଚୁ ରାକ୍ଷସଟୀ ବନେର ଭିତର ଥିଲେ ଆବାର ବେରିଯେ
ଆସଛେ ! ଆମରା ସକଳେ ତଥିଲି ହୃଦେର ଜଳେ ବାଂପ
ଦିଲୁମ । ଆମାଦେର ଭିତରେ ତିନ-ଚାର ଜନ ଲୋକ ସାଂତାର
ଜାନତ ନା, ମେ ବେଚାରୀରା ଏକେବାରେ ତଳିଯେ ଗେଲ !

ସେଇ ସର୍ବନେଶେ ଜୀବଟା ଲାଫାତେ ଲାଫାତେ ଜଳେର
ଧାର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏଇ । ତାରପର ଏତଞ୍ଚଲୋ ଶିକାର ହାତଛାଡ଼ା
ହୟେ ଗେଲ ଦେଖେ, ମନେର ହଂଥେ ଆକାଶପାନେ ମୁଖ ତୁଲେ
ଭୟାନକ ଟ୍ୟାଚାମେଚି ଶୁରୁ କ'ରେ ଦିଲେ !

ଅନେକକଙ୍କଣ ସାଂତାର କେଟେ ଆମରା ଶେଷେ ଏହି ଦୌପେ
ଏସେ ଉଠିଲୁମ ।

ଏଥାମେ ଏସେ ପ୍ରଥମ କଯଦିନ ଆମରା ବନେର ଫଳମୂଳ
ଖେଯେ କାଟିଯେ ଦିଲୁମ । ତାରପର ହଠାତ ଏକଦିନ ଏକରକମ
ଆସ୍ଵର୍ଯ୍ୟ ହାସେର ବାସାର ଖୋଜ ପେଲୁମ—ସେ ହାସଦେର ଡାନା
ନେଇ । ତାରପର ଥିଲେ ଫଳମୂଳେର ସଙ୍ଗେ ସେଇ ହାସେର ମାଂସ
ଆର ଡିମ ପେଯେ ଏଥିନ ଆର ଆମାଦେର ପେଟେର ଭାବନା
ଭାବତେ ହୟ ନା ।

କି ବଜାରେ ? ଆଗୁନ କୋଥାଯ ପେଲୁମ ? ମେଓ ବଡ
ଅବାକ କାରଥାନା, ବାବୁଜୀ ! ଏହି ସେ ପାହାଡ଼ ଦେଖିଛେ,
ଦିନ-ରାତ ଓର ଭେତ୍ରେ ଆଗୁନ ଜଲ୍ଛେ । ଆମରା ଏଥାନ
ଥିଲେ ଆଗୁନ ଆନି ।

ଆବାର ଏହି ଦେଖୁନ, ପାଥର ସ'ବେ ସ'ବେ ଆମରା
କେମନ ସବ ବର୍ଷାର ଫଲା, ତୌର ଆର ଛୁରି-ଛୋରା-କୁଡୁଳ
ତୈରି କରେଚି । ଅସ୍ରଗୁଲୋତେ କେମନ ଧାର ହୟେଚେ,
ଦେଖଚେନ ତୋ ? ଏହି-ସବ ଛୁରି ଆର କୁଡୁଳ ଦିଯେ ଗାଛ
କେଟେ କ'ଥାନା ଛିପାଓ ବାନିଯେ ଫେଲେଚି, ଏଥିନ ଦରକାର
ହ'ଲେ ଜାଲର ଉପରେଓ ଆନାଗୋନା କରନ୍ତେ ପାରି !
ଖୋଦାତାଳାର ଦୟାଯ ଆମାଦେର ଆର ଅତ୍ତ କୋନ କଷ୍ଟ
ନେଇ ବଟେ, କିନ୍ତୁ ଆଜ କ'ଦିନ ଥେକେ ନତୁନ ଏକ ବିପଦ
ଉପଶ୍ରିତ ହୟେଚେ !

ରୋଜ ରାତ୍ରେ କି-ଏକଟା ଅନ୍ତୁତ ଜନ୍ମ ଆମାଦେର ସନ୍ଧାନ
ପେଯେ ବେଜୋଇ ଉପାତ ସ୍ଵର୍କ କରେଚେ ! ଏର-ମଧ୍ୟେଇ ମେ
ଆମାଦେର ଦଲ ଥେକେ ପାଂଚଜନ ଲୋକକେ ଥ'ରେ ନିଯେ
ଗେଛେ,—ଆମରା କିଛୁତେଇ ତାର ହାତ ଥେକେ ଛାଡ଼ାନ୍
ପାଞ୍ଚି ନା । ଏକ ରାତ୍ରେ ଚାଁଦେର ଆଲୋଯ ଜନ୍ମଟାକେ
ଆମି ଦେଖେଚି । ଦେଖିତେ ତାକେ ବାଘେର ମତ ବଟେ, କିନ୍ତୁ
ମେ ବାଘ ନଯ । କାରଣ ବାଘେର ଚେଯେଓ ମେ ତେବେ ବେଶୀ
ବଡ଼, ଆର ତାର ମୁଖେର ଛଦିକେ ହାତୀର ମତ ଛଟେ ଦାତ
ଆଛେ !

କି ବଲ୍ଲେନ ବାବୁଜୀ ? ମେକେଲେ ଥାଡା-ଦେଁତୋ
ବାଘ ? ମେ ଆବାରି କି ରକମ ବାଘ ?

ମାର୍ଗକାନ୍ତମ

ତା ସେ ବାଘି ହୋକୁ ଆର ଯାଇଇ ହୋକ, ଆମାଦେର
ଆର ଏ ସ୍ଥିପେ ଥାକା ପୋଷାବେ ନା । ଏହି ବେଳା ପ୍ରାଣ
ନିଯେ ଏଥାନ ଥେକେ ନା ପାଲାଲେ ଏକେ ଏକେ ସବାଇକେଇ
ମରତେ ହବେ ! ଏଥାନ ଥେକେ କୋଷ୍ଟାଯ ଯାଇ, ବଲତେ
ପାରେନ ?”

আঠারো

জাহাজ চ জাহাজ চ

সোনাউল্লাৰ গল্ল শেষ হ'লে বিমল বললে,
“সোনাউল্লা, তোমাদেৱ বাহাচুৰি আছে বটে। এই
স্থিছাড়া মূল্লুকে তোমৱা এমন ক'ৱে সংসাৱ পেতে
নিয়েচ !”

সোনাউল্লা দাঢ়ীতে হাত বুলোতে বুলোতে বললে,
“কিন্ত বাবুজী, এ সংসাৱ আবাৱ আমাদেৱ তুলতে
হবে ! নইলে এ খাড়া-দেতো বাঘ নিশ্চয়ই আমাদেৱ
ফলাৱ ক'ৱে ফেলবে !”

আমি বল্লুম, “আচ্ছা সোনাউল্লা, তোমৱা এক কাজ
কৰনা কেন ? আমৱা যে গুহায় এতদিন ছিলুম, সে
গুহাটা খুব বড় আৱ নিৱাপদ। তাৱ ভেতৱে
অনায়াসে একশো জনেৱ ঠাই হতে পাৱে। চল,
আমৱা সকলে মিলে সেইখানে আবাৱ ফিৱে যাই !”

ମାନ୍ଦାକାନ୍ଦ

ସୋନାଉଲ୍ଲା ବଲଲେ, “ସେ ଠାଇ ଏଥାନ ଥେକେ କିନ୍ତୁ ଦୂରେ
ବାବୁଜୀ ?”

ଆମି ବଲଲୁମ, “ତା ଠିକ କରେ ବଲତେ ପାରି ନା ।
ତବେ ଆମରା ଯେ ପାହାଡ଼େ ଥାକି; ତାର ଉପରେ ଚଢ଼େ
ଦେଖି ଏଥାନେ ଏହି ଏକଟି ବୈ ଦ୍ଵୀପ ନେଇ । ତା ଯଦି ହୟ
ତାହ'ଲେ ଆମରା ନୌକୋଯ ଚଢ଼େ ପୂର୍ବଦିକେର ଏଇ ଜଙ୍ଗଲେର
କାହେ ଗିଯେ ନାମଲେଇ ପାହାଡ଼ର ଖୁବ କାହେ ଗିଯେ ପଡ଼ିବ ।”

ସୋନାଉଲ୍ଲା ବଲଲେ, “ତାହଲେ ସେଇ କଥାଇ ଭାଲୋ ।
ଆମରା କାଳ ସକାଲେଇ ଏଥାନ ଥେକେ ପାଲାବ । ସକଳକେ
ଖବରଟା ଦିଯେ ଆସି”—ଏହି ବ'ଲେ ସେ ଉଠେ ଗେଲ ।

ରାମହରି ମୁଖ ଭାର କ'ରେ ବଲଲେ, “ଏଦେଇ ଦଲେ
ମୋଛଲମାନିଇ ବେଶୀ । ଗୁହାର ଭେତରେ ଏତଗୁଲୋ
ମୋଛଲମାନେର ସଙ୍ଗେ ଥାକଲେ ଆମାଦେଇ ଯେ ଜୀବ ଯାବେ
ବାବୁ !”

ଆମି ବଲଲୁମ, “ଏହି ଯଦି ଜୀତେର ଭୟ, ତାହ'ଲେ
ଆଜ ଏଦେଇ ହାତେର ଝାମ୍ବା ମାଂସ କି କରେ ଥେଲେ
ରାମହରି ?”

—“କେ ବଲଲେ ଆମି ମାଂସ ଥେଯେଚି ? ସବ ଆମି
ଲୁକିଯେ ବାବାକେ ଦିଯେଚି । ଆମି ଥାଲି ଫଳମୂଳ ଥେଯେ
ଆଛି !”

• ବିଷଳ ହାସତେ ହାସତେ ବଜଲେ, “ତାହ’ଲେ ତୁମି ଏକ କାଜ କର ରାମହରି ! ଆମରା ଆମାଦେର ଗୁହାୟ ଫିରେ ଯାଇ, ଆର ତୁମି ଏକଳା ଏଥାନେ ବାସ କର । ଏହି ଛିପେ ତୋମାର ଯେ ମହାଦେବ ଆଛେନ, ତୁମି ରୋଜ ପ୍ରାଣ ଭରେ ତାର ପୂଜା କରତେ ପାରବେ ଆର ତୋମାର ଜାତଓ ରଙ୍ଗା ପାବେ !”

—“କି ଯେ ହାସୋ ଖୋକାବାବୁ, ସବ ବାପାଙ୍ଗେ ଠାଡ଼ା ଆମାର ଭାଲୋ ଲାଗେ ନା”—ବଲତେ ବଲତେ ରାମହରି ରାଗେ ଗସ୍ ଗସ୍ କରତେ କରତେ ସେଥାନ ଥିକେ ଉଠେ ଗେଲ !”

...

ପରଦିନ ସକାଳେଇ ଆମରା ଛିପେ ଚ’ଡେ ବେରିଯେ ପଡ଼ିଲୁମ ।

ଅନେକକ୍ଷଣ ପରେ ଆମରା ଯେଥାନେ ଗିଯେ ଥାମଲୁମ ଠିକ ତାର ସାମନେଇ ସେଇ ଭୟାବହ ଅ଱ଣ୍ୟ, ଯାର ଭିତରେ ପଥ ହାରିଯେ ଆମାଦେର ପ୍ରାଣ ପ୍ରାୟ ଯାଇ ଯାଇ ହେଁ ଉଠେଛିଲ ।

ସେଇଥାନେ ଆମରା ଛିପ୍ ଛେଡେ ନେମେ ପଡ଼ିଲୁମ । ଡାଙ୍ଗୀଯ ଉଠେ ବାଲୁକା-ପ୍ରାନ୍ତରେର ଦିକେ ତାକିଯେଇ ଆମି ଦେଖତେ ପେଲୁମ, ଦୂରେ ସମୁଦ୍ରର ଧାରେ ଆମାଦେର ଆଶ୍ରଯ-
କ୍ଷାନ ମେଇ ଶୁପରିଚିତ ପାହାଡ଼ଟି .ଆକାଶ ପାନେ ମାଥା ତୁଲେ ଦାଢ଼ିଯେ ଆଛେ ।

মার্যাকান্দ

ঘটা হই পরে আমরা আবার আমাদের সেই
পুরাতন শুহার মধ্যে ফিরে এলুম।

সেই দিন সন্ধ্যার সময়েই চারিদিক অঙ্ককারে
ডুবিয়ে ভৌষণ এক ঝড় উঠল—তেমন ঝড় আগে কখনো
দেখিনি। সাগরের অন্ত বুক থেকে তরঙ্গের এমন
এক অশ্রান্ত কাঙ্গা ভেসে এল যে, পৃথিবীর আর সমস্ত
শব্দ যেন কোথায় তলিয়ে গেল। ঝড়ের দাপটে
আমাদের পাহাড়টা পর্যন্ত থর থর ক'রে কাঁপতে
লাগল।

আমি বললুম, “বিমল, এমনি এক ঝড়ই আমাদের
এই ছীপের দিকে টেনে নিয়ে এনেছিল, মনে আছে
কি !”

বিমল বললে, “মনে আছে বৈকি। সেদিনের কথা
কি এ জীবনে আর ভুলতে পারব ?”

কুমার বললে, “আজকের এই ঝড়টা, যদি
জীপটাকে আমাদের দেশের দিকে টেনে নিয়ে যেতে
পারত !”

এমনি গল্প করতে করতে আর ঝড়ের হাহাকার
গুনতে শুনতে আমরা একে একে ঘূরিয়ে পড়লুম।.....

হঠাৎ অনেকের চীৎকারে আর টানাটানিতে আমার

ঁযুম ভেঙে গেল—শুনলুম কমল চীৎকাৰ ক'ৰে বলছে,
“বিনয়বাৰু—জাহাজ, জাহাজ !”

তাড়াতাড়ি উঠে ব'সে দেখি, শুহার ভিতৱ্রে ভোৱেৱ
আলো। এসে পড়েছে আৱ আমাৱ পাশে বিমল, কুমাৱ,
কমল ও রামহৱি অত্যন্ত উত্তেজিত মুখে দাঁড়িয়ে
আছে।

আমি জিজ্ঞাসা কৱলুম, “ব্যাপাৰ কি, তোমৰা এত
গোলমাল কৱচ কেন ?”

বিমল বললে, “শৌগ্ৰি উঠে আস্বন বিনয়বাৰু,
দ্বৌপেৱ কাছে একখানা জাহাজ এসে নঙৰ ফেলেচে।”

শুনেই এক লাফে উঠে দাঁড়ালুম, তাৱপৰ ছুটে
শুহার বাইৱে গিয়ে পুলকিত নেত্ৰে দেখলুম, আকাশে
বাতাসে কোথাও আৱ বড়েৱ চিহ্ন নেই এবং নীল-
সমুদ্ৰেৱ উপৱে একখানি লাল রঙেৱ প্ৰকাণ্ড জাহাজ
হিৱ হয়ে দাঁড়িয়ে আছে !

চোখেৱ সামনে, সেই জাহাজেৱ গায়েৱ উপৱে ফুটে
উঠল—গঙ্গা-ধোয়া, আম-কাঁঠালেৱ বন-দিয়ে-ঘৰা,
কোকিল-পাপিয়া-ডাকা আমাদেৱ বাংলা-দেশেৱ আসল
ছবি !

উনশ

টাইশেরাট্পস্

আনন্দের প্রথম আবেগটা কেটে গেলে পর
সবাইকে ডেকে বললুম—“ভাই সব ! আজ এতদিন
পরে ভগবান আমাদের ওপরে মুখ তুলে চেয়েচেন !
এতদিন পরে আবার আমাদের দেশে ফেরবার সুযোগ
ঘটেচে, এমন সুযোগ গেলে আর পাব না ! তোমরা
সবাই মিলে চৌকারি কর, আমি আর বিমল মেই
সঙ্গে বন্দুকের আওয়াজ করি। তাহলেই জাহাজের
লোকেরা শুনতে পাবে ।”

আমাদের দল এখন খুব ভারি। কাজেই সকলে
মিলে যখন চৌকারি করতে লাগল, সারা আকাশটা
যেন কেঁপে উঠল। তার উপরে আমার আর বিমলের
বন্দুকের আওয়াজ !

হঠাৎ জাহাজ থেকেও বার-কয়েক বন্দুকের শব্দ
হ'ল !

କମଳ ଆନନ୍ଦେ ଲାଫାତେ-ଲାଫାତେ ବଲଲେ, “ଶୁନତେ ପେଯେଚେ ! ଶୁନତେ ପେଯେଚେ ! ଜାହାଜେର ଲୋକେରା ଆମାଦେର ଚୀଏକାର ଶୁନତେ ପେଯେଚେ !”

କୁମାର ବଲଲେ, “ଏ ସେ, ଜାହାଜ ଥିକେ ଛଥାନା ନୌକୋ ନୌଚେ ନାମିଯେ ଦିଚ୍ଛେ । ଏ ସେ, ଜନକୟେକ ଲୋକଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିର ସିଂଡ଼ି ବେଯେ ନୌଚେ ନାମଚେ ।”

ରାମହରି ବଲଲେ, “ଦେଖେ ମନେ ହଚେ ଓରା ସେଇ ଜାହାଜୀ ଗୋରା ।”

ଛଥାନା ନୌକୋ ତୌରେର ଦିକେ ଆସତେ ଲାଗଲ ।

ରାମହରିର କଥାଇ ସତ୍ୟ । ନୌକୋର ଉପରେ ଯାରା ରହେଛେ, ତାରା ସକଳେଇ ନୀଳ ପୋଷାକ-ପରା ବିଲାତୀ ଥାଲାସୀ ।

ନୌକୋ ତୌରେର କାଢ଼େ ଆସବାମାତ୍ର ଆମରା ତାଡ଼ାତାଡ଼ି ତାର କାହେ ଛୁଟେ ଗେଲୁମ । ଆଜ କତଦିନ ପରେ ପୃଥିବୀର ନୂତନ ଲୋକେର ସଙ୍ଗେ ଦେଖା । ସାହେବ ହ'ଲେଓ ତାଦେର ସେଇ ଭାଇ ବ'ଲେ ‘ମନେ ହ'ତେ ଲାଗଲ ।

ଏକଜନ ସାହେବ ଆମାର କାହେ ଏଗିଯେ ଏଲେନ । ତାର ପୋଷାକ ଦେଖେଇ ବୁଝଲୁମ, ନିଶ୍ଚଯିତା ତିନି ଜାହାଜେର ଉଚ୍ଚପଦଙ୍ଗ କର୍ମଚାରୀ ।

ତିନି ଇଂରେଜୀତେ ଆମାକେ ଜିଜ୍ଞାସା କରଲେନ,

মাঝাকান্বন

“তোমদের দেখে তো ভাৰতবৰ্ষের লোক ব'লে মনে
হচ্ছে ! কিন্তু আটলাটিক মহাসাগৱের এই অজ্ঞানা
ছৌপে তোমৰা এলে কেমন ক'রে ? আমাদের জাহাজ
বড়ের তোড়েই এদিকে এসে পড়েছে, নইলে এ ছৌপে
তো কখনো কোন জাহাজ থামে না !”

আমি বললুম, “সায়েব, আমৰা মঙ্গলগ্রহে
ছিলুম, সেখানকার উড়োজাহাজে চ'ড়ে এখানে
এসেচি !”

—“কি বললে ? তোমৰা মঙ্গলগ্রহে ছিলে ?”

—“ইা, সায়েব !”

—“তুমি কি আমাৰ সঙ্গে ঠাট্টা কৱচ ?”

—“না সায়েব ! বিশ্বাস না হয়, আমাৰ সঙ্গীদেৱ
জিজ্ঞাসা কৱন !”

—“তা হ'লে তোমৰা সবাই পাগল !”

—“ইা সায়েব, প্ৰথমে আমাদেৱ কথা পাগলেৱ
প্ৰলাপ বলেই মনে হবে. বটে ! কিন্তু পৰে আমাদেৱ
সব কথা শুনলেই বুৰবে আমৰা সত্যি বলচি কি না !
আপাততঃ আমৰা আৱ কিছু চাই না, এ ভয়ানক ছীপ
থেকে আগে আমাদেৱ উদ্ধাৱ কৱ !”

—“এ ছীপকে ভয়ানক বলচ কেন ?”

—“ମାଯେବ, ଏଥାନେ ସେ-ମବ ଭୌଷଣ ଜୀବଜ୍ଞ ଆଛେ,
ତୁମି ସ୍ଵପ୍ନେ କଥନୋ ତାଦେର ଦେଖନି !”

—“ମେ ଆବାର କି ?”

—“ଏ ଦ୍ୱୀପେର ବାସିଲ୍ଲା କାରା ଜାନୋ ? ପାହାଡ଼େର
ମତନ ଉଚୁ ଡିପ୍ଲୋଡୋକାସ ଆର ଡାଇନୋସର, ହାତୀର
ମତନ ବଡ଼ ବଡ଼ ସ୍ଟ୍ରୀଡ଼, ଉଡ଼ୁଣ୍ଟ ସରୀଶୁପ ବା ଟେରୋଡାକ୍ଟାଇଲ,
ଖାଡ଼ାଦେଁତୋ ବାଘ, ଦାନବ ଶ୍ରଥ—”

ଆମାର କଥା ଶେଷ ହବାର ଆଗେଇ ସାହେବ ହୋ ହୋ
କ'ରେ ହେସେ ଉଠେ ବଲଲେନ, “ଥାମୋ, ଥାମୋ, ଆର
ପାଗଲାମି କୋରୋ ନା !”

—ମେଇ ସଙ୍ଗେଇ ଗୋରା ଖାଲାସୀରା ଚାରିଦିକ କାଂପିଯେ
ବିକଟ ଚୀଂକାର କ'ରେ ଉଠଳ !

ଫିରେ ଦେଖି ଆମାଦେର କାହିଁ ଥେକେ ଖାନିକ ତଫାତେଇ
ଏକଟା ଛୋଟଖାଟ ବନେର ଭିତର ଥେକେ ସାହେବେର ବାଙ୍ଗ-
ହାସିର ମୂର୍ତ୍ତିମାନ ପ୍ରତିବାଦେର ମତ କିନ୍ତୁ ତକିମାକାର
ପ୍ରକାଣ ଏକ ଜାନେଯାର ବେଗେ ବେରିଯେ ଆସଛେ।
କେବଳମାତ୍ର ତାର ମୁଖଟାଇ ବୋଧ ହୟ ସାତଫୁଟେରଙ୍ଗ ଚେଯେ
ବେଶୀ ଲଞ୍ଚା ଏବଂ ତାର ମାଥାର ଉପରେ ତ୍ରିଶୁଲେର ମତନ
ତିନଟେ ଧାରାଲୋ ଶିଂ ଓ ତାର ମୁଖଥାନା ଦେଖିତେ ଯେନ
ଅନେକଟା ଆମାଦେର ଜଂଗକାତ୍ରୀ ଦେବୀର କାନ୍ଦନିକ ସିଂହେର

ମାଝାକାନ୍ତମ

ମତ ! ତାର ଚେହାରା ଦେଖେ ବୁଝିଲୁମ ମେ ହାଜେ ଟ୍ରାଇ-
ଶେରାଟିପ୍ସ ।

ସାହେବ ଆର ଗୋରା-ଥାଳାମୀରା ଚୋଖେର ପଞ୍ଜକ ନା
ଫେଲ୍ତେ ଏକ ଛୁଟେ ନୌକୋର ଉପରେ ଗିଯା ଉଠିଲ ଏବଂ ବଲା
ବାହଲ୍ୟ ଆମରାଓ ସକଳେ ଗିଯେ ନୌକାର ଉପରେ ଆଶ୍ରଯ
ନିତେ କିଛୁମାତ୍ର ବିଲସ କରିଲୁମ ନା । ନୌକୋ ହଥାନା
ଜାହାଜେର ଦିକେ ଚଲିଲ, ସାହେବ ଆମାର କରମର୍ଦନ କ'ରେ
ବଲଲେନ, “ତୋମାର କଥାଯ ଅବିଶ୍ୱାସ କରେଛିଲୁମ ବ'ଲେ
ଏଥିନ ଆମି କ୍ଷମା ଚାଇଚି ! ଆଜ ଯା ଦେଖିଲୁମ, ଜୀବନେ
ଆର ତୁଳବ ନା !”

ଜାହାଜ ଛାଡ଼ିଲ,—ମାନୁଷେର ଦେଶେ ଆବାର ଆମାଦେର
ପୌଛେ ଦେବେ ବ'ଲେ ! ଆବାର ଯେ ସ୍ଵଦେଶେ ଫିରିତେ
ପାରିବ, ଏହି ଆନନ୍ଦେ ଆମାଦେର ସମସ୍ତ ମନ ଯେନ ଆକୁଳ
ହେୟ ଉଠିଲ !

କିନ୍ତୁ ଠିକ ଶେଷ-ମୁହୂର୍ତ୍ତେଇ ଏହି ଦାନବ-ରାଜ୍ୟର କରେକଟି
ସ୍ଵପରିଚିତ ଦୂତ ଆକାଶ-ପଥେ ଆର ଏକବାର ଆମାଦେର
ଦେଖା ଦିଲେ । ତାରା ମେହି ଗରୁଡ଼ପାଥୀ ବା ଟେରୋଡାକ୍-
ଟାଇଲ ! ବିଶ ଫୁଟ ଜୁଡ଼େ ଡାନା ଛଡ଼ିଯେ ତାରା ଉଡ଼େ
ଯାଏଛେ ଦଲେ ଦଲେ !

ଯେ ହୁଟୋ ପାଥୀ ଆମାଦେର ଖୁବ କାହେ ଛିଲ, ହଠାତ୍

•ତାଦେର ମଧ୍ୟେ ଝଗଡ଼ା ବେଥେ ଗେଲା ! କି ବିଷମ ତାଦେର
ଝଟାପଟି, କି କର୍କଣ୍ଠ ତାଦେର ଚୌଂକାର !

ଜାହାଜଶୁଦ୍ଧ ଲୋକ ଭଯେ ଓ ବିଶ୍ୱରେ ସ୍ତଞ୍ଜିତ ହୟେ
ଦେଇ ଅପୂର୍ବ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖିତେ ଲାଗଲା । ଅନେକ ଗୋରା-ଖାଲାସୀ
ହାଟୁ ଗେଡେ ବ'ସେ ଉପାସନାୟ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହ'ଲ, ଏକଜନ ପାତ୍ରୀ
ତୀର କ୍ରୁଶଥାନା ଉଚୁ କ'ରେ ତୁଳେ ଧରିଲେ—ମକଳେର ମୁଖ
ଦେଖେ ମନେ ହ'ଲ, ନିଶ୍ଚଯିତ୍ତ ତାରା ତାଦେର ଉଡ଼ନ୍ତ ପ୍ରେତାଭ୍ୟା
ବା ନରକେର ଦୂତ ବ'ସେ ଧ'ରେ ନିଯେଛେ ! ସ୍ତ୍ରୀଲୋକେରା ଆର
ଶିଶୁରା ତୋ କେଂଦେଇ ଅଛିର—କେଉ କେଉ ମୁର୍ଛିତା
ହୟେ ପଡ଼ିଲା !

ଏମନି ଭୟ, ବିଶ୍ୱଯ, ଆର୍ତ୍ତନାଦେର ମଧ୍ୟେ ଜାହାଜ ବେଗେ
ଅଗ୍ରସର ହ'ଲ, ଗରୁଡ଼-ପାଖୀରାଓ ଧୀରେ ଧୀରେ ଆବାର ଅଦୃଶ୍ୟ
ହୟେ ଗେଲା । ପାତ୍ରୀ-ସାହେବ ବଲିଲେନ, ତୀର ପବିତ୍ର କ୍ରୁଶ
ଦେଖେଇ ସଯତାନେର ଦୂରେରା ଭୟ ପେଯେ ଆବାର ନରକେ
ପାଲିଯେ ଗେଲା !

ମୟନାମତୀର ମାୟାକାନନ୍ଦ କ୍ରମେଇ ଆକାଶେର ନୀଳପଟେ
ମିଳିଯେ ଯାଚେ, ପାହାଡ଼ଗୁଲୋକେ ଦୂର ଥେକେ ଦେଖାଚେ
ଚିତ୍ରେ-ଲେଖୀ ମେଘେର ମତ ।

ରାମହରି ବଲିଲେ, “ବାବୁ, ଦେଖେ ଫିରେ ଏବାର ଆର
ଆମି ତୋମାଦେର ଦଲେ ଭିଡ଼ିବ ନା !”

ମାହାକାନ୍ତ

ବିମଳ ହେସେ ବଲଲେ, “କେନ ?”

—“ତୋମରା ସବ କରତେ ପାରୋ ବାବୁ ! ଆବାର
କୋନ୍‌ଦିନ ହୟତୋ ସ୍ଵଶରୀରେ ସ୍ଵର୍ଗେ ଯାବାର ବାଯନା ଧରବେ !
ତୋମାଦେର ପାଯେ ଦୂର ଥେକେଇ ନମଞ୍ଚାର ।”

ବାଘାର ମାଥା ଚାପଡ଼େ କୁମାର ବଲଲେ, “ହ୍ୟାରେ ବାଘା,
ତୋର କି ମତ ?”

ବାଘା ଲ୍ୟାଜ ନେଡ଼େ ଜବାବ ଦିଲେ, “ସେଉ, ସେଉ, ସେଉ !”

ଇତି

ভোরের পুরবী (ফরাসী উপন্যাসের অনুবাদ)	১।০
স্বচরিতা (ক্রস উপন্যাসের অনুবাদ)	১।০
প্রেমের প্রেমারা (মিনার্ড থিয়েটারে অভিনীত হাস্তনাট্য)	১।৮
পথের মেঘে (যন্ত্রস্থ উপন্যাস)	
গানের মালা (যন্ত্রস্থ সঙ্গীত-সংগ্রহ)	

প্রাপ্তিষ্ঠান :—ডি, এম, লাইব্রেরী
৬১, কর্ণওয়ালিস ট্রীট, কলিকাতা ।

শ্রীহেমেন্দ্রকুমার রায়ের গ্রন্থাবলী

আলেয়ার আলো (উপন্যাস)		১০
জলের আলুনা	৭	১০
কালবৈশাখী	৭	১০
পায়ের ধূলো	৭	১
বাড়ের যাত্রী	৭	২
বেনোজল	৭	২
পদ্মকাঁচা	৭	১০
ফুলশয়া	৭	১০
রসকলি	৭	২
ষকের ধন	৭	১
শায়াকানন	৭	১০
মেঘদূতের মর্ত্তে আগমন (৭, যন্ত্ৰ)		
মণিকাঞ্জন (উপন্যাস)		২
পসরা (গল্পের বই)		১০
সিঁচুরচুপ্তী	৭	১০
মধুপক	৭	১০
মালাচন্দন	৭	১০
ষৌবনের গান (কবিতার বই)		১০
ওমর ঈয়ামের কুবায়ত (অসংখ্য চিত্র-সংবলিত)		৪
ছুটির ঘণ্টা (বালক-পাঠ্য সচিত্র গল্পের বই)		১

